

”JÄI JOTAIN HAMPANKOLOON”
Sanomalehtien kommenttijuttujen
tekstilajisuus

Pro gradu
Heidi Nevalainen

Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Suomen kieli
marraskuu 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Heidi Nevalainen	
Työn nimi – Title ”JÄI JOTAIN HAMPAANKOLOON” – Sanomalehtien kommenttijuttujen tekstilajisuus	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year marraskuu 2013	Sivumäärä – Number of pages 84 sivua (liitteinen)
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksessa tarkastellaan sanomalehtien kommenttijuttujen tekstilajisuutta. Kommenttijutut ovat toimittajien kirjoittamia, uutisen aiheeseen liittyviä lyhyitä tekstejä. Kommenttien kirjoittamiseen ei juuri ole ohjeita, mikä tekee niistä mielenkiintoisia tutkittavia. Tekstilajisuuden selvittäminen on kiinnostavaa myös siksi, että niiden kirjoittajat ovat toimittajia, jotka ammatikseen laativat objektiivisia tekstejä. Mitä he tekevät, kun saavat laatia subjektiivisen tekstin?</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan kommenttitekstien tyypillisiä piirteitä ja tuottamisen konventioita. Tavoitteena on selvittää, muodostavatko kommentit yhtenäisen tekstilajin ja jos muodostavat, niin millaisen. Erityisesti tarkastellaan, millaisia kommentit ovat rakenteeltaan ja kielellisiltä piirteiltään.</p> <p>Aineisto koostuu kommenttiteksteistä ja kyselyvastauksista. Kommenttitekstejä kerättiin kuukauden ajan kolmesta lehdestä, Helsingin Sanomista, Iltalehdestä ja Kymen Sanomista. Yhteensä tekstejä kertyi 102. Lisäksi näiden lehtien toimittajille lähetettiin sähköpostitse kyselylomake, johon vastasi 39 toimittajaa. Kyselyssä selvitettiin tekstien tuottamisen lähtökohtia sekä kirjoittajien omia näkemyksiä kommenttitekstien kielen piirteistä ja tekstilajisuudesta.</p> <p>Tutkimuksessa nojaututaan Vijay K. Bhatian esittelemään moninäkökulmamalliin genre-analyysissa. Teoriataustassa sivutaan myös kielitieteen rakennetutkimusta ja journalismintutkimuksen genreteorioita.</p> <p>Työssä osoitetaan, että monet kommentit noudattavat samankaltaista rakennetta ja ovat kieleltään samankaltaisia. Toisaalta todetaan, etteivät mitkään näistä yhteneväisyyksistä ole välttämättömiä tekstilajiin kuulumisen kannalta. Kirjoittajia sitoo useimmiten vain ohjeistus tekstien enimmäispituudesta.</p> <p>Lopulta ainoat kommenttien tekstilajia määräävät piirteet ovat yhteinen tavoite sekä se, että aiheeltaan tekstin on liityttävä uutiseen. Näin ollen voidaan todeta, että kommentit muodostavat tekstilajin, vaikka hyvin kirjavan sellaisen.</p> <p>Tutkimus antaa aihetta pohtia tekstilajin määrittelyä ja tekstilajin rajoja. Tutkimuksesta saa myös lisätietoa kommentoinnin kuvailuun ja määrittelyyn.</p>	
Asiasanat – Keywords tekstilajit, tekstintutkimus, kommentti, sanomalehti, toimitustyö	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Kielten laitos	
Muita tietoja – Additional information	

1 Johdanto	7
2 Tekstilaji.....	12
2.1 Käsitteen taustaa.....	12
2.2 Tekstilaji kielitieteessä	12
2.3 Genre mediatutkimuksessa.....	15
2.4 Sanomalehden tekstilajit	16
2.4.1 Juttutyyppejen luokittelu.....	16
2.4.2 Uutinen.....	20
2.4.3 Mielopidekirjoitus	21
2.5 Moninäkökulmamalli genreanalyysiin.....	22
3 Aineisto ja metodit	26
3.1 Tekstiaineisto	26
3.2 Kyselyaineisto	29
3.2.1 Kyselylomake ja vastaajat.....	29
3.2.2 Menetelmän valinta	31
3.2.3 Vastausten analysointi.....	32
4 Diskurssiyhteisön käsitykset	34
4.1 Kommentti työtehtävänä	34
4.2 Käsityksiä kommentista tekstilajina.....	43
5 Kommenttitekstit.....	53
5.1 Tekstin rakenne	53
5.1.1 Ongelma-mielopide-malli.....	53
5.1.2 Poikkeavat rakenteet	59
5.2 Viittaukset uutiseen	60
5.3 Kieli.....	64
5.3.1 Tyylin vapaamuotoisuus	64
5.3.2 Kommentoivuus	66
5.3.3 Kommentin persoona	68
6 Päättäntö	73
6.1 Tulokset.....	73
6.1.1 Kirjoittamisen käytännöt ja kirjoittajien mielipiteet tekstilajisuudesta.....	73
6.1.2 Tekstien rakenne, viittaukset ja kieli.....	75
6.2 Pohdinta.....	77
7 Lähteet.....	79
Liite 1	81
Liite 2	83
Liite 3	84

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen aiheena on kommentti. Tässä tapauksessa ei tarkoiteta mitä tahansa kommenttia, vaan sanomalehdissä esiintyviä, toimittajien kirjoittamia ja lehden toimituksessa useimmiten kommentteiksi nimettyjä tekstejä.

Kommentti on yksi sanomalehtien juttutyypeistä. Se on osa suurempaa kokonaisuutta, johon kuuluu vähintään yksi pidempi teksti, uutinen. Lehtitoimitusten omilla termeillä puhuen kommentti kuuluu kainalo- tai oheisjuttuihin, jotka liittyvät varsinaiseen pääjuttuun (uutiseen). Esimerkiksi uutistoimisto STT-Lehtikuva luokittelee kommentin yhdeksi oheisjutuksi, joita ovat muun muassa henkilökuvat, taustat tai faktalaatikot (STT 2011).

Kaikkien uutisten yhteydessä ei oheisjuttuja esiinny. Usein kokonaisuuteen kuuluu vain yksi tai muutama kainalojuttu. Tästä johtuen kommenttejakaan ei yleensä ole yhdessä yksittäisessä lehdessä montaa. Itse asiassa on mahdollista, että johonkin lehteen niitä ei päädy ollenkaan.

Uudessa mediasanastossa (Kuutti 2006: 87) kommentti mainitaan hakusanan *kainalojuttu* kohdalla. Sen mukaan *journalistin kommenttipuheenvuoro on laajemman juttukokonaisuuden yksittäinen osa – joka erotetaan varsinaisesta pääjutusta tai uutistekstistä taittamalla se tämän ”kainaloon” tai laatikkoon.*

Usein kommentti onkin laatikkomaisesti erotettu muusta aineistosta. Sitä kehystää tai muutoin rajaa värillinen palkki. Myös palstan nimi tuodaan näkyvästi esille. Lisäksi kommenttiin on monesti liitetty kirjoittajan valokuva¹, nimi, tehtävä yrityksessä sekä sähköpostiosoite.

Kommentit noudattavat useimpia sanomalehtien tekstien konventioita. Jutuilla on otsikko ja teksteissä noudatetaan kappalejakoja sekä sisennyksiä. Toisaalta esimerkiksi tekstin palstoitus saattaa usein puuttua tai poiketa uutisteksteistä. Kommenteissa ei myöskään käytetä väliotsikoita, ja kappaleen alun lihavoitejakin esiintyy harvakseltaan. Tämä saattaa tosin johtua siitä yksinkertaisesta seikasta, että kommentit ovat pääosin melko lyhyitä tekstejä.

Uudessa mediasanastossa (Kuutti 2006: 98) kommentti on yksi hakusanoista, mutta sen mukaan tämä teksti on useimmiten toimituksen ulkopuolisen kirjoittajan laatima. Onkin syytä epäillä, ettei teoksessa tarkoiteta sitä kommenttia, jota tässä työssä tutkitaan. Koska määritelmään kuitenkin sisältyy mahdollisuus siitä, että kommentti olisi toimittajan kirjoittama, on sen sisältö tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava. Näin etenkin siksi, että määritelmä kuvaa kommentin sisältöä tarkemmin kuin monet muut oppaat.

---

¹ Poikkeuksena tästä on esimerkiksi sanomalehti Keski-suomalainen, jonka kommenteissa ei ole toimittajan valokuvaa.

Yksilöllinen, – – mielipiteitä, havaintoja ja analyysia sisältävä, julkistettu näkemys jostakin ajankoh-
taisesta asiasta.

Tekstilajin yhtenäisyyttä ajatellen Kuutin määritelmä ei vaikuta hyvältä. Jos lähtökohtana on tekstin yksilöllisyys, voiko sitä luokitella johonkin ryhmään kuuluvaksi? Toivoa ei tarjoa Etä-
opiston (2011) Journalismin kurssikaan, joka määrittelee kommentin lähinnä toisten tekstilaji-
en kautta.

mielipidejuttu, arvostelu (arviointi), selvitys, lehden toimittajan tai avustajan tai muun ulkopuolisen
kirjoittajan näkemyksen sisältävä juttu

Kommentti on siis mielipiteitä ja kannanottoja esittävä teksti, mutta esimerkiksi sen kieltä tai
rakennetta ei ole ainakaan yleisellä tasolla määritelty. Tällaisia ohjeita ei anna edes uutistoi-
misto STT-Lehtikuva, jonka toimittajien kirjoittamia kommentteja julkaistaan (tai ainakin
tarjotaan julkaistavaksi) useille suomalaisille lehdille. STT-Lehtikuvan tyylikirja² on interne-
tissä vapaasti kaikkien luettavana. Se valottaa sisällöstä ainoastaan, että *kyse on kirjoittajan
omista näkemyksistä* (STT 2011). Sen tarkempaa tietoa kommenttien tehtävästä STT-
Lehtikuva ei julkisissa ohjeissaan anna.

Jos kirjoitettuja sääntöjä ei ole ja yksilöllisyys on oletusarvo, muodostuvatko kommentit
silti piirteiltään samankaltaisiksi? Jos muodostuvat, niin millaisiksi? Muun muassa näihin
kysymyksiin on tässä työssä tarkoitus etsiä vastauksia.

Ylipäänsä kommentti ja kommentointi ovat viimevuosina puhuttaneet ainakin koulu-
maailmassa. Ylioppilaskirjoitusten äidinkielen tekstitaidon kokeessa oli keväällä 2010 tehtä-
vä, jossa vaadittiin *kantaa ottavan kommentin* kirjoittamista. Tehtävästä syntyi paljon keskus-
telua, sillä termiä *kommentti* pidettiin hankalana ja monitulkintaisena.

Esimerkiksi YLEn Abitreenit-internetsivustolla (YLE 2010) ylioppilastutkintolautakun-
nan sensorit saivat vastata lukuisiin kysymyksiin siitä, mitä kommenttiin olisi pitänyt kirjoit-
taa. Närää herätti erityisesti se, että kommentissa olisi pitänyt viitata kirjoitukseen, jota se
kommentoi. Moni tuntui ajattelevan, että kommentoida voi ilman viittauksiakin, kunhan esit-
tää mielipiteensä käsiteltävästä asiasta. Joku myös huomautti, ettei kommentti sisälly opetus-
suunnitelmaan, ja joku toinen esitti, että kommentin sijaan olisi pitänyt puhua ennemminkin
vastineesta.

Ylioppilaskirjoituksiin vuonna 2010 osallistuneiden ongelmana tuntui olevan, miten
kommentti määritellään. Mitä tekstissä tulee olla, jotta sitä voi kutsua kommentiksi? Ylioppi-

---

² Tyylikirja kuvaa STT-Lehtikuvan journalistisia tavoitteita sekä työohjeita ja työtapoja, kuten uutiskriteereitä ja
hyvän jutun piirteitä.

lastutkintolautakunnan sensoreiden Abitreenit-sivuilla (YLE 2010) antamista vastauksista voi koota muun muassa seuraavanlaisen vaatimuslistan kommentteille:

- 1) Kommentti on kannanotto.
- 2) Kannanotto voi olla yleinen tai koskea jotakin pohjatekstissä olevaa yksityiskohtaa.
- 3) Kommentissa täytyy viitata siihen kirjoitukseen, jota kommentoidaan.
- 4) Kommentista on käytävä ilmi, mihin otetaan kantaa. Sen täytyy siis referoida, selostaa tai muutoin osoittaa, mitä pohjatekstissä on sanottu.

Lisäksi sensorit määrittivät tekstin olevan yleensä pituudeltaan lyhyt. Erityisesti huomautettiin myös, että hyvässä kommentissa on jokin kärki.

Myös Opetushallituksen (2010) lehtiverstas opettaa yläkoululaisille ja lukiolaisille suunnatussa toimittajakoulussaan kommentin kirjoittamista.

Komentissa toimittaja voi esittää lyhyesti oman kantansa uutisaiheeseen. Kommentti esiintyy aina sen uutisjutun vieressä, johon viitataan. Sen pitää kuitenkin olla siitä selkeästi erottuva. – – kommentin yhteydessä kerrotaan aina kirjoittajan nimi. Kommentti on lyhyempi kuin kolumni.

Käytännönläheiset ohjeet noudattavat sisällöltään pitkälti sensoreiden antamia vaatimuksia, joten koulumaailman kommenttien määritelmä lienee selvä. Mutta kelpaavatko nämä määritykset myös journalistiseen kommenttiin?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei varsinaisesti ole vastata koulumaailman tekstilajitietouden tarpeisiin, mutta näkökulman kommentoinnin pohtimiseen se voi antaa. On kuitenkin muistettava, että sanomalehtien toimittajien kommenttitekstit ovat vain osa kaikkien kommenttien joukossa.

Tässä työssä paneudutaan kommenttiteksteihin tekstilajina – jos niistä sellaisena voidaan edes puhua. Keskeisin tämän tutkimuksen kysymys onkin, muodostavatko kommentit ylipäänsä yhtenäistä tekstilajia.

Kommenttitekstit kiinnostavat, koska tavalliselle lehden lukijalle tarjotaan niistä niin vähän tietoa. Kommentti on lehdessä sijoitettu jonkin uutisen yhteyteen, ja aiheeltaankin se selvästi liittyy jollain lailla uutistekstiin. Lukija huomaa, että kommentin kirjoittajaksi on merkitty toimittaja, mutta silti jokin kertoo, ettei kyse ole pienestä uutisesta vaan lähes poikkeuksetta kirjoittajan (eli toimittajan) mielipiteestä.

Tämä on tietysti omaa tulkintaani lukijana, enkä voi arvioida, mitä muut lehtiä lukevat kommentteista tietävät. Millainen merkitys teksteillä heidän mielestään on? Tämä olisi toki myös mahdollinen tutkintakohde, mutta tässä työssä keskitytään toiseen puoleen. Tutkimuksessa analysoidaan kommenttien mahdollista tekstilajisuutta pääasiassa kielellisten piirteiden tasolla.

Voisi olla aiheellista kritisoida tutkimusasetelmaa, sillä se sisältää jo itsessään ennakkoletuksen kommenttien tekstilajisuudesta. Aineistoon on valittu vain tiettyjä tekstejä eli pääosin niitä, joita jo valmiiksi on lehdessä nimitetty kommentteiksi. Näin on itse asiassa etukäteen tehty oletus siitä, että kyseiset tekstit voidaan niputtaa yhdeksi ryhmäksi ja että luokittelun perusteena voidaan pitää pelkästään nimeämistä. Muun muassa tästä syystä mukaan tarkasteluun on otettu tekstejä sellaisestakin lehdestä, jossa ei ole kommentti-nimisiä kirjoituksia, mutta sen toisin nimetyt tekstit näyttävät ainakin silmämääräisesti vastaavan kommentteja. Tähän paneudutaan tarkemmin luvussa 3.1 Tekstiaineisto.

Toisaalta teksteille annettuja nimiä ei tulisi tekstilajitutkimuksessa väheksyä. Esimerkiksi Swales (1990: 54–55) ohjeistaa ottamaan nimitykset huomioon yhtenä tekstilajisuuden kriteerinä. Tarkemmin sanottuna Swales tarkoittaa diskurssiyhteisön tekstilajille antamaa nimeä. Tässä tapauksessa hän tarkoittaa diskurssiyhteisöllä niitä henkilöitä, jotka ovat kyseisten tekstien kanssa tekemisissä joko ammatikseen tai muuten rutinoitusti. Heillä on valta paitsi tuottaa myös muokata genren tekstejä. Tässä tapauksessa nämä henkilöt ovat mitä ilmeisimmin lehtien toimitusten jäseniä, jotka Mäntysen ja Shorekin (2006: 287) mielestä nimeävät lehtitekstit.

Ongelmana nimeämiset huomioitaessa on tässä tapauksessa se, että etenkin lehdissä voidaan (ainakin julkisesti) nimittää eri tavoin tekstejä, jotka kuitenkin ovat lajipiirteiltään samanlaisia kuin muissa lehdissä esiintyvät, erinimiset tekstit. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa ilmestyy Uutisanalyysi-nimisiä tekstejä, jotka ovat kaikin puolin hyvin samanlaisia kuin esimerkiksi Sanoman maakuntalehdissä (Etelä-Saimaa, Kouvolan Sanomat, Kymen Sanomat) ilmestyvät Uutisen takaa –tekstit.

Toisaalta lehdistössä on tapana nimetä tietynlaisia kirjoituksia persoonallisilla, keksittyillä nimillä, jotka eivät useinkaan ole samoja kuin kyseisten tekstien tekstilajin nimitys. Esimerkiksi tietyillä sivuilla esiintyvät tai tietyn kirjoittajan tekemät kolumnit saatetaan lehtien sivuilla nimetä joksikin muuksi kuin kolumniksi, vaikka sellaisia ne tekstilajia ajatellen kuitenkin ovat. Silloin tekstejä ajatellaan palstoina eikä tekstilajeina.

Nimeäminen on kuitenkin vain yksi genreä yhdistävä piirre muiden joukossa, ja esimerkiksi aiemmin mainittu Swaleskin painottaa enemmän muita seikkoja (joista kerrotaan lisää seuraavassa pääluvussa). Myös tässä tutkimuksessa on tarkoitus keskittyä keskeisempiin genreä luonnehtiviin piirteisiin.

Keskeisin tutkimuskysymys on, muodostavatko sanomalehtien kommentittekstit yhteisen tekstilajin. Tähän haetaan vastausta tarkempien tutkimuskysymysten avulla. Nämä ovat:

- Millaisia konventioita tekstien tuottamiseen liittyy?
- Mitä mieltä diskurssiyhteisö on kommenttien tekstilajisuudesta?
- Millainen on tekstien rakenne? Onko kommentteilla yhteinen rakenne?
- Miten teksti viittaa uutiseen, jonka yhteyteen se on taitettu?
- Millainen on kommenttien kieli? Onko teksteillä yhteisiä kielellisiä piirteitä?

2 TEKSTILAJI

2.1 Käsitteen taustaa

Tässä työssä käytetään pääasiassa termiä tekstilaji, vaikka itsestäänselvyys ei sanavalinta aina ole. Nykyisin niin kielitieteessä kuin vaikkapa mediatutkimuksessakin puhutaan vaihtelevasti sekä genrestä että tekstilajista, lajityypistä tai jopa tekstityypistä, vaikka kyse olisi aina lähes tulkoon samasta ilmiöstä (Shore & Mäntynen 2006: 35). Shore ja Mäntynen rinnastavat käsitteet genre ja tekstilaji jo teoksensa nimessä (2006), joten termejä voinee pitää rinnakkaisina. Näin tehdään tässä tutkielmassakin, vaikka tekstilaji nähdään täsmällisemmin juuri kielitieteen soveltuvana käsitteenä, kun taas genreä käytetään monissa muissakin tieteen aloissa.

Ajatus tekstilajista on lähtöisin jo Aristoteleen Runousopista. Aristoteles ei suoranaisesti käyttänyt genren tai tekstilajin käsitettä, mutta puhui kuitenkin *lajeista* tekstien yhteydessä. Tässä tapauksessa kyse oli luonnollisesti runouden ja lyriikan lajeista, sillä kyseiseen aikaan kaikki teksti oli runomuotoista. (Shore & Mäntynen 2006: 13–14.)

Aristoteleen teoriat innostivat kirjallisuudentutkimusta jo varhain, mutta kielitieteessä tekstien luokittelua on pohdittu vasta 1950-luvulta lähtien. Genren käsitteestä ei tosin vielä silloin puhuttu, sillä se tuli yleiseksi vasta 1980-luvulla. (Shore & Mäntynen 2006: 16–22). Nykyisin genre innostaa lukuisia kielentutkijoita, mutta myös esimerkiksi folkloristeja ja mediatutkijoita.

Lähes yhtä paljon kuin on genren tutkijoita, on myös sille kirjoitettuja erilaisia määritelmiä. Yhteistä on useimmiten kuitenkin lähtökohta eli tieteelle ominainen tarve asioiden luokitteluun ja tyyppillisten piirteiden erittelyyn tai ylipäänsä kiinnostus lajien erilaisuuteen (Shore & Mäntynen 2006: 12–13).

2.2 Tekstilaji kielitieteessä

Kielitieteellisen tekstilajitutkimuksen voi jakaa ajallisesti ja sisällöllisesti kolmeen osaan. Tutkimustraditio kehittyi aikaa myöten tekstin pintatasolta yhä syvemmälle merkitysten maailmaan. Aluksi tutkimus keskittyi kieliopillisiin piirteisiin, kun tutkijat tarkastelivat tietystä tekstien joukosta esimerkiksi joitain tiettyjä kielimuotoja. Keskityttiin siis kielen näkyvään tasoon. (Bhatia 2004: 3–7)

Myöhemmin mielenkiinto siirtyi tekstien rakenteeseen, kun tutkijat kiinnostuivat rakenteellisten käytäntöjen löytämisestä. Vasta rakennetutkimuksen myötä siirryttiin varsinaisesti

analysoimaan genrejä, ja seuraavaksi analyysi laajenikin käsittämään myös kontekstin. (Bhatia 2004: 9–10)

Kontekstiin siirtyminen alkoi tutkimalla kaikkea sitä, mikä mahdollistaa genren, kuten tekstilajin tarkoitusta, konventioita ja diskurssiyhteisön jäseniä. Pian tutkijat etenivät kontekstin analysoinnissa vieläkin pidemmälle ja tutkivat sosiaalista kontekstia. Heidän tavoitteenaan oli selvittää, kuinka diskursseja käytetään sosiaalisen kontrollin välineenä vaikuttamassa muun muassa identiteetteihin, ideologioihin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tämä suuntaus johti perinteeseen, jota kutsutaan kriittiseksi diskurssianalyysiksi. (Bhatia 2004: 11).

Bhatia (2004: 22) jakaa nykyisen genreanalyysin kolmeen eri linjaan sillä perusteella, miten kussakin linjauksessa genreä määritellään. Sitä voidaan pitää retorisenä tekona tai sosiaalisena prosessina, jolloin tekstilajin analyysi on tyypillisyyksien erittelemistä. Kolmas vaihtoehto on kiinnittää huomio tekstin tavoitteisiin ja niiden yhtenäisyyksiin.

Näistä jälkimmäiseen suuntaukseen on paneutunut John M. Swales, joka on yksi tunnetuimmista genren määrittelijöistä. Hänelle genre on joukko kommunikatiivisia tapahtumia, joilla on yhteinen kommunikatiivinen tavoite. Tällainen tapahtuma sisältää diskurssin ja diskurssiyhteisön, mutta myös tapahtuman vastaanottamisen ja tuottamisen sekä historialliset ja kulttuuriset olosuhteet. Tapahtumien joukosta tulee genre, kun niiden tavoitteet ovat yhtenäiset. (Swales 1990: 45–46)

Swales (1990: 46–47) myöntää itse määritelmänsä heikkoudet. Teksteillä (tai tapahtumilla) voi olla lukuisia eri tavoitteita, ja tekstiä tutkivan voi olla vaikea niitä löytää. Hän muistuttaa myös, ettei kaikille genreille, kuten esimerkiksi runoille, ole edes mahdollista osoittaa tiettyä tavoitetta. Hän pitää tavoitetta silti tärkeänä kriteerinä, sillä se on ainoa tapa erottaa parodia ”oikeasta” tekstistä.

Tärkeää määrittelyssä on myös tavoitteiden tunnistettavuus. Kun diskurssiyhtiön asiantuntijajäsenet tunnistavat tavoitteet, muodostuu genrelle rajoituksia, jotka määrittelevät käytettävissä olevaa sisältöä, tyyliä ja skemaattista rakennetta. (Swales 1990: 58.)

Bhatian (2004: 23–25) genrenäkemys noudattelee pitkälti Swalesin kirjoittamaa perustaa. Bhatia kuitenkin täsmentää ja täydentää määritelmää. Hän muistuttaa, että vakiintuneista käytännöistä ja tavoitteista huolimatta on tekstilajin hyvin tuntevilla diskurssiyhteisön jäsenillä mahdollisuus tehdä asioita toisin. He voivat käyttää genren konventioita muilla tavoitteilla, kuten omiin, yksityisiin tarkoituksiinsa tai yhteisöllisten päämäärien saavuttamiseen. Asiantuntijajäsenillä on myös tieto ja taito kehittää ja muuttaa genrejä sekä niihin liittyviä käytäntöjä.

Tavoitteet eivät luonnollisesti ole ainoa tekstilajeja erotteleva tekijä, vaan kriteereihin voi liittää myös tekstin muita ominaisuuksia. Yksinkertaisimmillaan voisi ajatella, että on olemassa tietty joukko ominaisuuksia, jotka löytyvät kaikilta tekstilajin edustajilta ja vain näiltä. Käytännössä tämä ei kuitenkaan toteudu, vaan tarvitaan muun muassa perheyhtäläisyyden ja prototyypin käsitteitä. Perheyhtäläisyys tarkoittaa sitä, että ”tekstiperheen” jäseniä yhdistää ominaisuuksien verkosto. Jäsenet ovat toistensa kaltaisia, mutta silti joiltain osin hieman erilaisia. Prototyypiteoria puolestaan esittää, että jokin tekstilajin edustaja on piirteiltään vahvemmin lajiin kuuluva eli prototyypisempi kuin joku toinen. (Swales 1990: 49–52.)

Mikkonen (2010: 47) puolestaan näkee prototyypin lähinnä abstraktina, ei konkreettisenä tekstinä. Prototyyppi on diskurssiyhteisön idealisoima kuva tietyistä tekstistä tyypillisimmillään. Myös Bhatia (2004: 25) muistuttaa, etteivät genret koskaan todellisessa maailmassa esiinny niin tyylipuhtaina kuin ne analysoinneissa esitetään.

Myöhemmin Swales (2004: 18, 22) on jatkanut ajatuksiaan puhumalla muun muassa ketjuuntuneista genreistä. Selkein genreketjutapaus on kyseessä silloin, kun jotakin genreä edeltää välttämättä jokin toinen genre. Kommentti on erittäin todennäköisesti osa genreketjua, sillä se ei esiinny ilman varsinaista uutista. Tästä voidaan päätellä, että kommentti tekstilajina edellyttää ensin varsinaisen uutisgenreen kuuluvan tekstin olemassaoloa.

On mahdollista, että kommentit ovat vain osa kommentoivien tekstien tekstilajia. Tällöin toimittajan kirjoittama kommentti kuuluisi kommentoivien tekstien koloniaan. Genrekolonian ajatus perustuu genrejen hierarkkiseen järjestykseen. Jollakin lajilla voi olla erikoistuneita alalajeja, tai vaihtoehtoisesti se voidaan luokitella jonkin ylemmän, eli supergenren, luokkaan. Supergenret sisältävät lajeja, jotka eivät välttämättä noudata kaikkia ylemmän genreluokan rajoituksia. Silti niillä on yhteiset kommunikatiiviset tavoitteet – tai ainakin joitain yhteisiä tavoitteita silloin, kun genrellä on useampia tavoitteita. Näistä läheisistä lajeista muodostuu genrekolonia. (Bhatia 2004: 57–59.)

Kolonian käsitteen avulla on mahdollista huomioida myös ne tapaukset, joissa uusi genre luodaan noudattamalla jonkin toisen, vanhemman genren konventioita. Syntyy myös genrehybridejä, joihin on sekoitettu tai sulautettu useamman genren piirteitä. Hybridit ovat kolonian toissijaisia jäseniä, kun taas omaksi genrekseen luokitellut ovat ensisijaisia jäseniä. (Bhatia 2004: 58.)

Jo ennen tarkempaa tutkimusta voi varmuudella osoittaa kommenttitekstien olevan ainakin osa sanomalehtitekstien genrekoloniaa. Menemättä sen tarkemmin lehdistön (tai sanomalehdistön) tehtäviin ja tätä kautta tavoitteisiin, voi kuitenkin todeta tällaisten tavoitteiden olevan olemassa. Mikäli sanomalehdillä on yleisiä tavoitteita, noudattavat kaikki niissä esiin-

tyvät tekstit jollain tavalla näitä tavoitteita. Siksi voikin väittää kommenttien olevan osa sanomalehden genrekoloniaa.

Aiemmin tässä työssä on jo todettu, että kommenteilta odotetaan jonkinlaista mielipiteen esittämistä. Näin ollen sen voisi tekstilajina sijoittaa myös kantaaottavien genrejen koloniaan. Luvussa 1 todettiin lisäksi, että kommenttia on määritelty toisten lajien kautta. Tämä voisi viitata siihen, että kommentti olisikin hybridi eli jonkin genrekolonian toissijainen jäsen.

Toisaalta ennen aineiston tutkimista on vielä syytä suhtautua varauksella tällaisiin luokitteluihin. Diskurssiyhteisön jäsenet (toimittajat) saattavat nähdä kommenttien tavoitteet kovinkin muista eroavina. Luonnollisesti on myös mahdollista, että kommentit eroavat jo keskenään niin paljon, että niiden kasaaminen yhdeksi lajiksi ei ylipäänsä ole järkevää.

Tässä työssä nojataan edellä mainittuihin Bhatian genrekäsityksiin. Tekstilajin tekstejä yhdistävät ennen kaikkea yhtenäiset tavoitteet, mutta myös tekstien tuottamiseen liittyvät käytännöt. Diskurssiyhteisön käsitykset tekstilajista ovat nekin tärkeitä.

Aineiston analysoinnissa käytetään Bhatian esittämiä menetelmiä, joista kerrotaan tarkemmin luvussa 2.5.

2.3 Genre mediatutkimuksessa

Mediatutkimuksessa genren käsite vaikutti ensimmäisenä elokuvien tutkimukseen (1960-luvun loppupuolella). Myös tälle alalle inspiraatiota antoi kirjallisuuden lajitutkimus. Tutkimuksissa ei juuri esiintynyt teoreettista keskustelua genren määrittelystä, mutta käteväänä pidettiin strukturalistista, kolminapaista mallia. Siinä genre nähdään välittäjänä, joka toimii toisaalta eri teosten välillä, mutta toisaalta myös teosten ja (kirjallisuus)instituution välillä. (Ridell 2006: 184, 189–191)

Tästä genre laajeni televisiotutkimukseen 1980-luvulla. Samalla käytiin jo teoreettisempaakin keskustelua, kun tutkijat pitivät genreä merkitystuotannon säännöstenä. Tämä säännöstö määrittelee tekijöitä ja tuottamista, mutta myös yleisöä ja tulkintaa. Genre ei kuitenkaan näiden tutkijoiden mielestä ollut muuttumaton ohjeisto vaan kulttuurinen kompetenssi, jota on mahdollista soveltaa. (Ridell 2006: 184, 191–192)

Vasta 1900-luvun lopulla genren käsitettä alettiin käyttää pohjoismaisessa viestinnän tutkimuksessa. Suomessa genreä käyttävät etenkin journalismitutkijat, pääosin uutisten analysoinnissa. Keskeisimpiä tutkimuskohteita on ollut muun muassa uutisteksteille tyypillinen tapa ilmaista asiat vastaansanomattomana totuutena. Myös lukijoita ja tulkintaa on selvitetty. (Ridell 2006: 184, 205–206)

Median genretutkimuksen ongelmana on ollut sen eriytyneisyys välinekohtaiseksi. Eri viestintätapojen, kuten elokuvan, television tai sanomalehtien genretutkijat eivät ole aina onnistuneet näkemään genreä yleisenä ilmiönä vaan määrittelevät sen vain oman mediansa sisällä. Seija Ridell on kuitenkin pyrkinyt poimimaan esiin yhtäläisyyksiä eri media-alojen genrenäkemyksistä. Näkyvin yhtäläisyys on genren ymmärtäminen ilmiönä, joka sekä saa aikaan että pitää yllä geneeristä järjestystä. Selkeä yhteinen tekijä on myös kolmitahoisuus: genre koskettaa tekstien tuottamista ja vastaanottoa sekä tekstiä itseään. (Ridell 2006: 185–186, 208–209)

Tekstin lisäksi tutkijoita yhdistää yleisö, joka on mukana vähintäänkin taustaoletuksena. Taustalla vaikuttaa myös viestinnällisyyden ajatus eli genren ja kommunikaation kytkeytymisen toisiinsa. (Ridell 2006: 209–210.)

2.4 Sanomalehden tekstilajit

2.4.1 Juttutyypien luokittelu

Edellisessä luvussa käsiteltiin genreä journalismintutkimuksessa. Journalismintutkimukseen sisältyy luonnollisesti myös sanomalehtien analysointia.

Sanomalehden tekstilajit eroavat muualla ilmestyvistä teksteistä paitsi julkaisukanavansa myös nimityksensä perusteella. Kaikkia lehdistön tekstejä nimitetään tyypillisesti jutuiksi (Pääkkönen & Varis 2000: 41) ja monissa tutkimuksissa puhutaankin enemmän juttutyypeistä kuin sanomalehtien tekstilajeista, vaikka jaotteluperuste olisi genreteorioiden kaltainen.

Miettinen (1984: 74) esittää seitsemän eri perustetta, joiden mukaan lehdistön juttutyyppejä voidaan lajitella. Näitä ovat jutun muoto eli formaatti, sisältö (tai aihe), ajateltu yleisö, ajateltu funktio (jutun tarkoitus), ajankohtaisuus, kantaaottavuus ja aiheen käsittelytapa.

Perinteisin ja karkein sanomalehtitekstien luokittelu on jako faktoihin ja arvostuksiin eli uutisiin ja kommentointeihin.³ Käytännössä tällaista jakoa ei useinkaan ole mahdollista tehdä. Siksi sanomalehtien (toimituksellisesti tuotetut) tekstit on jaoteltava vähintäänkin kolmeen kategoriaan: uutisiin, uutisten taustaselvityksiin ja kommentointeihin. (Hemánus 1972: 1–2)

Jako löytyy jo vuoden 1968 Lehtimiehen ohjeista (JSN 2011), joissa sanotaan: *Mitä näet on uutinen, mitä tiedät on tausta, minkä tunnet on mielipide*. Hemánus (1972: 2) tosin huomauttaa, ettei tätäkään jakoa ole helppo tehdä. Perinteinen uutinen erottuu sanomalehdestä

³ Hemánus (1972: 1–3) ei käytä sanaa kommentointi vaan kommentti. Hänelle kommentti on eräänlainen yläluokka, joka käsittää kaikki arvostuksia sisältävät kirjoitukset. Tässä tutkimuksessa on epäselvyyksien välttämiseksi parempi puhua kommentoivista teksteistä eli kommentoinneista.

kyllä, mutta taustaselvitys onkin jo hankalampi. Taustaselvityksellä hän tarkoittaa syy- ja seuraussuhteiden valottamista sekä tapahtumien tulkintaa yhteiskunnallisesti laajempiin tapahtumiin kytkemällä.⁴

Kommentointi on Hemánukselle (1972: 3) arvostuksia sisältävää kirjoittelua. Ne voidaan jakaa kahteen luokkaan: lehden itse esittämiin arvostuksiin tai jonkun muun esittämiin arvostuksiin, joissa lehti vain toimii forumina. Näistä ensimmäiset ovat lähinnä pääkirjoituksia ja jälkimmäiset esimerkiksi kolumneja, pakinoita, arvosteluja ja yleisönosastokirjoituksia.

Periaatteessa tässä tutkimuksessa käsiteltävät kommentit voisi sijoittaa kumpaankin kommentoinnin luokkaan. Ne ovat lehden sisäisten kirjoittajien tekemiä ja vertautuvat siksi pääkirjoituksiin. Toisaalta pääkirjoitus edustaa lehden kantaa instituutiona (esim. Hemánus 1972: 5) ja kommentti puolestaan toimittajan omaa, henkilökohtaista kantaa. Näin ollen kommentti (kuten kolumnit ja pakinatkin) sijoittuu luontevimmin jälkimmäisiin kommentointeihin.

Kaikki kolme kategoriaa, uutiset, taustaselvitykset ja kommentoinnit, muodostavat Hemánuksen (1972: 3) mukaan jatkumon, jossa taustaselvitys toimii siltana uutisen ja kommentoinnin välillä.

Hemánus ei puhu genrestä vaan sisältökategorioista. Periaatteessa hän kuitenkin erottaa kategorioita niiden tavoitteiden ja tehtävien perusteella, joten tämä luokittelu on jo lähellä genrejakoja.

Miettinen (1984: 74) kritisoi kantaaottavuuden käyttöä lajitteluperusteena. Hän muistuttaa, että toimitus ottaa kantaa myös aiheita ja lähteitä valitsemalla, joten objektiiviseltakin vaikuttavan uutisen taustalla on jonkinlaista kannanottoa. Täsmällisempää olisi lajitella avoimen kantaaottavuuden perusteella (taulukko 1).

Taulukko 1

Juttutyyppe	Toimituksen avoimet kannanotot	Muiden (esim. lähteen) avoimet kannanotot
Pääkirjoitus	x	
Pakina	x	
Reportaasi	(x)	x
Taustajuttu	(x)	x
Uutinen		x
Kolumni		x
Arvostelu	x	x

Lehdistön juttutyyppejen luokittelua avoimen kantaaottavuuden perusteella, Jorma Miettistä (1984: 74) mukaillen.

⁴ On syytä huomata, että Hemánus on kirjoittanut luokittelunsa lähes 40 vuotta sitten. Nykyisin taustaselvitykset tehdään usein erillisiksi jutuiksi tai rajataan laatikoihin sekä vielä nimetäänkin monesti taustaksi.

Pääkkösen ja Variksen (2000: 41–42) mukaan lehtitekstien juttujen joukosta on mahdollista poimia tekstejä, jotka muodostavat genren. He nimeävät kuusi genreä, mutta eivät sen tarkemmin erittele, onko lajeja muitakin ja voidaanko kaikki lehdistön tekstit luokitella johonkin genreen kuuluvaksi. Nämä kuusi tekstilajia ovat uutinen, reportaasi, artikkeli, pakina, kolumni ja essee (jota pidetään vain muutamissa aikakauslehdissä esiintyvänä eikä näin ollen varsinaisesti lehdistön genrenä).

Näiden genrejen erotteluperusteet ovat lähinnä sisältöä ja julkaisukanavaa koskevia, mutta myös hieman kielellisiä piirteitäkin sivuavia. Esimerkiksi uutisen ja reportaasin eroina ovat muun muassa ajankohtaisuus (reportaasin aiheet ovat ajattomampia), lähteiden määrä (reportaasissa niitä on usein enemmän) sekä objektiivisuus (reportaasin ei tarvitse olla niin objektiivinen kuin uutisen). (Pääkkönen & Varis 2000: 41–42)

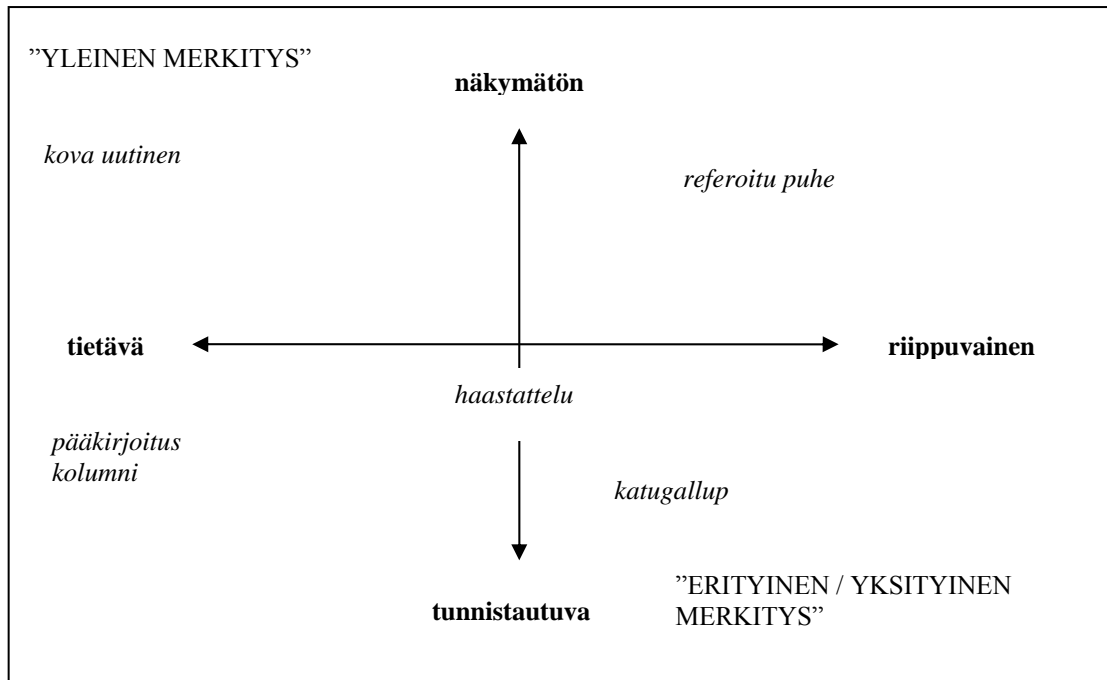
Artikkeli, pakina ja kolumni ovat nekin melko lailla toistensa kaltaisia. Artikkeli eroaa joukosta lähinnä tavoitteillaan ja kielen tyylillään: sen tarkoitus on lisätä lukijan tietoa eikä vaikuttaa mielipiteisiin ja tämän se tekee asiakielellä, ei sanaleikeillä tai huumorilla. Pakina puolestaan on selvästi humoristinen ja sanoilla leikkivä. (Pääkkönen & Varis 2000: 41–42)

Kolumnin joukkoon Pääkkönen ja Varis (2000: 42) laskevat myös kommentit, joista he nostavat esiin erityisesti urheilusivujen tekstit, joissa toimittaja esittää oman arviointinsa urheilukilpailun kulusta. Lisäksi he asettavat kommentit samaan sukuun kritiikkien kanssa, sillä molempien tehtävänä on arvostella tapahtunutta.

Makkonen-Craig (2005: 210) lisää Miettisen listaan (taulukko 1) vielä kolme nykysanomalehden juttutyyppejä: asiantuntija-artikkelin, kinalojutun sekä kommentin. Merkittävää on, että hän pitää kommenttia omana tyyppinään – ehkä jopa lajinaan – eikä esimerkiksi yhtenä kolumnin tai arvostelun muotona. Lisäksi Makkonen-Craig kertoo löytäneensä tekstejä, joita ei ole mahdollista sijoittaa perinteisiin juttuluokkiin.

Oikeastaan koko sanomalehtitekstien joukkoa voi pitää journalismin genren osagenrenä, kuten esimerkiksi Ridell (1992: 142) tekee. Uutiset, kommentit ja vaikkapa pääkirjoitukset ovat hänen mukaansa osagenreen kuuluvia juttutyyppejä.

Myös Risto Kunelius (1993: 38) puhuu journalistisesta genrestä ja journalistisesta diskurssista, jonka sisällä on juttutyyppejä. Hänen mukaansa koko journalistinen genre on mahdollista jäsentää yhdelle kentälle sen perusteella, mistä aiheesta juttu kertoo ja millaisia ovat sen tietyt geneeriset konventiot. Hän itse on lajitellut joitakin juttutyyppejä aiheen ja kerronnan perusteella kerronnalliselle voimakentälle (kuvio 1).

Kuvio 1, journalistisen genren jäsenyys, kerronnallinen voimakenttä Risto Kuneliusta (1993: 39) mukaillen.

Journalistiset tekstit on siis mahdollista jakaa ensinäkin aiheensa puolesta joko yleisesti merkityksellisiin (kuvion vasen puoli) tai merkitykseltään erityisiin (oikea puoli). Näistä jälkimmäiset ovat lähinnä vain kiinnostavia, kun taas edeltävät ovat tärkeitä. (Kunelius 1993: 39)

Toinen jaotteluperuste (tässä kuviossa) on kerronnan tyyli, jota voidaan puolestaan kuvailla kahdella eri muuttujalla, näkyvyydellä ja tietävyydellä. Esimerkiksi uutisen ihanteena on häivyttää kertoja ja olla siis kerronnaltaan näkymätöntä. Lisäksi kerronnan tulisi olla tietävää. Uutisen kertoja tekee selväksi faktan ja mielipiteen eron sekä ikään kuin näkee jatkuvasti koko tapahtuman yli. Tarkoituksena on antaa asioiden kertoa itse itsestään ja antaa lukijalle mahdollisuus muodostaa oma käsityksensä tekstin sisällöstä. Kirjoittajan esille tuominen on uutisissa harvinainen poikkeustapaus. (Kunelius 1993: 37–39)

Nykypäivän lehdistölle yleisesti tekstien henkilöityminen on kuitenkin ominaista. Moiniin kommentteihin ja kolumneihin liitetään paitsi kirjoittajan nimi myös hänen kuvansa. Jo pelkkä signeeraus tuo kirjoittajan näkyväksi ja läsnä olevaksi tekstissäkin, mutta valokuva lisää vaikutelmaa entisestään. (Makkonen-Craig 2005: 219)

Etenkin kommentteissa kirjoittaja on visuaalisesti vahvasti läsnä. Hänen nimensä kerrotaan, hänen kuvansa esitetään ja vieläpä hänen sähköpostiosoitteensa on painettu kommenttiin ikään kuin kannustukseksi yhteydenotolle. Joissakin kommentteissa mainitaan vielä erikseen, missä tehtävissä kirjoittaja lehdessä työskentelee.

Koska kommentit ovat osa kokonaisuutta, jonka keskiössä on uutinen, voi kommentin ajatella henkilöivän tavallaan myös itse uutisen – ainakin visuaalisesti. Tämän työn kannalta on kuitenkin kiinnostavaa, millainen teksti kommentti on. Mahdollisesti siinä on nähtävissä uutistekstin piirteitä, sillä kommenttien kirjoittajat ovat myös uutisten kirjoittajia ja mitä luultavimmin pääosa toimittajan laatimista teksteistä on kuitenkin uutisia. Lisäksi ilman uutista ei olisi kommentteja, ja siksi uutisgenre on ikään kuin edellytys mahdollisen kommenttigenren olemassaololle. Tässäkin työssä uutisgenreä on siksi perusteltua käsitellä.

2.4.2 Uutinen

Kunelius (1993: 34–38) on määritellyt uutiset neljän ominaisuuden kautta. Näitä ovat sisältö, kieli, rakenne ja kerronta (jota kuvailtiin jo edellä). Itse asiassa Kunelius kuvaa vain ”kovia uutisia”, jotka eroavat ”pehmeistä uutisista” lähinnä merkityksensä puolesta. Kovat uutiset ovat tärkeitä ja yleisesti merkittäviä, mutta pehmeät puolestaan merkitykseltään erityisiä tai yksityisiä ja näin ollen enemmänkin vain kiinnostavia kuin varsinaisesti tärkeitä.

Sisällöltä odotetaan yleistä merkityksellisyyttä ja tärkeyttä sekä faktojen esittämistä niin, että varma ja epävarma tieto on helposti erotettavissa. Perinteisesti uutisen on sanottu vastaavan kysymyksiin: mitä tapahtui, missä, milloin, miten, miksi ja millä seurauksilla. Näiden kysymysten avulla lukijalle olisi tarjottava kaikki se tieto, jota hän tarvitsee asian ymmärtämiseksi. (Kunelius 1993: 34–36.)

Uutisen kieli koostuu sekä omasta äänestä että vieraasta puheesta. Ihanteena omalle äänelle on lyhyys, konkreettisuus ja selkeys. Oma ääni tulkitsee vieraan puheen uutisen kielelle ja paljastaa manipulointirytykset. (Kunelius 1993: 36.)

Uutisen rakennetta on perinteisesti kuvattu kolmiolla, jonka kärki osoittaa alas. Tämä tarkoittaa, että tärkein asia kerrotaan ensin ja vähiten tärkein säästetään viimeiseksi. Uutinen rakentuu mahdollisimman koherenteista ja lyhyistä kappaleista. Kunelius (1993: 37) nimittää niitä elementtikappaleiksi, joista ensimmäinen rajaa tapahtuman pääpiirteittäin ja saattaa sen itse asiassa jo kertaalleen loppuun.

Näkemyks on samankaltainen kuin Faircloughilla (1997: 97, 113), joka nimittää uutistekstin kappaleita *satelliittikappaleiksi* eli sellaisiksi itsenäisiksi kappaleiksi, joiden järjestys voisi periaatteessa olla mikä tahansa. Hän kuitenkin erottaa jutun alun ingressiksi⁵ ja jutun lopun yhteenvedoksi. Ingressi ilmaisee jutun kärjen ja yhteenvedo tarjoaa käsiteltävälle asialle päätöksen tai ratkaisun.

---

⁵ Ingressiksi kutsutaan useimmiten muusta tekstistä eroavalla fontilla kirjoitettua jutun alkua, joka voi olla vain yhden virkkeenkin mittainen tai uutisen ensimmäinen kappale kokonaisuudessaan (Kotilainen 2003: 86–87).

Esa Reunanen (1991: 53) puolestaan nimittää uutisen tärkeintä asiaa *kärjeksi*. Hänelle kärki on uutistekstin keskeinen idea ja syy, miksi juttu luetaan eikä siis suoranaisesti tekstin ensimmäinen virke, kappale tai otsikko. Käytännössä kärki kuitenkin sijoittuu uutisen alkuun.

Uutisen rakennetta noudattelee usein myös mielipidekirjoitus – tai ainakin näin ohjeistetaan tekemään.

Kaikkein tärkein viesti otsikkoon, pari kolme tärkeintä asiaa alkuvirkkeisiin, ingressiin, tärkeimmät asiat alkupäähän ja vähemmän tärkeät loppuun. (Kotilainen 2003: 70)

Koska jo aiemmin kommenttia pidettiin enemmän mielipidekirjoitusten kanssa samaan ryhmään kuuluvana, käsitellään seuraavaksi tarkemmin tätä tekstityyppiä.

2.4.3 Mielipidekirjoitus

Kuutti (2006: 142–143) jakaa mielipidekirjoituksen rakenteen kärkeen, runkoon ja päätelmään. Kärjessä (eli tekstin alussa) arvioidaan tilannetta tai puolustetaan argumenttia, päätelmässä (eli tekstin lopussa) annetaan ongelmaan ratkaisukeinoja tai muu toimintaehdotus tai tehdään yhteenveto kirjoituksen tarkoituksesta. Kärjen ja päätelmän väliin sijoittuu runko, joka rakentuu tilanteeseen johtaneista tekijöistä.

Yleisönosastokirjoituksia on tutkinut myös Inka Mikkonen (2010: 78–79). Hänen aineistonaan tosin on lukiolaisten koulumaailmassa kirjoittamat tekstit. Niitä voinee pitää eräänlaisina mielipidekirjoituksen sovelluksina, kuten tässä työssä tutkittavia kommenttejakin, ja siksi niihin on syytä tutustua tarkemmin. Mikkonen toteaa lukiolaisten kirjoitusten noudattavan tyypillistä kouluaineen rakennetta, jossa on otsikko, aloitus, käsittelykappaleita sekä lopetus. Sama rakenne on hänen mukaansa yleinen myös sanomalehtiteksteille, ja se onkin yhtenevä esimerkiksi aiemmin mainitun Kuutin määritelmän kanssa.

Mikkosen (2010:81–82) aineistossa mielipidekirjoitus aloitettiin useimmiten taustan esittelyllä tai väitteen esittämisellä. Tyypillisesti kirjoittaja esittelee alussa taustoja referoimalla pohjatekstiä tai kertomalla taustoja itsestään. Etenkin pohjatekstin referointi on seikka, jota myös kommenttiteksteistä on mielenkiintoista tutkia.

Aloituksessa esitetystä väitteestä huolimatta varsinainen pääväite ilmaistiin useimmiten vasta tekstin lopussa, kun sitä ensin oli käsittelykappaleissa perusteltu ja pohjustettu. Varsinaisessa lopetuskappaleessa lukiolaiset esittivät oman mielipiteensä tai haasteen, ohjeen tai kysymyksen. (Mikkonen 2010: 87–88)

Kommenttitekstien rakennetta käsitellään luvussa 5.1.

2.5 Moninäkökulmamalli genreanalyysiin

Bhatia (2004: 155–156, 160–168) on esitellyt moninäkökulmamallin, jonka avulla tekstien tekstilajisuutta tulisi hänen mielestään tutkia. Analyysimallin taustalla ovat diskurssianalyysin näkemykset ja erityisesti kirjoitetun diskurssin tulkinta⁶. Tekstejä tutkitaan kolmella tasolla: tekstuaalisella, sosio-kognitiivisella ja sosiaalisella.

Tekstuaalisella tasolla tutkitaan itse tekstiä, tekstinsisäisiä asioita. Näihin sisältyvät kieloppiin ja sanastoon liittyvät huomiot, diskurssille tyypilliset rakenteet sekä intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus.

Kommenttien tekstistä tutkittavaksi nousee sen kommentoivuus muun muassa arvolutuneita sanavalintoja sekä persoonamuotoja tarkkailemalla. Intertekstuaalisuus tässä tapauksessa keskittyy jo johdannossa pohdittuun viittaukseen: onko kommentin viitattava uuteen?

Interdiskursiivisuus näyttäytyy kommenttien tapauksessa pohjautumisena muihin tekstilajeihin. Bhatia (2004: 164) ohjeistaakin tutkijoita tutustumaan kirjallisuuteen, johon sisältyy muun muassa tutkittavan genren tai läheisen genren lingvistisiä analyyssejä sekä diskurssiyhteisön kirjoitusoppaita.

Täsmällisesti juuri kommenttiteksteistä ei ole tehty analyyssejä. Kirjoitusohjeita sen sijaan saattaa olla olemassa. Parhaiten tämä selviää kirjoittajilta kysymällä, mikä tehdään osana toimittajille lähetettyä kyselylomaketta. Julkisesti saatavilla olevia opastuksia on nimenomaan kommentin osalta käsitelty tämän työn johdannossa. Niiden perusteella on mahdollista nimetä lähigenreksi esimerkiksi mielipidekirjoitus. Jo aiemmin mainitussa Lauri Kotilaisen (2003: 70) kirjoitusoppaassa käsitellään journalistista mielipidekirjoitusta, jolle hän antaa seuraavanlaisen kirjoitusohjeen:

kaikkein tärkein viesti otsikkoon, pari kolme tärkeintä asiaa alkuvirkkeisiin, ingressiin, tärkeimmät asiat alkupäähän ja vähemmän tärkeät loppuun. Ja loput pois. Jos väliotsikoita voi käyttää, pane niihin viestisi tärkeimmät alakohdat.

Toisaalta Kotilainen puhuu myös mielipidekirjoituksen lähettämisestä toimitukseen, joten suoranaisesti toimittajille tämä ohje ei välttämättä sittenkään ole.

Kommenttia lähellä on mitä luultavimmin kolumnienkin tekstilaji. Kotilainen (2003: 67–68) kuvailee kolumnia kirjoittajan itsensä kautta, omalla äänellään kirjoitetuksi tekstiksi. Se on kirjoittajan oma mielipide, jonka pitäisi antaa lukijalle oivallus. Paneutumatta vielä sen tarkemmin itse kommentteihin, voi silti sanoa Kotilaisen määritelmän olevan osuva. Tarkkoja

⁶ Bhatia (2004: 3) käyttää termiä diskurssi tarkoittaen käytettyä kieltä institutionaalisissa, ammatillisissa tai yleisemmissä sosiaalisissa konteksteissa.

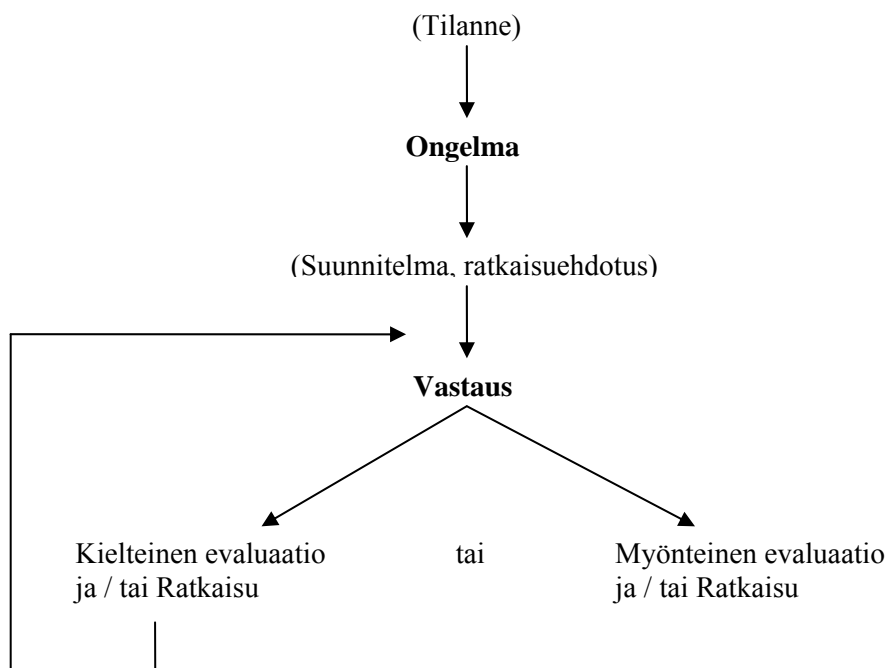
kirjoitusohjeita ei kolumneille tosin anneta. Sellaisiksi voi laskea oikeastaan vain seuraavat maininnat.

Yksi pääajatus, jota tuetaan, testataan ja perustellaan eri tavoin. – –Älä tunge liikaa asioita kolumniin. – – sido kolumnin loppu yhteen kolumnin alun kanssa (Kotilainen 2003: 68.)

Työssä selvitetään myös, noudattavatko kommentit jotain tiettyä, yhtenäistä rakennetta. Yksi tunnetuimmista ja käytetyimmistä rakenneteorioista on Hasanin (1985: 56, 63–64) rakennepotentiaali. Hän osoittaa tekstien koostuvan osista, joita on kahdenlaisia: välttämättömiä ja valinnaisia. Välttämättömät osat ovat niitä, jotka löytyvät jokaisesta genreen kuuluvasta tekstistä. Näin ollen nämä osat ovat myös edellytyksiä sille, että teksti kuuluu genreen. Valinnaiset osat puolestaan ovat nimensä mukaisestikin mahdollisia, ei pakollisia. Tekstilajin joissakin teksteissä siis esiintyy osia, jotka ovat lajille tyypillisiä, mutta eivät välttämättömiä. Teksti kuuluu genreen ilman näitä elementtejäkin.

Lisäksi rakennepotentiaaliin kuuluvat säännöt osien välttämättömästä ja mahdollisesta järjestyksestä sekä siitä, kuinka usein osat voivat tekstissä esiintyä. Välttämättömyys voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jonkin tietyn elementin on aina oltava ennen jotakin toista osaa tai ettei jokin elementti voi koskaan olla tekstin ensimmäinen rakenneosa.

Useimpien tekstien, mahdollisesti myös kommenttien, rakenne istuu ongelmanratkaisumalliin. Ainakin mallin esitellyt Hoey (2001: 130) uskoo sen olevan yleisin tekstien rakennemalli. Siinä tekstien osat etenevät tietyssä järjestyksessä ja osa niistä on välttämättömiä, osa valinnaisia. (kuvio 2)

Kuvio 2 Ongelmanratkaisumalli Hoeyta (2001: 130) mukaillen ja täydentäen (ks. myös Mäntynen 2006: 66).

Ongelma on tässä mallissa Hoeyn (2001: 124, 131) mukaan ”tilanteen näkökulma, joka vaatii vastauksen” tai antaa olettaa, että vastaus (tai ratkaisu) on tulossa. Hän käyttää mieluummin käsitettä vastaus kuin ratkaisu, sillä kyse ei välttämättä ole onnistuneesta, lopullisen ratkaisun antavasta asiasta vaan ylipäänsä sen kuvailusta, että jotain on ongelman suhteen tehty. Ongelman ja vastauksen väliin tulee mahdollisesti suunnitelma tai ehdotus siitä, miten vastaukseen (ja ratkaisuun) päästään. Jotta tarina saadaan päätökseen, tarvitaan vielä kuitenkin ratkaisu tai ainakin myönteinen evaluaatio (eli arviointi). Mikäli arvio on kielteinen, vaaditaan tälle uusi vastaus ja ratkaisu (tai myönteinen arvio), jotta kertomus olisi täydellinen.

Määritelmät ovat hyvin laajoja, kuten Mäntynen (2006: 65) toteaa, mutta siksi malli sopiikin niin monien tekstien tulkintaan.

Ongelmanratkaisumalli on mahdollista nähdä eräänlaisena yläkategoriana ja Mäntynen (2003: 94) onkin esittänyt sille aineistostaan esiin nousseen alalajin, kysymys–vastaus-mallin. Tähän pohjaten myös tässä tutkielmassa uskotaan, että ongelmanratkaisumallista voi esiintyä erilaisia variaatioita. Kommenttien rakennetta käsitellään luvussa 5.1.

Bhatian (2004: 155–156, 160–168) mallin toisella, sosio-kognitiivisella tasolla perehdytään yhteisön tavanomaisiin diskursiivisiin käytäntöihin. Mikä on tekstejä tuottavan yhteisön tulkinta lajista ja miten he sitä käyttävät? Lisäksi selvitetään, miten kirjoittajat käyttävät kyseistä tekstilajia ammatillisiin tavoitteisiinsa.

Sosiaaliseen tasoon kuuluu yhteisön sosiaalisen identiteetin ja sen rakentumisen selvittäminen tekstilajin kautta. Se, millaisia käytäntöjä tekstilajiin liittyy, kertoo jotain sekä yhteisön että instituution toiminnasta.

Koska tavoitteena on pohtia, voisiko kommentin luokitella yhdeksi tekstilajiksi, ei tässä tutkimuksessa lähdetä juurikaan analysoimaan sanomalehtien toimituksen sosiaalista identiteettiä. Toki kommenttien kirjoittaminenkin tästä jotain paljastaa, mutta tällä tutkimusasetelmalla sen syvempi selvittäminen ei ole olennaista.

Toimittajien käytäntöjä kommenttien tuottamiseen sekä tavoitteita kommentille ja sille sanomalle, jonka sen toivotaan lukijoille välittävän, on pyritty selvittämään kyselylomakkeella. Näitä tuloksia käsitellään luvussa 4.

Bhatia (2004: 164–168) listaa vielä muutaman muun seikan, jotka kirjoitettuja diskursseja analysoivan tulisi käydä lävitse. Aineiston valinnasta hän ohjeistaa, että on määriteltävä tarkkaan ne perusteet, millä tekstit katsotaan kuuluviksi tähän, tutkittavaan genreen. Tässä tutkimuksessa lähtökohta on hieman toisenlainen, sillä varsinaista todistusta kommenttien genren olemassa olosta ei ole. Yhtenä perusteena tutkittavan tekstijoukon valinnalle voidaan tuki pitää sitäkin, että tutkimuksen tekijä sanomalehtien lukijana on pitänyt valittuja tekstejä jollain lailla samaan kategoriaan kuuluvina.

Ennen varsinaista tekstiin paneutumista on vielä sijoitettava tutkittava teksti tilannekontekstiinsa. Bhatia (2004: 169) ei tosin määrittele tarkemmin käsitystään tilannekontekstista, ja analyysimallia havainnollistavassa esimerkissään hän mainitsee vain fyysisen ilmestymisympäristön. Monesti tilannekonteksti kuitenkin käsitetään paljon laajempaan, abstraktina ja skemaattisena terminä eli kun varsinainen tilanne on vaikkapa tietty luento, on tilannekonteksti luennot yleensä (Shore ja Mäntynen 2006: 40).

Tämän tutkimuksen aineiston tapauksessa voidaan ajatella, että tilanne on kullakin kommentilla erilainen. Se voi olla jokin uutispaketti, johon kuuluu pääuutinen ja mahdollisia oheisjuttuja, joista yksi on kommentti. Tilanne on myös sanomalehden sivu tai osasto, tai laajemmin tietty sanomalehden numero tai ylipäänsä tietty sanomalehti. Mikäli tilannekonteksti nähdään abstraktina ilmiönä, on kommenttitekstin tilannekonteksti sanomalehtitekstit yleensä tai jopa vielä yleisemmin journalistiset tekstit. Näitä on määritelty tarkemmin edellisessä luvussa.

3 AINEISTO JA METODIT

3.1 Tekstiaineisto

Tämän tutkimuksen aineistoksi on poimittu kommenttitekstejä kolmesta sanomalehdestä: Helsingin Sanomista, Kymen Sanomista ja Iltalehdestä. Ne valikoituivat aineistolähteiksi lähinnä keskinäisen erilaisuutensa vuoksi. Helsingin Sanomat ja Kymen Sanomat edustavat perinteistä sanomalehdistöä, kun taas Iltalehti on viihteellisempi iltapäivälehti. Toisaalta myös Helsingin Sanomat ja Kymen Sanomat ovat keskenään erilaisia jo levikkinsä suhteen. Näistä eroista syntyy tutkimukseen myös kiinnostavia vertailuasetelmia.

Helsingin Sanomat on Suomen luetuin sanomalehti. Valtakunnallisella, seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvällä lehdellä on 940 000 lukijaa (KMT 2010), ja sen levikkikin on lähes 400 000 (KMT 2009).

Tutkimuksen aineistoon poimittiin kommentit Helsingin Sanomista yhden kuukauden, vuoden 2010 syyskuun, ajalta. Tällöin lehtiä ilmestyi 30 kappaletta. Kommentteja oli tänä aikana lehdissä yhteensä 33 kappaletta. Ne sijoittuvat viidelle eri osastolle: Urheiluun (12 kpl), Kulttuuriin (6), Talouteen (6), Kotimaahan (6) ja Teemasivuille (3). Yli kolmannes kommentteista kirjoitettiin siis urheilusivuille.

Helsingin Sanomien 33 kommentilla on yhteensä 25 eri kirjoittajaa. Tämä tarkoittaa, että muutama kirjoittaja esiintyy aineistossa useampaan kertaan. On siis mahdollista, että jotkut toimittajat ovat ahkerampia kommentinkirjoittajia kuin toiset.

Kymen Sanomat on Etelä-Kymenlaaksossa (muun muassa Haminan ja Kotkan alueilla) ilmestyvä seitsemänpäiväinen maakuntalehti. Lukijoita sillä on 58 000 (KMT 2010) ja levikkiä hieman yli 24 000 (KMT 2009). Kymen Sanomat on yksi Sanoma Lehtimedian maakuntalehdistä, joilla on omien toimitustensa lisäksi myös yhteistoimitus, joka tuottaa aineistoa kaikkiin kolmeen lehteen. Lisäksi lehdet käyttävät satunnaisesti toistensa tekemiä juttuja, joten Kymen Sanomien kommenttien kirjoittajina saattaa esiintyä toimittajia, jotka eivät varsinaisesti kuulu lehden henkilökuntaan.

Kommentteja kerättiin Kymen Sanomistakin yhden kuukauden ajalta, elokuussa 2010, jolloin lehtiä ilmestyi 31. Tänä aikana kommentteja oli lehdissä 14 kappaletta. Kommenttien osastojako oli melko yksipuolinen, sillä valtaosa eli peräti 13 teksteistä löytyi Uutiset-osastolta ja yksi Takaikkuna-osiosta (eli lehden takasivulta). Käyttämättä jäi siis esimerkiksi kahden muun aineistolehden ehdottomasti kommenttipitoisin osasto, urheilusivut.

14 kommentin takana on kymmenen eri kirjoittajaa.

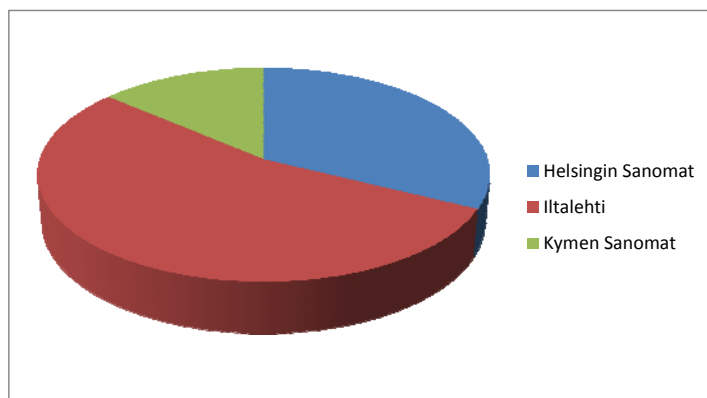
Kolmas aineistolähde on kuutena päivänä viikossa ilmestyvä iltapäivälehti Iltalehti. Se on lukijamäärältään (628 000 lukijaa) Suomen kolmanneksi suurin lehti (KMT 2010).

Toisin kuin monet muut lehdet⁷, ei Iltalehti käytä kommenttiteksteistään nimitystä kommentti vaan Näkökulma. Ulkoisilta piirteiltään Näkökulma-palsta kuitenkin vaikuttaa olevan samaa juttutyyppejä kuin muiden kommentit. Se on lyhyt teksti, jossa toimittaja kirjoittaa jotain uutiseen liittyvää omalla nimellään ja kuvallaan. Tässä työssä myös Iltalehden kyseisiin teksteihin tullaan viittaamaan nimityksellä kommentti.

Iltalehden kommentteja kerättiin muiden lehtien tavoin yhden kuukauden ajalta, vuoden 2011 tammikuulta, jolloin lehtiä ilmestyi 24 kappaletta. Tänä aikana Iltalehdessä oli 55 kommenttia. Iltalehden kommentteista valtaosa esiintyi urheilusivuilla, peräti 32 kappaletta. 21 kommenttia oli kirjoitettu uutissivuille, kaksi Taustat ja tekijät –osioon sekä yksi Viihdeosastolle.

Iltalehden 55:lla kommentilla oli vain 26 eri kirjoittajaa. Tämä tarkoittaa, että moni toimittaja oli kuukauden aikana kirjoittanut useammankin kommentin. Eräs oli ahkeroinut jopa kahdeksan kommenttia ja toinen viisi.

Yhteensä aineistossa on siis 102 kommenttia, joista yli puolet Iltalehdestä ja noin kolmannes Helsingin Sanomista.

Kaavio 1: Aineiston tekstien jakautuminen eri lehtien kesken.

Kolmen lehden kommenttien määrissä on suuria eroja, vaikka aineistonkeruujalla ilmestyneiden lehtien määrät ovat melko samansuuruisia. Ero selittyy kuitenkin lehtien koerolla, sillä pienilevikkinen Kymen Sanomat on myös sivumäärältään paljon kahta muuta lehteä pienempi. Esimerkiksi täysin satunnaisesti valittujen perjantaipäivän lehtien sivumäärät olivat aineiston lehdillä seuraavat: Kymen Sanomat 22, Helsingin Sanomat 48 ja Iltalehti 64 sivua. Lehtien keskimääräisiä sivumääriä ei ole saatavilla, mutta jo tämä perjantailehtien ero

⁷ Tässä tutkimuksessa käytettyjen lisäksi nimeä kommentti käyttävät ainakin Ilta-Sanomat, Keski-suomalainen, Aamulehti, Turun Sanomat ja Sanoman muut maakuntalehdet (Etelä-Saimaa ja Kouvolan Sanomat).

antaa osviittaa yhteissivumäärän eroista. Vielä on huomioitava, että Helsingin Sanomat paisuu sunnuntaisin jopa yli sadan sivun ja Iltalehden viikonloppu- tai pyhäpäivänumerotkin ovat näitä lukemia lähellä. Vastaavasti Kymen Sanomien suurimmatkin lehdet näyttäisivät olevan hieman yli 30-sivuisia.

Jos kommenttien määrän jakaa lehden ilmestymispäiville, noudattelevat tulokset melko hyvin lehtien kokoeroja. Kymen Sanomissa oli yksi kommentti noin joka toisessa lehdessä, Helsingin Sanomissa suunnilleen yksi kommentti jokaisessa lehdessä ja Iltalehdessä puolestaan noin kaksi kommenttia jokaisessa lehdessä.

Lehtien määrällisiä eroja näkyy myös taulukossa 2.

Taulukko 2

Lehti	kommentteja	ilmestyneitä lehtiä	kommentteja/lehti
Kymen Sanomat	14	31	0,45
Helsingin Sanomat	33	30	1,1
Iltalehti	55	24	2,29

Aineistonkeruuajana ilmestyneiden lehden numeroiden määrä ja näissä lehdissä olleiden kommenttien määrä. Lisäksi taulukkoon on laskettu kommenttien keskimääräinen määrä yhtä lehden numeroa kohden.

Toinen kiinnostava ero aineistolehdissä on kirjoittajien määrä. Kymen Sanomissa ja Helsingin Sanomissa kommentit jakaantuivat melko tasaisesti eri kirjoittajille. Näistä jälkimmäisessä toimittajat olivat kirjoittaneet keskimäärin 1,3 kommenttia ja edellisessä 1,4 kommenttia. Käytännössä siis vain muutama oli tehnyt enemmän kuin yhden kommentin. Toisaalta siis kommenttien kirjoitus ei ollut vain tiettyjen toimittajien harteilla, vaan tekijöitä oli useita.

Iltalehdessä tilanne on hieman toinen, sillä sen 55:llä kommentilla oli vain 26 eri kirjoittajaa. Keskimäärin jokainen aineistossa esiintynyt toimittaja oli siis tehnyt 2,1 kommenttia. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole. Kuten jo aiemmin todettiin, oli Iltalehdessä selvästi havaittavissa muutamia toimittajia, jotka olivat erityisen ahkeria kommentintekijöitä.

Kommenttien kirjoittajiin liittyviä lehtikohtaisia eroja on taulukossa 3.

Taulukko 3

Lehti	kommentteja	kirjoittajia	kommentteja/ kirjoittaja
Kymen Sanomat	14	10	1,3
Helsingin Sanomat	33	25	1,4
Iltalehti	55	26	2,1

Aineiston kommenttien ja kirjoittajien määrä sekä kommenttien määrä verrattuna kirjoittajiin.

Kommenttien välisistä eroista voi vielä huomioida senkin, että aineisto kerättiin kaikista lehdistä eri aikoina. On mahdollista, että jokin kuukausi on sattumalta uutisrikkaampi kuin toinen ja tämä saattaa vaikuttaa kommenttienkin määrään. Esimerkiksi Kymen Sanomiin valittu elokuu on vielä kesälomakuukausi ja saattaa vaikuttaa paitsi uutisantiin myös toimituksessa paikalla olevan henkilökunnan määrään.⁸ Myös Iltalehden tammikuu voi olla lomakautta ja toimituksen rutiineja saattavat rikkoa useammat kuukaudelle ajoittuvat pyhäpäivät (jolloin lehtiä ei edes ilmesty).

Aineistoa on kuitenkin tarkoitus tutkia tekstilajina ja mikäli se sellaisen muodostaa, ei valitulla ajankohdalla ole merkitystä.

Tekstien analyysissa käytetään metodina Bhatian moninäkökulmamallia (2004: 155–156, 160–168). Tämä menetelmä valittiin, koska se on kattava, yksityiskohtainen ja käytännönläheinen. Lisäksi malli perustuu sellaiseen tekstilajin määritelmään, jota tässä työssä käytetään.

Moninäkökulmamalli on laaja, joten tässä työssä tutkittavaksi on pyritty nostamaan lähinnä merkityksellisimmiltä tuntuvat seikat. Mallin ensimmäiseltä, tekstuaaliselta tasolta tutkittavaksi otetaan tekstien rakenne, viittaukset uutiseen sekä kieli. Toista tasoa eli sosio-kognitiivista tasoa selvitetään kyselyaineistosta, josta kerrotaan lisää seuraavaksi.

3.2 Kyselyaineisto

3.2.1 Kyselylomake ja vastaajat

Bhatian (2004: 155–156, 160–168) moninäkökulmamallissa ja teoriassa tekstien kirjoittajilla on tärkeä rooli. Kommenttien tapauksessa merkityksen voi ajatella korostuvan, koska tekstien tekijät ovat ammattikirjoittajia. Toimittajien käsityksiä kommenttien tekstilajisuudesta sekä kirjoittamiseen liittyvistä käytännöistä selvitettiin sähköisellä, sähköpostitse lähetetyllä kyselylomakkeella.

Kyselylomake (liite 1) koostuu 19 kysymyksestä. Vastaajan taustatietojen lisäksi kysymykset on mahdollista lajitella kuuteen aihepiiriin: ohjeistus (kysymykset 7 ja 8), sisältö (9–11), kieli (12–15), rakenne (16), tekstilaji (17–19) ja yleiset tiedot (3–6). Jälkimmäisillä selvitettiin kommenttien kirjoittamisen tiheyttä, vapaaehtoisuutta ja mieluisuutta. Kysymyksiensä sisältöä käsitellään tarkemmin luvussa 4, jossa analysoidaan myös vastauksia.

---

⁸ Elokuussa toimituksessa on saattanut vielä työskennellä kesäksi palkattuja sijaisia, mikä voi sekin vaikuttaa kommentteihin. Kesätoimittajat saattavat olla joko kokemattomia kommenttien kirjoittamisen suhteen tai toisaalta vakituista henkilökuntaa innokkaampiakin monien juttutyyppeiden kokeiluille.

Lomakkeen kysymyksistä kahdeksan oli suljettuja ja 11 avoimia. Suljetut kysymykset olivat kaikki vastaajille pakollisia, mutta avoimista kysymyksistä kolmeen oli mahdollista jättää vastaamatta. Tällä oli tarkoitus keventää lomaketta, joka olisi useiden avoimien kysymystensä vuoksi saattanut muuten vaikuttaa työläältä täytettävältä. Lisäksi kysymyksistä kolme (kysymykset 8, 13 ja 15) oli tarkentavia lisäkysymyksiä, jotka esitettiin vain tietyllä tavoin edeltäviin (suljettuihin) kysymyksiin vastanneille.

Kysely lähetettiin toimittajille sähköpostilla huhtikuun alkupuolella vuonna 2012. Vastaamaan pyydettiin toimittajia niistä lehdistä, joiden kommentteja on käytetty tässä tutkimuksessa tekstiaineistona. Lisäksi viesti lähetettiin Etelä-Saimaan ja Kouvolan Sanomien toimittajille, sillä näissä lehdissä tehdään tiivistä yhteistyötä⁹ Kymen Sanomien kanssa. Ajatuksena oli myös todennäköisten vastaajien määrän kasvattaminen, sillä Kymen Sanomien toimituksen koko on luonnollisesti paljon Helsingin Sanomia tai Iltalehteä pienempi.

Täsmällistä tietoa siitä, kuinka monen toimittajan sähköpostiin kyselylinkki saapui, ei ole saatavilla. Lomakkeen lähettämisessä käytettiin koko toimituksen kattavia sähköpostilistoja, joten oletuksena on, että viesti tavoitti kaikki kyseisten lehtien toimittajat.

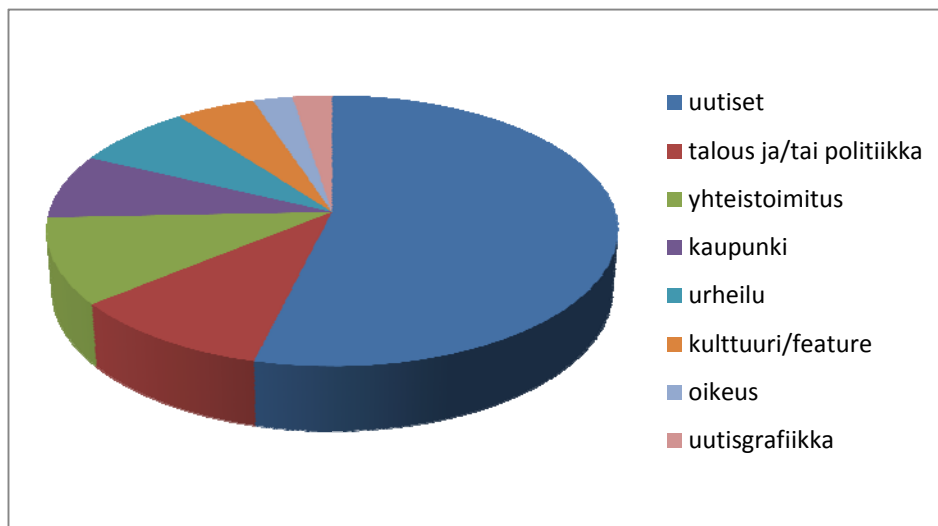
Huhtikuun loppuun mennessä lomakkeita täytettiin 39 kappaletta. Odotetusti suurin osa, 25 kappaletta, vastauksista tuli maakuntalehtien toimituksista. Iltalehdessä lomakkeen täytti 7 toimittajaa ja Helsingin Sanomissa 7.

Vastausten lukumäärä etenkin Iltalehden ja Helsingin Sanomien osalta on pieni, mutta vastaustekstit ovat kuitenkin lähes poikkeuksetta pitkiä, analyttisiä ja huolella tehtyjä. Seitsemänkin eri Iltalehden toimittajan näkemys antaa kaikesta huolimatta paremman käsityksen toimituksen käytännöistä, kuin jos olisi päädytty keräämään aineisto haastatteleamalla yhtä toimittajaa.

Hajonta osastoissa oli hyvä, sillä karkeastikin luokitellen vastaajia oli yhdeksältä lehtien eri osastoilta. Vastaajista suurin osa (21) ilmoitti työskentelevänsä uutistoimituksessa ja näistä kolme tarkemmin sanottuna kotimaan uutisissa. Seuraavaksi eniten oli talouden tai politiikan (tai molempien) toimittajia (4) ja yhteistoimituksen toimittajia (4). Kaupunki- sekä urheiluosastoilta vastasi molemmista kolme toimittajaa. Lisäksi kulttuuri-, feature-, oikeus- ja uutisgrafiikkaosastoilta oli kustakin yksi vastaaja (kaavio 2).

---

⁹ Lehdillä on muun muassa yksi yhteinen vastaava päätoimittaja sekä yhteistä sisältöä tuottava yhteistoimitus. Lisäksi Kymen Sanomissa julkaistaan satunnaisesti Kouvolan Sanomien tai Etelä-Saimaan toimittajien kirjoittamia tekstejä, joten on mahdollista, että tämän tutkimuksen aineistossakin on heidän kommenttejaan.

Kaavio 2: Kyselyyn vastanneiden toimittajien osasto lehdessä.

Toimittajat merkittiin sen osaston työntekijöiksi, minkä he olivat kirjanneet vastaukseensa ensimmäiseksi. Jotkut kuitenkin kirjoittivat työskentelevänsä useammallakin osastolla. Näin ollen vastauksissa on edustettuna äsken mainittujen osastojen lisäksi verkko-, alue- ja pääkirjoitustoimitusten väkeä. Yksi vastaajista mainitsi tekevänsä myös auto-aiheisia juttuja.

Tutkimuksen kannalta on hyvä, että mukana on näin monen eri aihealueen kirjoittajia. Jos vastauksissa tästä huolimatta on yhtenäistä linjaa, on se kommenttien tekstilajisuuden kannalta merkittävä asia.

Toisaalta kyselyaineiston osastojako on kovin erilainen verrattuna tekstiaineiston jakoon. Kommenteistahan suuri osa on urheilusivuilta, joiden kirjoittajista puolestaan vain kaksi vastasi kyselyyn.

3.2.2 Menetelmän valinta

Kirjoittajien kokemuksia päädyttiin kartoittamaan kirjallisella kyselyllä eikä haastattelulla useammasta syystä. Ensinnäkin jo tutkimuskysymyksissä on eri lehtien kommenttien vertailulla oma asemansa. Tästä syystä myös kirjoittajien näkemyksiä on perusteltua kerätä useammasta eri lehdestä. Haastattelujen järjestäminen tässä tilanteessa olisi ollut työlästä muun muassa maantieteellisistä ja ajankäytöllisistä seikoista johtuen.

Kyselylomake mahdollisti lisäksi suuremman vastaajajoukon. Näin saadaan todennäköisesti tietoa, joka kuvaa toimittajien omien käytänteiden ohella toimitusten käytänteitä laajemminkin. Jos jokin vastaus on samanlainen kaikissa lomakkeissa, on todennäköistä, että se pätee yleisestikin kommenttien kirjoittamisessa. Vastaavasti, jos tuloksena on paljon toisis-

taan poikkeavia vastauksia, voi siitä päätellä, etteivät kommentteihin liittyvät käytännöt sitenkään ole kaikkialla ja kaikille yhtenäiset.

Lisäksi kirjoittajien eli toimittajien joukko on kovin heterogeeninen ja esimerkiksi nuoren urheilutoimittajan näkemys saattaa hyvinkin olla erilainen kuin vaikkapa pidemmän uran tehneellä politiikan toimittajalla. Toimittajille lähetetyssä viestissä korostettiin, että kysymykset oli tarkoitettu kaikille, joille kommentti juttutyypinä oli edes jollain tasolla tunnettu. Vastamaan kehoitettiin siis sekä niitä, jotka kirjoittavat kommentteja usein, kuin niitä, jotka eivät näitä tekstejä tee juuri lainkaan.

Kuten Valli (2001: 101) toteaa, kyselylomakkeen hyviä puolia on sekin, että vastaaja voi miettiä kysymyksiä rauhassa ja mahdollisesti tarkistaa vastauksiaan. Eräs tämän tutkimuksen vastaajista kirjoittikin selailleensa tekemiään kommentteja lehden arkistosta ennen kuin vastasi kysymyksiin, jotta hän sai todenmukaisen käsityksen siitä, millaisia tekstejä oli kirjoittanut.

Riskinä luonnollisesti oli, että vastauksia tulisi kaikesta huolimatta kovin pieni määrä. Sähköpostilla lähetettyyn kyselyyn on helppo jättää kokonaan vastaamatta joko kiireen, unohduksen tai kiinnostuksen puuttumisen vuoksi. Erityisesti tämä riski koski Helsingin Sanomien ja Iltalehden toimittajille lähetettyjä lomakkeita, sillä heille ei ollut mahdollista lähettää vastauspyyntöä kuin kerran.

Toisaalta vastausten määrällä ei tässä tapauksessa ollut suurta merkitystä, sillä lomakkeen käytöstä huolimatta tarkoituksena ei ollut tehdä kvantitatiivista tutkimusta. Lomake toki sisälsi useampia suljettuja kysymyksiä, mutta pääpaino oli avoimilla kysymyksillä, joiden vastauksia tulkitaan laadullisella menetelmällä.

Avoimien kysymysten tärkeys aiheuttaa puolestaan sen riskin, että vastaajat olisivat saattaneet antaa kovin lyhyitä tai epäselviäkin vastauksia. Kyse on kuitenkin kirjoittamisen ammattilaisista, joten on todennäköistä, että vastaukset ovat selviä ja sisällöltään runsaita.

3.2.3 Vastausten analysointi

Kyselyn vastaukset kerättiin taulukoihin niin, että yhteen kysymykseen tulleet vastaukset olivat kaikki samassa taulukossa. Näin tuloksia ei siis käsitelty vastaajakohtaisesti eikä lehtikohteisesti vaan kysymys kerrallaan.

Vastauksista tutkittiin pääasiassa kahta tietoa: millaisia käytäntöjä kommenttien tekemiseen liittyy ja mitä mieltä toimittajat ovat kommenttien tekstilajisuudesta. Näillä tiedoilla haettiin vastausta Bhatian moninäkökulmamallin (2004: 155–156, 160–168) toiseen tasoon eli sosio-kognitiiviseen tasoon.

Esiin nostetaan etenkin niitä seikkoja, jotka esiintyvät vastauksissa usein. Joissain tapauksissa on jopa laskettu, kuinka monessa vastauksessa jokin tietty asia mainitaan. Tarkoitus ei ole ollut tehdä kvantitatiivista analyysia, vaan todentaa numeroiden avulla, että asia todella esiintyy useimmissa vastauksissa.

Luvussa 4.1 tarkastellaan kommenttia työtehtävänä. Vastauksista kerättiin tietoja ennen kaikkea siitä, minkälaisista lähtökohdista kommenttia aletaan kirjoittaa. Miksi teksti kirjoitetaan, mitä sillä halutaan sanoa ja miten kirjoitustyötä ohjeistetaan?

Luvussa 4.2 esitellään kirjoittajien käsityksiä kommentista tekstilajina. Toimittajilta kysyttiin suoraan, pitävätkö he kommenttia erillisenä tekstilajina. Lisäksi kyselyssä selvitettiin, millaista rakennetta kirjoittajat kommentteissa käyttävät ja mikä on tekstien merkitys muiden lehtitekstien joukossa.

4 DISKURSSIYHTEISÖN KÄSITYKSET

4.1 Kommentti työtehtävänä

Kyselyn vastaajat kirjoittavat kommentteja suhteellisen harvoin. Yli puolet vastaajista (21/39) ilmoittaa kirjoittavansa kommenttitekstin harvemmin kuin kerran kuukaudessa. 15 toimittajaa arvelee tekevänsä kommentin yhdestä kolmeen kertaan kuukaudessa, ja vain kolme vastaajaa valitsi vaihtoehdon kerran viikossa tai useammin.

Mitä ilmeisemmin kyse ei ole siitä, etteikö toimittajilla olisi halutessaan mahdollisuuksia tiuhempaan kirjoitustahtiin. Vain yksi vastaaja nimittäin ilmaisi haluavansa kirjoittaa kommentteja enemmänkin, mutta kertoi, ettei siihen ole aikaa.

Sen sijaan syy sille, miksi kommentti jää kirjoittamatta, on toimittajan oma haluttomuus. Tekstiä ei tehdä väkisin.

Esimerkki 1

Kirjoitan kommentin vain, jos se syntyy spontaanisti. – – En kirjoita kommenttia, jos ei ole mitään kummempaa sanottavaa tai näkökulmaa.

Esimerkki 2

kirjoitan kommentin vain silloin, kun itsestä siltä tuntuu

Esimerkki 3

En usko, että kommentti aina tuo lisäarvoa jutulle. Täytyy olla perusteltu syy kirjoittaa kommentti

Esimerkki 4

Jos ajatus tai aihe on epämieluisa, en kirjoita.

Kommentin kirjoittaminen onkin aina enemmän tai vähemmän toimittajan oma päätös. Yksikään kyselylomakkeeseen vastanneista ei kertonut kirjoittavansa kommenttia pelkästään esimiehen määräyksestä. Puolet vastaajista totesi kirjoittamisen olevan täysin vapaaehtoista. Noin puolet valitsi kuitenkin vaihtoehdon *Kyllä, mutta joskus esimies on suositellut tai ehdottanut kirjoittamista*. Pakollista se ei siis suoranaisesti ole, muttei aina myöskään spontaanisti omasta kirjoittamisen ilosta syntynyttä. Vastausten perusteella kommenttien tekeminen voi joskus olla väkinäistä ja pakotettua.

Esimerkki 5

Jos aihe ei kosketa elämäni millään tavalla, on siitä vaikeaa vääntää kommenttia.

Esimerkki 6

Kun on selkeä mielipide, jonka haluaa kertoa, on kommentin kirjoittaminen helppoa ja mieluisaa. Muissa tapauksissa se voi olla väkisin vääntämistä.

Esimerkki 7

[kirjoittaminen ei ole] niin mieluisaa, jos asiaan ei ole ehtinyt perehtyä tarpeeksi

Jos esimies ei määrää, mutta silti kommentti joskus on *väkisin väännettävä*, täytyy taustalla olla jokin muu pakottava syy. Vastajaat perustelivat muun muassa sillä, että juttukokonaisuus vaatii kommenttia, ja sen tekeminen on kaikessa yksinkertaisuudessaan työtehtävä siinä missä muutkin.

Esimerkki 8

Silloin [kommenttien kirjoittaminen] ei ole niin kivaa, kun vain tuntuu, että jutun kokonaisuus vaatii jotain lisuketta, mutta ei ole varsinaista asiaa.

Esimerkki 9

[kommenttien kirjoittaminen] on työni

Eräs vastaaja huomautti, että vaikka edellisenkaltaiset perustelut ovat kyllä lehden tekemisen todellisuutta, ei se silti ole paras mahdollinen motiivi toimittajalle.

Esimerkki 10

Toinen yleinen mutta huonompi syy on se, että esim. sivun pääjuttu huutaa jotain lisuketta.

Yksi vastaajista listasi ainoaksi syyksi kommenttien kirjoittamiselle sen, että *uutispäällikkö pyytää*. Hän tosin vaikuttaa olevan melkoinen poikkeus.

Koska kyse on työn puolesta kirjoitetusta tekstistä, kuuluu vastauksissakin ammattilaisen ääni. Kun vastauksissa pohdittiin, miksi kommentteja halutaan kirjoittaa, olivat perustelut toimittajien, ei yksityishenkilöiden. Vain kahdessa vastauksessa mietittiin henkilökohtaisia motiiveja.

Esimerkki 11

noin yleensä, kai siinä on kyse vaikuttamisen halusta

Esimerkki 12

esiintymisen ja pottuilun halu

Vastausten ammattikeskeisyyteen saattoi vaikuttaa se, miten kysely toteutettiin. Haastateltaessa toimittajat olisivat voineet pohtia enemmänkin henkilökohtaisia puoliaan – etenkin, jos niitä olisi erikseen kysytty. Nyt kyselylomake lähetettiin työsähköpostiin, ja siihen vastattiin erittäin todennäköisesti työaikana, työtehtävien lomassa.

Todennäköisesti henkilökohtaisten pyrkimysten näkymistä toimittajan työssä ei pidetä yleisestikään hyväksyttävänä. Tällaisen näkemyksen ilmaisi yksi kyselyn vastaajistakin, joka

mitä ilmeisimmin piti kommentteja jo alun alkaenkin liian henkilökohtaisina ja siksi paheksuttavina.

Esimerkki 13

Mielestäni toimittajan kannattaisi käyttää aikansa ja voimansa uutisiin, eikä jaaritteluun ja oman egonsa pönkittämiseen.

Toinen vastaaja epäili, että kommentteja tehdään liian heppoisin perustein, eikä siksi pitänyt niiden kirjoittamista kovinkaan kunniallisena toimintana.

Esimerkki 14

Niitä kirjoitetaan liikaa. Lehteä lukiessa tulee tunne, että toimittajalla on kanttia sanoa mitä vaan mistä vaan. Tai sitten, että toimittaja ei viitsi jututtaa ketään, joten hän tekee pärstiksen¹⁰ ja pääsee helpommalla.

Kritisoivista vastauksista huolimatta suurin osa kyselyyn osallistuneista kertoo kirjoittavansa kommentin mielellään. Kolmea vastaajaa lukuun ottamatta toimittajat pitävät kommenttia mieluisana työtehtävänä aina (13/39) tai vähintäänkin useimmiten (23/39).

Kommentti on mieluisa työtehtävä ennen kaikkea siksi, että se on vapaaehtoinen. Tällöin tekstin voi kirjoittaa vain silloin, kun se toimittajan itsensä mielestä tuntuu hyvältä. Vastauksista päätellen näin käy etenkin, kun aiheesta kumpuaa mieleen jokin oma näkökulma, mielipide tai kokemus, jonka toimittaja haluaa kertoa lukijoillekin. Ylipäänsä kommentin teko tuntuu vastaajien mielestä mukavalta silloin, kun aihe on mieluisa.

Esimerkki 15

Jos on painava mielipide jostain käsittelyssä olevasta asiasta, kyllä sen mielellään sanoo julkisestikin.

Esimerkki 16

Kirjoittaminen on mieluisaa, koska kirjoitan kommentin vain silloin, kun itsestä siltä tuntuu. Siis kun on jokin hauska sattumus kerrottavaksi tai juttuaihe nostaa ajatuksia, joita on varsinaiseen juttuun hankala laittaa.

Kommentin tekeminen on siis vapaaehtoista, mutta monen vastaajan mielestä myös vapaaehtoista. Toimittajia miellyttää se, että saa kirjoittaa tekstiä, joka on sävyltään uutistekstiä vapaampaa. Voi irrotella, kärjistää ja ennen kaikkea ilmaista oman subjektiivisen mielipiteensä, mitä missään tapauksessa ei uutisessa saa tehdä.

---

¹⁰ Kokemukseni mukaan *pärstikseksi* nimitetään toimituksissa sellaisia kirjoituksia, joihin liitetään kirjoittajan (kasvo)kuva. Itse olen kuullut nimitystä käytettävän etenkin silloin, kun lehden jokin sivu on kaivannut täytettä tai juttu lisäpalaa (kuten esimerkin vastaajakin vihjaa) – eli ei siis siksi, että on jotain sanottavaa, vaan siksi, että tekstiä kaivataan lisää. Kommentin lisäksi *pärstikseksi* on kutsuttu muun muassa myös erilaisia kolumneja.

Esimerkki 17

Siinä saa laittaa itsensä likoon. Kommenttikirjoituksessa on mielestäni myös lupa olla tyhmä, jos niikseen tulee. Se antaa vapauksia, joita itse leipätekstiin ei voi sijoittaa.

Esimerkki 18

[kommenteissa] voi kertoa uutisesta kuten se ns. oikeasti on – suuremmin, räväkämmin ja avoimemmin. Usein uutisen/tapahtuman tulkinta lukijalle vaatii ainakin hieman subjektiivisuutta, jota ei itse uutisartikkelissa voi harrastaa.

Muutama vastaaja perusteli kirjoittamisen mieluisuutta lukijan kautta. Kommentti voi niin piristää kuin provosoidakin eli yksinkertaisesti vaikuttaa jollainlailla lukijaan.

Kommentin aihe kumpuaa siitä uutisesta, jonka yhteyteen se kirjoitetaan. Useimmista vastauksista on tulkittavissa, että tämä on myös kirjoitusjärjestys: ensin uutinen, sitten vasta kommentti. Erään vastaajan mielestä tämä on kommenttien teon ongelma.

Esimerkki 19

Useimmat toimittajat kirjoittavat kommentin melko kovassa kiireessä kirjoitettuaan ensin varsinaisen/varsinaiset uutisjutun/jutun. Ovat uupuneet matkalla, eikä kommentin laatimiseen jää enää paljonkaan potkua. Mielestäni koko paketti pitäisi aloittaa kommentista – ja ladata siihen hyvissä voimissa kaikki osaamisensa.

Jo aiemmin kävi ilmi, että eräs vastaaja harmitteli kirjoittamiseen olevan liian vähän aikaa. Tämä voi selittää senkin, miksi uutinen kirjoitetaan ensin. On mahdollista julkaista uutinen ilman kommenttia, mutta kommenttia ei ole ilman uutista.

Toinen vastauksista ilmenevä selitys kirjoitusjärjestykselle on, että kommentin idea ja aihe tulee kirjoittajan mieleen vasta uutista tehdessä tai sen valmistuttua.

Esimerkki 20

Uutisjuttua tehdessä nousee esille jokin oma kanta, jonka haluaisi tuoda jutun yhteydessä julki.

Esimerkki 21

Jää jutun päälle jotain hampaankoloon.

Esimerkki 22

Juttu on sellainen, että siitä tulee mieleen jokin oma tai tutulle tapahtunut kommellus asiayhteyteen liittyen.

Esimerkki 23

Minussa itsessäni herää halu kommentoida, oma selkeä näkemys uutiseen, josta olen kirjoittanut

Uutisen aiheella sinänsä ei välttämättä ole merkitystä sille, nouseeko siitä mieleen sanottavaa kommenttia varten. Toimittajat nimittäin luettelevat vastauksissaan lähes yhtä monta itselleen tyypillistä kommentin aihetta kuin on kyselyyn vastaajiakin. Vastauksissa esiintyi muun muassa politiikkaa, taloutta, kirjallisuutta, liikennettä ja arkielämän aiheita.

Yhteistä useammille näille teemoille on, että ne ovat kirjoittajilleen entuudestaan tuttuja. Mieluisa aihe voi liittyä omaan arkielämään tai niihin teemoihin, joiden parissa toimittaja yleensä työskentelee.

Esimerkki 24

[Kirjoitan mieluiten aiheesta], jonka tunnen ennestään tai jossa minulla on sellaista sanottavaa, jota muilla kollegoilla ei ole.

Esimerkki 25

[Kirjoitan mieluiten] politiikasta tai taloudesta (jotka ovat erityisalueitani) sellaisesta aiheesta jossa voin linkittää tuoreita tapahtumia tai ilmiöitä pidempään aikaperspektiiviin (olen ollut yli 30 vuotta alalla)

Innostava aihe tuo mieleen jotain sanottavaa, mutta aiheuttaa myös tunnereaktion. Kommentti syntyy monien mielestä silloin, kun jokin uutisessa alkaa ärsyttää tai tuntuu väärältä. Kirjoittamiseen innostavat nekin tilanteet, joissa toimittaja on uutisessa esiintyvistä asioista toista mieltä kuin ihmiset yleensä.

Kommentin aiheen valinnassa ajatellaan lukijoitakin. Eräs vastaajista kirjoittaa mieluiten aiheesta, joka on *iso ja vaikea*, koska hän selventää sitä mielellään lukijoille. Toinen toimittaja sanoo valitsevansa aiheen, joka on tuttu paitsi hänelle itselleen myös monille muillekin.

Kun kommentin teema löytyy uutisesta, on ehkä kiinnostavampaa selvittää, mikä on itse tutkittavan kirjoituksen sisältö. Mitä toimittajat haluavat kirjoittaa kommentteihinsa?

Jo aiemmin todettiin, että kommentti kirjoitetaan silloin, kun toimittajalla on uutisen aiheesta jotain sanottavaa. Kuten monista edeltävistä esimerkeistä jo pystyi päättämään, on yksi näistä ”sanottavista” toimittajan oma mielipide. Oma näkemys, arvotus tai mielipide mainittiin suurimmassa osassa kyselyn vastauksista.

Esimerkki 26

Kommentissa voi kertoa oman mielipiteen asiasta, joka on itse uutisessa käsiteltävä neutraalisti.

Esimerkki 27

Uutisjuttua tehdessä nousee esille jokin oma kanta, jonka haluaisi tuoda jutun yhteydessä julki. Perusuutisessahan toimittaja ei kantaa voikaan ottaa.

Kun toimittajia pyydettiin kuvailemaan heille itselle tyypillistä kommenttia, listasi suurin osa negatiivisesta sävystä kertovia ominaisuuksia. Vastaajat kirjoittavat sanojensa mukaan muun muassa *tuhahtavia, ironisoivia, kyynisiä, ilkeitä, kritisoivia, vittuilevia, sarkastisia ja piikkikäitä* kommentteja. Erään vastaajan mielestä muunlaisiakin pitäisi tehdä.

Esimerkki 28

[Tyypillinen kommenttini on] joku sellainen, jossa ihmetellään ja taivastellaan ”maailman menoa”. Toisaalta pitäisi pystyä nykyneutraalisessa elämänmenossa kirjoittamaan myönteisiä ja kehuja kommentteja, koska aivan varmasti sellaisillekin on aihetta.

Voisi kysyä, miksi toimittajan sitten pitäisi ottaa kantaa ja kertoa mielipiteensä. Vanha käsitys journalismistahan on, että toimittajan tehtävänä on vain antaa puolueettomasti kaikki tarvittava tieto, jotta lukija pystyy itse muodostamaan mielipiteen käsiteltävästä asiasta. Joistakin vastauksista saa väistämättä jopa sen käsityksen, että faktojen kertomisen lisäksi toimittajan on tulkittava kirjoittamansa uutinen lukijalle.

Esimerkki 29

Usein uutisen/tapahtuman tulkinta lukijalle vaatii ainakin hieman subjektiivisuutta, jota ei itse uutisartikkelissa voi harrastaa

Esimerkki 30

Tulee olo, että pitää selittää ja kertoa jonkin asian merkitys, mittaluokka, viitekehys, laittaa asioita yhteyksiinsä.

Todennäköisesti edelliset vastaajat vain halusivat palvella lukijaa mahdollisimman hyvin, eivätkä esimerkiksi ajattele kirjoittavansa sellaisia uutisia, joiden perusteella lukija itse ei pystyisi tekemään ”oikeaa” tulkintaa. Ehkä heidän mielestään toimittajan selventävä ja tulkitseva kommentti on osa sitä edellä mainittua, kaiken tarvittavan tiedon kokonaisuutta. Eikä toimittaja aina edes kirjoita yhtä, selvää mielipidettä, vaan saattaa punnita ajatuksiaan.

Esimerkki 31

Juttuun ei voi laittaa mutu-asiaa, mutta kommentissa sitä pystyy pyörittelemään ja kyseenalaistamaan asioita.

Muutama vastaaja ajattelee mielipiteen kertomisen palvelevan lukijaa niin, että kirjoittajan näkemyksen tietäessään lukija tietää myös, mistä lähtökohdasta ja näkökulmasta uutinen on kirjoitettu.

Kaikki eivät kuitenkaan kannata toimittajien mielipiteiden julkaisua – tai eivät ainakaan itse haluaisi sellaista kirjoittaa.

Esimerkki 32

Useimmiten toimittajan kommentti omaan juttuun tuntuu kiusalliselta. En halua tuoda uutisen yhteydessä esiin mielipiteitäni aiheesta, josta kirjoitan.

Mielipiteen ohella yleinen sisältö kommentille on jokin uusi näkökulma. Osa uuden näkemyksen maininneista saattaa toki tarkoittaa sillä omaa mielipidettään, mutta enimmäkseen

vastauksista oli tulkittavissa, että kyse on jostakin uutisesta puuttuvasta puolesta. Onhan mahdollista, ettei uutisessa asiaan voida tarjota kaikkia mahdollisia tulkintatapoja aiheeseen.

Esimerkki 33

kommentti on nopea tapa tuoda uutiseen uusi ulottuvuus ja näkökulma, ikään kuin laajentaa uutista

Esimerkki 34

Kommentti on lähinnä tilaisuus analysoida aihetta eri näkökulmista. Oman mielipiteen esittäminen on sivuseikka eikä välttämättä lainkaan tarpeen tai edes suotavaa.

Jälkimmäinen vastaaja saattaa tosin pitää kommenttia eräänlaisena yhteenvetona, jossa käydään vielä kertaalleen läpi kaikki (uutisessakin esiin nousseet) tavat tulkita uutisen aihetta. Muut toimittajat kuitenkin ajattelivat selvästi, että kommentti tuo tekstikokonaisuuteen vielä jotakin lisää.

Vastaajat mainitsivat uuden näkökulman lisäksi muitakin kommentissa kerrottavia lisätietoja. Enemmistö näistä käsitti jonkin sellaisen faktan, joka ei ollut syystä tai toisesta mahtunut uutiseen.

Esimerkki 35

Usein haastateltava ei kerro (tai ei halua omalla nimellä kertoa) kaikkea, jolloin kommentilla voi tuoda lisäarvoa jutulle, kun jokin tieto onkin siinä.

Esimerkki 36

[kirjoitan] jos itse on ollut paikan päällä ja on jotain, mitä kertoa tai kuvailla

Nämä tiedot vaikuttavat olevan sellaisia, jotka ovat selvinneet toimittajalle uutisenteon ja tiedonkeruun yhteydessä. Muutamassa vastauksessa puhuttiin sellaisestakin lisätiedosta, joka on toimittajalla itsellään. Eräs vastaaja epäilikin, että kommentti tulee kirjoitettua, jotta voi osoittaa tietävänsä enemmän kuin kollegat. Muutama muukin painotti omaa asiantuntemustaan.

Esimerkki 37

tietää tietävänsä siitä [uutisen asiasta] myös sellaista, mitä ei uutiseen itseensä mahdu

Esimerkki 38

[kirjoitan kommentin] jos [uutisen asiasta] on olemassa erityistä henkilökohtaista asiantuntemusta

Mahdollisesti vastaajat ajattelivat faktatietoa, jota on kertynyt esimerkiksi pitkän uran ja monen aiheesta kirjoitetun uutisen myötä. Tavallaan asiantuntemukseksi voi ymmärtää myös jonkin toimittajan henkilökohtaisen kokemuksen. Tämä ei siis ole mielipide, vaan jokin sattumus tai vastaava, joka liittyy uutisen aiheeseen tai on saattanut jopa innostaa toimittajan kirjoittamaan kyseistä uutista.

Esimerkki 39

[Kommentti] on myös hyvä paikka laittaa itsensä likoon ja tuoda uutinen lähemmäksi ihmistä oman kokemuksen kautta.

Esimerkki 40

Joskus kommenttiin voi laittaa myös asiat, minkä takia uutisen tekoon on päätynt, esimerkkitapausten omasta elämästään.

Ehkei haastateltavaksi ole löytynyt ketään, jolla tämä sama kokemus on tai joka sen haluaisi julkisesti jakaa, mutta silti uutinen tätä tietoa kaipaa. Henkilökohtaisten asioiden kertominen kommentissa jakoi vastaajat selvästi kahteen vastakkaiseen leiriin. Siinä, missä toiset kirjoittavat kommentin vain, kun aiheesta on jotain omakohtaista kerrottavaa, eivät toiset voi tällaista hyväksyä.

Esimerkki 41

Ihmisten omat kokemukset tai lapsuuden muistelot eivät minua ainakaan henk.kohtaisesti kiinnosta.

Aina ei kommentin sisältämä tieto ole välttämättömyys tai anna lukijalle uutta, tärkeää tietoa. Sen sijaan toimittaja on voinut nähdä, kuulla tai saada mieleensä jotain sellaista kiinnostavaa tai huvittavaa, jonka hän haluaa kertoa lukijoille.

Esimerkki 42

Joskus kommentti voi olla tilanteen/ihmisen kuvailua tai joku hauska sivujuoni-anekdootti, joka jäisi muuten kertomatta.

Esimerkki 43

joskus mieleen tulee joku aiheeseen liittyvä nokkeluus tai pikkuilkeys, jonka saa kätevästi julkaistua kommenttina

Moni vastaaja kuvailikin tyypillistä kommenttiaan humoristiseksi tai sellaiseksi, joka *saa lukijan edes hymähtämään*. Toinen vastaaja puolestaan epäili, että hänen kommentteissaan sanavalinnat ja sarkasmi tuovat tekstiin *jotain pikkuhauskaa*.

Selvä enemmistö kyselyn vastaajista ei ole saanut ohjeita kommenttien kirjoittamiseen. 38 toimittajasta vain kymmenen kertoi saaneensa jonkinlaista ohjeistusta. Kyselyssä olisi voinut kysyä aiheesta vielä tarkemmin, kuten sitä, toivoisivatko toimittajat enemmän ohjeistusta tai yksinkertaisesti, mistä he tietävät, millainen kommentin tulee olla.

Yksi vastaajista otti tämän itse esille lomakkeen lopussa olleessa ”terveysiä kyselyn tekijälle” -osiossa.

Esimerkki 44

Toivoisin, että työnantajalta saisi nykyistä paremman ohjeistuksen kommenttien tekoon. Kommenttikoulutuskin olisi tervetullut. "Miten kirjoitan entistä paremman kommentin?"

Tämäkin toimittaja tosin vaikuttaa tietävän, miten kommentti tehdään. Hän vain kaipaisi työnantajalta vinkkejä, miten tekstistä saisi entistä paremman.

Ohjeita saaneetkaan eivät aina olleet saaneet opastusta esimiehiltä. Joskus kommentin kirjoittamisen taito ja tieto voi siirtyä ikään kuin sukupolvelta toiselle.

Esimerkki 45

Nuorempana vanhempi kollega neuvoi kirjoittamaan lyhyesti.

Moni muukin ohjeita saanut kertoi niiden käsitelleen nimenomaan tekstin pituutta. Vaikuttaa siltä, että kommenttien tekijöitä kehoitetaan kirjoittamaan mieluummin lyhyitä kuin pitkiä tekstejä.

Esimerkki 46

Ohjeet ovat oikeastaan käsitelleet vain jutun pituutta. Eli ohje on ollut, että kommentti saa olla reilusti lyhyt, eikä siinä tarvitse merkkimäärällä revitellä.

Muutama vastaaja on saanut sisältöäkin koskevia neuvoja. Erästä vastaajaa oli opastettu ilmaisemaan mielipiteensä selvästi, mutta toiselle oli sanottu vain, että kommentin sisältö saa olla *aiheen sivusta*. Kovin konkreettisia eivät olleet muidenkaan saamat ohjeet.

Esimerkki 47

näkemykset pitää olla perusteltuja, ei roiskaisuja, taso korkeella

Eräs kirjoittaja totesi, että vaikka kommentin *sisällöstä on keskusteltu*, ei siitä kuitenkaan ole annettu määräystä. Toinen vastaaja puolestaan puhui enemmän *kannustamisesta* kuin ehdottomasti noudatettavasta ohjeesta. Muistakin vastauksista ilmeni, että kyse on enemmän ehdotuksista kuin määräyksistä.

Esimerkki 48

[kommentti] voi ja saisi olla napakka

Jälleen korostui myös se, että koko kommentin tekeminen on lopulta kirjoittajan itsensä päätettävissä oleva asia.

Esimerkki 49

[on ohjeistettu] että aina kannattaa miettiä, voisiko jutun oheen tehdä kommentin

4.2 Käsitteitä kommentista tekstilajina

Kommenttitekstien merkitystä lehden tekstien joukossa ei kysytty toimittajilta suoraan, mutta sen tärkeyttä voi tulkita muun muassa vastauksista, joissa kuvaillaan kirjoittajan mielestä erityisen onnistunutta kommenttia.

Kommenttien perimmäinen tarkoitus lienee vaikuttaa lukijaan – tavalla tai toisella. Aina vaikutus ei välttämättä kantaudu kirjoittajan tietoon, koska toimittajahan ei ole näkemässä, kun hänen kommenttiaan luetaan. Erityisen innostunut tai vihastunut lukija saattaa kuitenkin antaa teksteistä palautetta. Toimittajat katsovatkin kirjoittaneensa onnistuneen kommentin silloin, kun tekstistä tulee palautetta.

Esimerkki 50

Eläkejärjestelmää koskevista kommentteista olen myös saanut aina valtavasti palautetta. Se on yleensä hyvä merkki.

Esimerkki 51

Erittelemättä yksittäisiä kirjoituksia, parhaiten olen onnistunut silloin kirjoituksessani, kun saan sekä samanmielisiä että erimielisiä palautetta. Jos jään ilman palautetta, olen silloin epäonnistunut.

Lukijaan vaikuttamista on vastauksissa montaa eri lajia. Toimittajat haluavat useimmiten herätellä lukijoita huomaamaan epäkohdat tai yllättää esittelemällä jotain sellaista, mitä muut eivät ole tulleet ajatelleeksi.

Esimerkki 52

Onnistunut kirjoitus taisi olla sen takia, että tiesin lukijoiden toisaalta odottavan sitä viihteellistä uutisointia, mutta toisaalta halusin palauttaa ihmisten mieleen, mikä on oikeasti tärkeää.

Esimerkki 53

Kommentti onnistui mielestäni siinä, että se toi hyvinkin perinteiseen ja vuosittain samanlaisena toistuvaan juttuun toisenlaisen näkökulman. Tärkeää mielestäni oli tuoda vanhojen tanssien ihanuuden keskellä esille myös tapahtuman varjopuolta.

Esimerkki 54

Laajuudestaan huolimatta järjestelmä on monelle tosi vieras, ja sen selittäminen ja avaaminen on tosi antoisaa. Tarpeeksi iso ja vaikea aihe, että saa vääntää kunnolla rautalankaa. Lisäksi eläkejärjestelmään liittyy useita oikeudenmukaisuus- ja sukupolvinäkökulmia joiden käsittely on tärkeää ja siksi palkitsevaa.

Lehteä lukevan voi yllättää myös hauskuudella. Kommentin merkityksenä voi hyvinkin olla lukijan viihdyttäminen.

Esimerkki 55

Haluan, että kommenttini ovat edes vähän hauskoja (toki aiheesta riippuen), ja siinä [kommentti kouluruuasta] onnistui erityisen hyvin. Otsikko oli "Jyrkkä ei maksapihveille".

Viihdyttämisen lisäksi tavoitteena on tuoda aihetta ihmisläheisemmäksi ja toimittajia tutummaksi, kun uutista kommentoi nimellä ja kuvalla esiintyvä henkilö.

Esimerkki 56

Kaiken kaikkiaan on asioita, joista haluan muodostaa mielipiteen lukijoille, enkä vain olla se kasvo-ton toimittaja, joka ei ota kantaa mihinkään. Uskon, että ylänurkat¹¹, kommentit jne. tuovat toimittajaa lähemmäs lukijaa ja antavat enemmän itsestä.

Esimerkki 57

Minulle tyypillistä on tuoda itseäni peliin kommentoissa. Osaksi yhteisöä, ei pelkästään ulkopuoliseksi tarkkailijaksi.

Muutama vastaaja oli sen sijaan täysin eri linjoilla. Heidän mielestään toimittajuuteen ei istu omien mielipiteiden tai tulkintojen jakaminen lukijoille.

Esimerkki 58

[Kommentteja] kirjoitetaan liikaa. Lehteä lukiessa tulee tunne, että toimittajalla on kanttia sanoa mitä vaan mistä vaan.

Esimerkki 59

Useimmiten toimittajan kommentti omaan juttuun tuntuu kiusalliselta. En halua tuoda uutisen yhteydessä esiin mielipiteitäni aiheesta, josta kirjoitan.

Jälkimmäinen vastaaja ajattelee luultavasti, että koko uutinen näyttäytyy puolueellisena tekstinä, jos sen yhteydessä kirjoittaja paljastaa oman mielipiteensä. Tätä olisi mielenkiintoista kysyä lehden lukijoilta, mutta tähän tutkimukseen se ulottuvuus ei mahdu.

Toisaalta mielipiteen ilmaisu voi olla positiivinenkin asia. Kommentti voi olla vastaus objektiivisen uutisoinnin tarpeeseen, jos ajatellaan, että oman mielipiteen muodostaakseen lukija tarvitsee tiedot myös toimittajan näkemyksistä, kuten kaksi kyselyn vastaajista uskoo.

Esimerkki 60

Vaikkei lehti olisikaan poliittisesti puolueellinen on sillä ja sen tekijöillä mielipiteitä. On hyvä, että näitä mielipiteitä tuodaan tekstin läpi julki, jotta lukijakin voi arvioida jutun tekijän suhdetta aiheeseen objektiivisemmista lähtökohdista.

Esimerkki 61

Mielestäni on hyvä, että toimittajien mielipiteitä tuodaan nykyään enemmän julki. Näin lehden lukijat saavat kuvan siitä, mistä lähtökohdista juttu on kirjoitettu. Esim. kulttuurihistorian tutkimuksissa on nykyään vähintään 2-3 sivua perustelua sille, miksi tutkija on valinnut juuri tietyn aiheen, rajannut jotkut asiat ulkopuolelle ja miksi kiinnostunut aiheesta. Täyttä objektiivisuutta ei ole olemassa-

---

¹¹ Ylänurkka on Sanoman maakuntalehdissä päivittäin ilmestyvä, pääsääntöisesti lehden omien toimittajien kirjoittama kolumni. Sen sisältöä tai tyyliä ei ole rajattu, joten tekstit vaihtelevat paljon kirjoittajansa mukaan. Toiset ovat enemmänkin pakinoita ja toiset lähes uutisanalyyssejä.

kaan on vain objektiivisuuteen pyrkiviä valintoja. Kommenteissa näitä valintoja tai niiden ulkopuolelle rajattuja vaihtoehtoja voidaan avata lukijalle.¹²

Tämäkin ulottuvuus on sellainen, jota toimittajat olisivat luultavasti pohtineet mielellään tarkemmin, jos sitä erikseen olisi heiltä kysytty.

Kiistatta yhtenä kommentin perustarkoituksena on yksinkertaisesti vain tuoda juttukokonaisuudelle lisäarvoa ja laajentaa juttukokonaisuutta. Mahdollisesti sillä myös tehdään uutispakettia houkuttelevammaksi. Eräs vastaaja toteaa oletuksena olevan, että kommentti on vähintään yhtä luettu kuin uutinenkin, jos ei jopa luetumpi. Toisessakin vastauksessa painotetaan samaa.

Esimerkki 62

[kommentti] toimii huomion herättäjänä juttua kohtaan. Vaikka juttua ei lukisi, kommentin lukee – ja sen jälkeen ehkä jutunkin.

Pelkästään lukijoihin ei kommenteilla haluta vaikuttaa. Monelle onnistuneen kommentin merkki on se, että kirjoitus herättää huomiota laajemminkin ja ehkä jopa käynnistää yhteiskunnallista keskustelua.

Esimerkki 63

Kommentti sai muut tiedotusvälineet tekemään sen perusteella juttuja asioista, jotka olin kertonut ja jotka osoittautuivat todeksi, kuten oli kertonut.

Esimerkki 64

jopa poliisit siteerasivat kommenttiani oikeudessa, olivat sitä mieltä, että ehdotus oli hyvä

Esimerkki 65

kommenttini ansiosta tämä teema nousi julkiseen keskusteluun ja siitä järjestettiin jopa televisiokeskustelu

Aina ei näin suurellisesti ole mahdollista vaikuttaa, eivätkä lukijatkaan välttämättä vaivaudu antamaan palautetta, vaikka teksti olisikin herättänyt tunteita. Erään vastaajan tavoite vaikuttaa olevan arkisempi ja työntekijää lähempänä.

Esimerkki 66

Luulen, että kommenttini oli onnistunut, koska myös esimiehet kehuivat sitä.

Kyselyn vastaajista vain yksi kertoo saaneensa rakenteeseen liittyviä ohjeita. Tässäkin tapauksessa neuvot koskivat terävää kärkeä.

---

¹² Presidentinvaalit oli käyty vain muutamaa kuukautta ennen kyselyaineiston keräämistä. Vaalien aikaan julkisuudessa ja etenkin toimittajien ammattiliiton omassa jäsenlehdessä (Journalisti-lehdessä) keskusteltiin paljon puolueettomasta uutisoinnista. Tämä keskustelu lienee innoittanut kyseistä kyselyn vastaajaakin.

Toimittajia pyydettiin arvioimaan kommenttiansa rakennetta kysymyksessä 16. Puolet vastaajista toteaa, ettei käytä kommentteissaan mitään tiettyä rakennetta – tai ainakaan he eivät osaa sellaista kuvailla. Moni uskoo, että käytettävään rakenteeseen vaikuttaa muun muassa kommentin sisältö.

Esimerkki 67

Rakenne syntyy aina senhetkisen tarpeen ja sisällön mukaan.

Esimerkki 68

Rakennekin voi olla periaatteessa täysin vapaa, aivan käsiteltävän tapauksen mukaan.

Epäröinnistään huolimatta vastaajat nimesivät kuitenkin sellaisia osia, jotka heidän kommentteissaan aina esiintyvät. Aiempien vastausten tapaan myös rakenteeseen sisällytettiin useimmiten oma mielipide tai oma kokemus.

Esimerkki 69

En oikeastaan [noudata tiettyä rakennetta]. Sitä vaan hyppää suoraan siihen omaan kokemukseen tai närkästykseen tai kehuun, vähän aiheesta riippuen.

Esimerkki 70

En noudata [tiettyä rakennetta]. Pyrin kuitenkin tuomaan jotain henkilökohtaista esille.

Nekin, jotka pyrkivät kuvailemaan omalle kommentilleen tyypillistä rakennetta, mainitsivat usein juuri oman mielipiteen tai kokemuksen sisältävän osion (seuraavissa esimerkeissä kursivoituna).

Esimerkki 71

Sidos käsiteltävään asiaan + *oma mielipide*

Esimerkki 72

Aika usein aloitan yleisestä, eli sanon jotakin uutisesta. Sitten siirryn yksityiseen, eli *omaa kokeemukseeni* asiasta. Lopussa palaan vielä yleiselle tasolle.

Kuten näistäkin esimerkeistä huomaa, kuuluu kommentteihin kirjoittajien mielestä jonkinlainen viittaus uutiseen – tai sidos, kuten äskeisistä vastaajista ensimmäinen tätä osiota nimittää. Sidokseksi on laskettu uutisen referoinnin lisäksi erilaiset ongelman tai epäkohdan esittelyt sekä uutisen taustoitus.

Esimerkki 73

Aika usein alkupuolella käytän jonkinlaista rautalankaa: kertaan termejä tai sitä, mihin laajempaan kokonaisuuteen asia ylipäätään liittyy.

Useimmiten sidos uutiseen esiintyy vastaajien mielestä kommentin alussa. Toisaalta osa toimittajista oli sitä mieltä, ettei viittausta uutiseen enää tarvita. Muutama vastaaja kertoo menevänsä *suoraan asiaan*, mutta on toki mahdollista, että tämä asia on esimerkiksi uutisesta kumpuava ongelma tai epäkohta.

Esimerkki 74

Lähtökohta on tietysti se, että kommentti on leipätekstin kainalo, eli oletus on, että lukija tuntee asian, eikä kaikkia yksityiskohtia enää toisteta kommentissa. Siksi kommentissa pitää mennä heti suoraan asiaan ilman jaarituksia.

Tämäkin vastaaja tosin antaa ymmärtää, että jonkin uutisen yksityiskohdan voi kommentissa toistaa, vaikka *kaikkia* ei toisteta.

Vaikka kaikki vastaajat eivät puhuneetkaan uutissidoksesta, he kuitenkin näkivät kommentilla olevan jollain tavalla erottuvan aloituksen.

Esimerkki 75

Kai sitä ainakin yrittää saada sekä alkuun että loppuun jotain hauskaa ja yllättävää. Välissä voi olla jotain luritusta.

Esimerkki 76

Sitä yrittää vain lähteä suoraan asiasta, ja ehkä jotenkin hätkähdyttää ensimmäisessä lauseessa.

Huomiota herättävän aloituksen lisäksi kommentteihin kuuluu useimmiten ajatuksia kirvoittava loppu. Oma mielipide, näkemys tai arvotus sijoitetaan vastaajien mukaan tekstissä viimeiseksi.

Esimerkki 77

Yritän saada loppuun jonkun tunteita tai ajatuksia herättävän pointin; joko hauskan tai koskettavan tai ahaa-ilmiön aiheuttavan.

Esimerkki 78

Loppuun aina jonkin koonto, loppunousu ja tulevan ennakointi.

Valmiita rakennemalleja ehdottaneet mainitsivat useimmiten alku–keskikohta–loppu-kaavan. Toisin kuin esimerkissä 75 väliin *jotain luritusta* ehdottanut, monet toimittajat sijoittivat keskelle kommentin varsinaisen asian.

Esimerkki 79

kiinnostava aloitus, asian ydin keskelle ja naseva loppukaneetti

Esimerkki 80

Alkulause imaisee mukaan, keskellä aiheen käsittely ja loppuun kristallisoituu näkemys

Toiset vastaajat ehdottivat kommentille rakennemalleja, jonka osina on ainakin ongelman tai epäkohdan esittely sekä ratkaisu tähän ongelmaan.

Esimerkki 81

"Ongelma-parannusehdotus-argumentointi" voisi olla yksi kaava.

Esimerkki 82

Epätavallinen otsikko. Lyhyt aiheen esittely ja epäkohdan osoittaminen. Ratkaisu aiheeseen.

Monet vertasivat kommentin rakennetta kolumnin rakenteeseen. Tämä antaa jo osviittaa siitä, mitä mieltä toimittajat olivat kommenttien tekstilajisuudesta, mutta tähän palataan tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

Kuten jo todettiin, ei puolet vastaajista usko käyttävänsä kommentteja kirjoittaessaan mitään tiettyä rakennetta. Eräs toimittaja antaakin esimerkin siitä, miten vapaata kommentin muotoilu voi olla.

Esimerkki 83

Kommenteissa olen myös rikkonut uutistekstin leipispötkäajattelua numeroinneilla tai a) b) c) -linjalla.

Kommentin kielestä vallitsi vastaajien keskuudessa lähes täysi yksimielisyys. 39 vastanneesta vain kolme oli sitä mieltä, ettei kommenttien kieli eroa muista lehden teksteistä. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa mielipidettään.

Ne, jotka pitivät kommentin kieltä erilaisena, ohjattiin kertomaan, miten kieli eroaa muista. Ylivoimaisesti eniten eroa kuvailtiin persoonallisuudella ja vapaudella. Vastaajien mielestä kommentin kieli on muun muassa *rennompaa*, *värikkäämpää*, *lennokkaampaa*, *heryyttelevämpää*, *kevyempää*, *ronskimpaa*, *räväkämpää* ja *henkilökohtaisempaa*. Siitä, kuinka asiallisella linjalla täytyy pysyä, oli kahdenlaista näkemystä.

Esimerkki 84

Asiallinen pitää olla, mutta kommentissa saa käyttää vähän pidempää ja kaunokirjallisempaakin tyyliä. Saa ironisoida, kyseenalaistaa ja ylipäättänsä ravistaa

Esimerkki 85

sen ei tarvitse olla asiatyylä, siinä on enemmän liikkumavaraa

Useimmat kuvailivat kommentin kieltä siis sävyiltään persoonallisemmaksi ja vapaammaksi, mikä todennäköisesti näkyy ennen kaikkea sanavalinnoissa. Eräs vastaaja tosin ajattelee, että kommenteissa edes *kieliopin kanssa ei tarvitse olla niin tarkka*. Hän vaikuttaa vastausten perusteella olevan kaikesta vapaudesta huolimatta poikkeus.

Sanavalintojen lisäksi persoonallisuutta haetaan vastaajien mukaan muun muassa kielikuvilla, *kielen eri vivahteilla* tai sanojen *eri merkitystasoilla*.

Esimerkki 86

Myös lauserakenteita voi käyttää rohkeammin tehokeinoina, esimerkiksi yhden sanan lauseita

Esimerkki 87

arvolatautuneiden sanojen käyttöä, lakonista vitsailua

Arvolatautuneet sanavalinnat ovat todennäköisesti hyvinkin yleisiä, jos yksi kommentin taivannomaisimmista sisällöistä todella on mielipiteen ilmaisu.

Muutamassa vastauksessa esiin nousi myös puhekielisyys ja murreilmaisut, jotka kirjoittajien mielestä ovat hyväksytyjä ainakin tehokeinoina.

Persoonallisuuden ja jo aiemmissakin luvuissa mainitun henkilökohtaisuuden voisi olettaa näkyvän kommenttikielen persoonavalinnoissa. Kuitenkin vain yksi vastaaja mainitsi, että teksti saattaa olla minä-muodossa kirjoitettua. Tämän ei tosin tarvitse tarkoittaa sitä, että ensimmäisen persoonan käyttö olisi toimittajille vierasta. Kyselylomakkeen kieltä koskeva kysymys oli sen verran yleisluonteinen, etteivät vastaajat todennäköisesti osanneet ajatella näin spesifejä seikkoja. Täsmällisemmin kysyttäessä useampikin olisi saattanut mainita käyttävänsä minä-muotoa (vrt. luku 5.3.3 Kommenttien persoona).

Kymmenessä vastauksessa esitettiin kuitenkin kommentin kielen olevan *subjektiivista, kantaaottavaa* tai *arvolatautunutta*. Joidenkin vastaajien mielestä juuri tämä on merkittävin ero uutisen tekstiin, sillä siinä ei kantaa voi ottaa.

Esimerkki 88

Kommentti on henkilökohtainen näkemys, uutisteksti pyrkii objektiivisuuteen.

Persoonamuotojen sijaan muutama vastaajista päätyi analysoimaan ehkä (ainakin kirjoittajalle) konkreettisempia ja ilmiselvempiä seikkoja, kuten ilmaisun napakkuutta ja tiiviyyttä.

Esimerkki 89

kappaleet ovat usein hyvin lyhyitä, samoin lauseet

Samoin toimittajat miettivät tekstinsä tyyliä ja nimesivät kommentille tyypilliseksi muun muassa huumorin.

Esimerkki 90

Kirjoitan "hauskemmin" ja enemmän kieli poskessa.

Kysymys kommenttien tekstilajisuudesta jakaa kyselyn vastaajat melko tasan kahteen leiriin. 39 vastaajasta 21 oli sitä mieltä, etteivät kommentit muodosta tekstilajia. Näin ollen 18 vastaajaa uskoi, että kommentit ovat oma tekstilajinsa.

Yleisin perustelu sille, miksi kyseessä ei ole tekstilaji, liittyivät tekstin tyyliin. Vastaajien mielestä kommenttien tyyli riippuu sen kirjoittajasta. Joidenkin mielestä tyyli vaihtelee myös aiheiden ja tilanteen mukaan.

Esimerkki 91

Kommentit riippuvat niin paljon toimittajasta ja aiheesta, etten usko, että yhtenäisestä tekstilajista olisi mahdollista puhua.

Esimerkki 92

Kommenttiin jättää jokainen toimittaja oman jälkensä, joten siinä mielessä ne eivät ole yhtenäisiä.

Vastaajat huomauttivat, että kommentin tarkoituksenakin on olla persoonallinen teksti. Heidän mielestään tekstilajista ei voida puhua, jos lähtökohta on tällainen.

Esimerkki 93

Kommenteissa on yleensä kirjoittajan kuva ja sähköpostiosoite mukana. Se lisää painetta luoda persoonallista tekstiä.

Toisaalta erään vastaajan mielestä kommentti ei nimenomaan ole tekstilaji siksi, että kirjoittaja käyttää siinä samanlaista kieltä kuin muissakin lehden teksteissä.

Muutamit vastaajat esittivät, että kommentit voisi luokitella kahteen tai kolmeen eri tyyppiin. Poikkeuksetta tämä jaottelu perustui sisältöön ja ennen kaikkea siihen, ovatko tekstit henkilökohtaisia vai eivät.

Esimerkki 94

Jotkut kirjoittajat suosivat esim. omakohtaisia muisteloita kommenttien materiaaliin. Jotkut esittelevät muuten vain omia ajatuksiaan ja mielipiteitään aiheesta. Jotkut, kuten minä itse, ovat kommentoinnissakin enemmän asiantuntijan roolissa ja perustelevat faktoilla.

Esimerkki 95

Osa kommenteista on viihteellisempiä, hyvää mieltä tuottavia, tavallaan osoitus siitä, että toimittaja elää samaa todellisuutta lukijoidensa kanssa, on ihminen. Osa kommenteista on asiapitoisempia, syntynyt kirjoittajansa halusta vaikuttaa maailmaan.

Vastaajat ovat varmasti oikeassa siinä, että tällaista sisällöllistä eroa on. Tämähän selvisi jo toimittajien vastauksista siihen, mitä he haluavat kommenteissaan tuoda esille. Osa todellakin kirjoittaa henkilökohtaisista kokemuksistaan tai mielipiteistään, mutta toiset taas jopa halveksivat tällaista ja kirjoittavat kommentteihin ylimääräistä faktaa tai taustatietoa. Toisaalta esi-

merkiksi kolumni on juuri sellainen tekstilaji, joka voi hyvin sisältää henkilökohtaisia kokemuksia tai täsmällistä faktaa, mutta silti sitä pidetään yhtenä lajina.

Muita yksittäisiä perusteluja tekstilajittomuudelle ovat muun muassa yhtenäisten kirjoitussääntöjen puute ja se seikka, että kommenttien kirjoittamisen motiivi voi vaihdella. Lisäksi yksi vastaaja ajattelee, ettei kommentti ole tekstilaji, koska se ei voisi esiintyä yksinään (ilman uutista). Eräälle toiselle vastaajalle tämä sama perustelu oli puolestaan merkki siitä, että kommentit todella ovat yhtenäinen tekstilaji.

Mielenkiintoista kyllä, vain yksi vastaaja perusteli ei-vastaustaan sillä, että hänen mielestään kommentti kuuluu itse asiassa osaksi toista tekstilajia – kolumnia. Sen sijaan toisen kannan ottaneet toimittajat käyttivät muita lajeja perusteluna. Heidän mielestään kommentit ovat muun muassa pienoiskokoisia mielipidekirjoituksia, kolumneja tai pakinoita ja juuri siksi oma tekstilajinsa.

Kyllä-vastaajista enemmistö käyttikin yhtenäisyyden perusteluna juuri tekstin lyhyttä, tiiviyyttä tai napakkuutta.

Esimerkki 96

Kommentti on lyhyt, joten se vaatii pienen tilaan tiiviin ajatuksen asian ytimestä.

Esimerkki 97

Ne ovat lyhyitä, tiivistettyjä pakinoita

Pituuden lisäksi perusteluna mainittiin usein sisällöllisiä seikkoja. Useampi vastaaja painotti, että kommentit ovat arvolatautuneita ja sisältävät (usein toimittajan henkilökohtaisen) näkökulman asiaan.

Esimerkki 98

Vaikka ip-lehdessä uutisjutuissakin on (pitää olla) jokin näkökulma, jolla aihe "myydään" lukijalle, kommentteissa tämä vaatimus on vielä korostuneempi.

Esimerkki 99

toimittajien kommentit eivät ole uutisjuttuja, vaan omanlaisensa genre. Ne ovat hyvin luettuja, ja on tärkeää, että tällaisia näkökulmia (jos ne ovat perusteltuja) tuodaan esiin.

Kaiken kaikkiaan tekstilajisuutta puolustavat vastaajat luettelivat vastustajia enemmän perusteluja. Vastauksissa mainittiin muun muassa etenkin uutisista eroava kieli, henkilökohtaisuus, tietty paikka lehdessä sekä muista lajeista erottuva ulkoasu. Kahden vastaajan mielestä erityistä on sekin, että kommentit ovat erityisen luettuja tekstejä.

Kirjoittajien käsitystä tekstilajisuudesta kysyttiin paitsi siksi, että diskurssiyhteisö on tekstilajiensa asiantuntija, myös siksi, että toimittajat ovat kirjoittamisen ammattilaisia ja mo-

nosti koulutukseltaankin kieleen perehtyneitä. Vastauksista voi kuitenkin päätellä, ettei kaikille vastanneille tekstilajin määritelmä ollut täysin tuttu – tai sitten näkemykset siitä, milloin tekstien joukko muodostaa genren, eroavat.

5 KOMMENTTITEKSTIT

5.1 Tekstin rakenne

5.1.1 Ongelma–mielipide-malli

Kuten luvussa 4.3.2 kerrottiin, olivat kyselyyn vastanneet toimittajat hyvin skeptisiä kommenttien yhtenäisen rakenteen suhteen. Suuri osa heistä uskoi, ettei mitään tiettyä rakennemallia kommentille voi esittää, koska toimittajalla on vapaus tehdä tästä tekstistä melkein millainen hyvänsä. Se ei tosin tarkoita sitä, ettei kommentteille olisi voinut tällaista rakennetta muodostua ikään kuin vahingossa tai huomaamatta aikaa myöten.

Epäilyistä huolimatta moni vastaaja nimesi teksteilleen sellaisia rakenteellisia osia, joita uskoivat tyypillisesti käyttävänsä. Useimmissa tällaisissa vastauksissa tosin esiintyi perinteinen alku–keskikohta–loppu-malli, joka ei yleisyytensä vuoksi juuri kerro kommentin erityisyydestä. Vastauksista on kuitenkin pääteltävissä, että toimittajien mielestä alussa koukutaan lukija, keskellä esitellään aihetta ja lopussa esitetään mieleenpainuva näkemys.

Koukuttava, kiinnostava aloitus on tietysti lukijan oma kokemus ja vaikea tutkittava, kun haastateltavana ei ole ollut tekstejä lukeneita. Aineiston kommentteissa on kuitenkin varsin vähän sellaisia aloituksia, joita voisi pitää koukuttavina tai huomiota herättävinä. Lukijan kiinnostuksen saattaisi herättää jokin yllättävä väite, puhutteleva kysymys tai mielenkiintoinen tieto, mutta näitä esiintyi kommenttien aloituksissa erittäin vähän.

Esimerkki 100

Tajusin viime heinäkuussa, ettei Sauli Niinistö sovi Suomen tasavallan presidentiksi. (*Uusi ehdokas hakuun*. IL 5.1.2011)

Esimerkki 101

Mieheni mielestä uusimmat bikinini olivat naurettavat. (*Toivoa surkealle shoppailijalle?* KS 9.8.2010)

Lukijan huomion herättely on saatettu tehdä jo otsikossa. Se olisi luontevaakin, sillä otsikot painetaan suuremmalla fontilla, ja ne herättänevät näin ollen enemmän lukijoiden huomiota kuin sen alle painetut tekstit. Kommenttien otsikot ovat ainakin aineistossa nimenomaan kiinnostusta herättäviä, kekseliäitä, harkittuja, hätkähdyttäviä ja hauskojakin.

Esimerkki 102

Kerrostalokytäjän unelmaduuni (KS 7.8.2010)

Esimerkki 103

Pienistä puroista kasvaa pieni virta (HS 1.9.2010)

Esimerkki 104

Kuka huolehtii äidistäsi? (IL 5.1.2011)

Koukuttamisen sijaan suurin osa kommenteista alkaa jonkinlaisella taustatiedolla tai tapahtumalla, josta voi olla ajallisesti kauankin aikaa. Näinhän oli myös luvussa 2.4.3 esitellyssä Inka Mikkosen (2010) mielipidekirjoitusaineistossa. Hasanin (1985: 56, 63–64) rakennepotentiaalin mukaisesti tämä on yksi kommenttien valinnaisista rakenneosista.

Taustoittavan osion tunnistaa usein menneen aikamuodon käytöstä. Kun taustoitus on tehty, vaihtuu lähes aina myös verbien tempus.

Esimerkki 105

Kotkassa on jo vuosikausia haikailtu ravintolalaiva Relandersgrundin perään, kun se aikanaan lähti paremmille apajille Kotkan Kantasatamasta. Nyt satamaan ilmaantui uusi yrittäjä, mutta kaupungilta laiturialueen vuokranneet hyyryläiset eivät löydä laituriltaan millään ilveellä tilaa 37-metriseksi uudisrakennukselle. Paraatipaikalla pyllistelevät sen sijaan virolaiset ja turkulaiset hinaajat. (*Yrittäminen kiellettyä Kotkassa*. KS 13.8.2010)

Esimerkki 106

Pääministeri Mari Kiviniemi (kesk.) kuvaili keskustan laivaristeilyn tunnelmaa hyväksi. Hän sanoi sen olevan jatkoa Lahden puoluekokouksessa alkaneelle suurelle yhteiselle ilolle uudesta alusta. Laivalla tunnelma oli kuitenkin varsin apaattinen. Risteilyväen kanssa keskustellessa kävi varsin selvästi ilmi, että keskustaväkeä hiertävät viime aikojen hässäkät puolueen ympärillä. Yksi kiusallinen asia puolueelle on ympäristöministeri Paula Lehtomäen (kesk) vastuulla oleva jätevesiasetus. (*Julkisesti yhtään mitään mieltä*. HS 27.9.2010)

Suomen tempussysteemin voi jakaa kahteen osaan: menneeseen ja menemättömään aikaan. Ensimmäistä ilmaistaan imperfektillä, perfektillä ja pluskvamperfektillä, jälkimmäistä preesensillä. Toisaalta myös perfekti voi sisältää menemättömän ajan piirteitä, sillä sen puhehetki sisältyy puheena olevan tilanteen tarkasteluhetkeen. Näin ollen perfektillä voidaan ilmaista tilannetta, joka on alkanut jo aiemmin, mutta jatkuu edelleen. Kerronnassa preesensia ja perfektiä voidaan käyttää rinnakkain. (VISK § 111, 1550, 1534)

Tempukset voidaan jakaa myös sillä perusteella, miten niiden tilanteen tapahtuma-aika ja tarkastelu-aika suhteutuvat toisiinsa ja puhehetkeen. Morfologiset tempukset eli preesens ja imperfekti ovat tässä tapauksessa samanlaisia eli kontekstisidonnaisia: kummassakin tilannetta tarkastellaan tapahtuma-ajan näkökulmasta. Siksi niitä käytetään kerronnassa ja preesensia myös yleisaikaisia totuuksia ilmaistaessa. Sen sijaan liittotempukset, perfekti ja pluskvamperfekti, tarkastelevat tilannetta myöhemmästä ajankohdasta käsin, ja niitä käytetäänkin myös referoinnissa ja päättelyssä. (VISK § 111, 1550)

Kommenteissa tempukset vaihtelevat joskus moneenkin kertaan. Suurin osa kommentteista yhdistelee preesens- ja imperfektimuotoja, mutta liittotempuksiakin esiintyy useissa teksteissä. Tämä on luonnollista, kun samassa tekstissä kerrotaan taustaa eli aiemmin tapahtunutta, hämmästellään nykytilannetta ja annetaan (ehkäpä yleisaikainen) mielipide.

Imperfektillä kerrottuun taustatilanteeseen sisältyy usein itse asiassa se tapahtuma, jota kommenttiin liittyvä uutinen käsittelee. Esimerkiksi uutisessa, johon esimerkki 105 liittyy, kerrotaan tästä *satamaan ilmaantuneesta uudesta yrittäjästä*, jonka ravintolalaivalle ei löydy tilaa. Tällaisia sidoksia uutisteksteihin käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.

Aiheen esittelyn jälkeen monessa kommentissa osoitetaan epäkohta. Lopussa sitten ilmaistaan oma mielipide aiheesta ja mahdollisesti ehdotetaan tilanteeseen ratkaisua. Monessa aineiston kommentissa tämä rakenne pätee. Parhaiten se näkyy lyhyimmissä kommenteissa, kuten seuraavassa esimerkissä (107), jossa aiheita esittelevä osan alku on merkitty numerolla 1, epäkohdan esittely numerolla 2 ja mielipide sekä parannusehdotus numerolla 3.

Esimerkki 107

(1) Finland Sport Academyn idea kuulostaa hyvältä. Kaikki, mikä helpottaa iloa tuottavan harrastuksen löytymistä ja pitkittää yhteen lajiin sitoutumista, saa täyden tukeni.

(2) Sen sijaan en ymmärrä, miksi Finland Sport Academy on valinnut itselleen englanninkielisen nimen, jossa pääasia eli kohderyhmä ei näy mitenkään. Kaikki sporttiaktiontyyppiset nimet pitäisi muutenkin julistaa sakon uhalla pannaan.

(3) Tässä tapauksessa Suomen urheiluakatemia olisi ollut jo parempi vaihtoehto, Lasten urheiluakatemia tai liikuntakoulu vielä parempi.

(*Liikuntaa suomeksi*. KS 9.8.2010)

Tämä rakenne istuu hyvin jo aiemmin esiteltyyn Hoeyn (2001: 130) ongelmanratkaisumalliin. Kommenteille on tosin tyypillistä, että mallin vaiheista jää kokonaan puuttumaan vastaus. Kirjoittaja esittelee ongelman ja antaa ehdotuksen tai arvauksen ratkaisusta tai mielipiteensä tilanteesta, mutta lopullista vastausta ei tule. Kommentin aiheet ovat sellaisia, että vain harvoin on edes mahdollista päästä ratkaisuun. Ne nostavat esiin tilanteita, joihin ei vielä edes ole olemassa ratkaisua. Siksi kirjoittaja voikin vain arvella, mitä tulee tapahtumaan, tai antaa mielipiteensä siitä, mitä tulisi tapahtua.

Esimerkki 108

Kriitikkona soisin, että apurahoittajat ottaisivat vastuun omista päätöksistään. Sekä sen, että nuorliittolaiset vastaisivat huutoonsa ja nimeäisivät bulkin tekijöitä. (*Puhutaanpas nimillä*. HS 3.9.2010)

Esimerkki 109

Salametsästys sen sijaan on, erityisesti uhanalaisiin lajeihin kohdistuessaan, silkkaa rikollisuutta. Onneksi sitä ilmenee maassamme vähän.

Toki rauhoitetut lajit saattavat olla linnustaessakin vaarassa, mutta todennäköisesti niiden uhriluku jää kuitenkin vähiin. (*Sorsa ei ajattele eikä tunteile*. KS 20.8.2010)

Kuten edellä olevista esimerkeistäkin voi huomata, erottuvat mielipiteet tekstistä modaalisisilla piirteillään. Modaalisuus kertoo kirjoittajan väitteiden varmuudesta tai epävarmuudesta. Modaalisuudella ilmaistaan esimerkiksi sitä, onko jokin asia puhujan mielestä (tai yleisesti ottaen) varma, välttämätön, todennäköinen, mahdollinen, pakollinen tai toivottava. Näitä ilmaistaan muun muassa lausetyypeillä, adjektiiveilla, adverbeilla ja partikkeleilla. Lisäksi suomen verbeillä on neljä modusta: indikatiivi, konditionaali, potentiaali ja imperatiivi. Moduksilla ilmaistaan deonttista eli tahtoa tai normeja ilmaisevaa modaalisuutta (imperatiivi) sekä episteemistä eli tietoon ja päättelyyn perustuvaa modaalisuutta (potentiaali ja konditionaali). (VISK § 111, 1551)

Valtaosa kommentteissa esiintyvistä konditionaaleista osoittaa tekstissä mielipiteen paikkaa. Tässä rakenneosassa käytössä ovat myös modaaliverbit (kuten esimerkki 109:n *saattavat*) ja modaaliset adverbit tai partikkelit (kuten esimerkki 109:n *todennäköisesti*).

Aineiston modaalisisista piirteistä tarkasteluun on otettu modukset sekä modaaliverbit, joilla ilmaistaan joko asian välttämättömyyttä (täytyä, pitää, tarvita, joutua) tai mahdollisuutta (voida saattaa, taitaa) (VISK § 1562). Lisäksi kommentteista on poimittu modaalisia adverbeja ja partikkeleita, jotka ilmaisevat varmuusastetta tai todenperäisyyttä (mahdollisesti, ehkä, kai, varmaan, todennäköisesti ja luultavasti sekä tietysti, ehdottomasti, varmasti ja taatusti) (VISK § 1601).

Aineistosta ei laskettu kaikkien esiintymien määrää, sillä yhdessä kommenttitekstissä saattaa olla esimerkiksi useita konditionaali-muotoisia verbejä. Sen sijaan taulukkoon 4 on laskettu niiden kommenttien määrä, joissa konditionaalia (tai muita tarkasteltuja modaalisuuksia) esiintyi.

Taulukko 4

piirre	esiintyy kommentteissa
konditionaali	53
potentiaali	9
täytyä / pitää / tarvita / joutua	42
voida / saattaa / taitaa	39
tietysti / ehdottomasti / varmasti / taatusti	13

mahdollisesti / varmaan / todennäköisesti / ehkä / luultavasti / kai	28
--	----

Kommenttiteksteistä tarkastellut modukset ja modaaliset piirteet sekä niiden kommenttien määrä, joissa kyseisiä piirteitä esiintyy.

Aineistossa on yhteensä 102 kommenttitekstiä. Näin ollen noin puolet teksteistä sisältää konditionaalialia sekä reilu kolmannes välttämättömyyttä ilmaisevia verbejä ja mahdollisuutta ilmaisevia verbejä. On mahdollista, että jotkin kommentteista sisältävät kaikkia tarkasteltuja piirteitä tai että jotkut kommentit eivät sisällä mitään modaalisuutta. Kuitenkin jo pelkästään konditionaalien suurin määrä kertoo, etteivät kommenttien väitteet ole kovinkaan ehdottomia.

Konditionaalit ja epävarmuutta osoittavat modaaliverbit lieventävät toimittajan sanomaa. Hänen mielipiteensä eivät sittenkään ole kovin ehdottomia eikä toimittaja anna neuvoja, vaan ehdottaa. Epävarmuudesta kertoo sekin, että ehdottomampien adverbien ja partikkeleiden (tietysti, ehdottomasti, varmasti ja taatusti) määrä oli muihin tarkasteltuihin modaalisuuden piirteisiin nähden melko pieni.

Useimmiten konditionaalialia on käytetty juuri silloin, kun kirjoittaja antaa ohjeita tai kertoo mielipiteensä. Vain harvassa kommentissa toimittaja uskaltaa todeta, että jotakin täytyy tehdä, sillä enimmäkseen kirjoitettiin ”jotakin täytyisi tehdä” –tyyppisesti.

Esimerkki 110

Kaikki sporttiactiontyyppiset nimet *pitäisi* muutenkin julistaa sakon uhalla pannaan. Tässä tapauksessa Suomen urheiluakatemia *olisi ollut* jo parempi vaihtoehto (*Liikuntaa suomeksi*. KySa 9.8.2010)

Esimerkki 111

Kriittikkona *soisin*, että apurahoittajat *ottaisivat* vastuun omista päätöksistään. Sekä sen, että nuorliitollaiset *vastaisivat* huutoonsa ja *nimeäisivät* bulkin tekijöitä. (*Puhutaanpas nimillä*. HS 3.9.2010)

Ehdottomampia olivat lähinnä urheilutoimittajat. Heidän näkemyksensä ja ennakointinsa esitetään välttämättöminä, vaikka usein kyse on tulevien tapahtumien ennustamisesta. Toisaalta myös politiikka-aiheisissa kommentteissa annetaan itsevarmoja lausuntoja, joten ehkä kyse onkin siitä, että tiettyyn aiheeseen erikoistunut toimittaja uskaltaa seistä varmemmin mielipiteidensä takana.

Esimerkki 112

Paljon *pitää* tapahtua, jos Flames mieli kammeta itsensä tänä keväänä edes pudotuspeleihin. (*Hiljainen liekki*. IL 8.1.2011)

Esimerkki 113

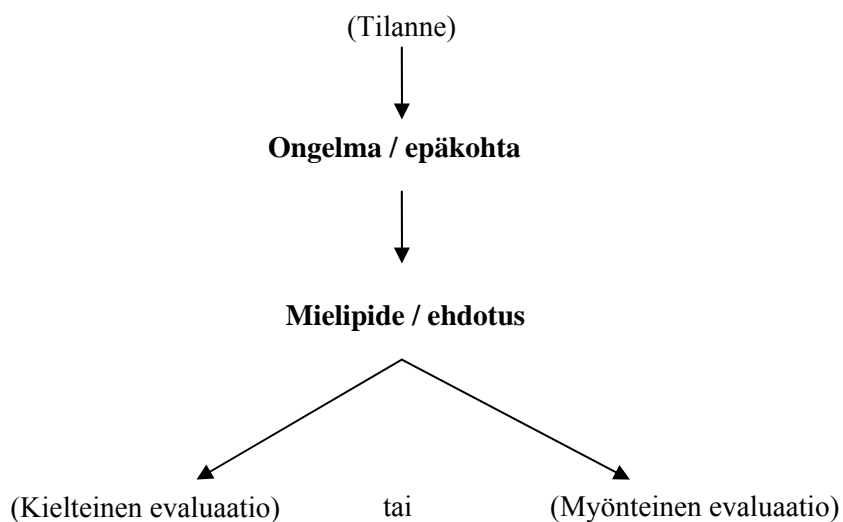
Halosen, Kiviniemen ja Stubbin *pitää* tehdä yhteistoiminnassa Suomen ulkopoliittikkaa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa. (*Tungosta rauhan asialla*. HS 7.9.2010)

Mielipidettä tai ehdotusta seuraa tekstissä joskus Hoeyn mallin (2001: 130) mukainen negatiivinen tai positiivinen evaluaatio eli arvio siitä, tulee kirjoittajan antama ehdotus toteutumaan vai ei – tai onko sen toteutuminen todennäköistä vai ei.

Esimerkki 114

Melu- ja ilmansaasteiden torjuminen ympäristöön hyvin sopivilla aidoilla on järkevää. Eikä noin puoli miljoonaa euroa tunnu kovin suurelta satsaukselta kaupunkilaisten terveyden ja hyvinvoinnin eteen. Jos yhteiskunnalla ja liike-elämällä on joskus varaa pykätä kanjonin päälle jotain suurta ja hienoa, meluaita ei osoittautune kovin suureksi hukkainvestoinniksi. (Pieni hinta paremmasta ympäristöstä. KS 19.8.2010)

Yhteenvetona voisi siis sanoa monien kommenttien noudattavan ongelma-mielipide-mallia (kuvio 3).

Kuvio 3. Kommenttien ongelma-mielipide-rakenne Hoeyn (2001: 130) ongelmanratkaisumallia mukailten.

Sen mukaan useimmat kommentteista sisältäisivät ongelman tai epäkohdan sekä mielipiteen tai ehdotuksen. Jotkut teksteistä saattavat sisältää myös taustatilanteen ja evaluaation. Nämä kaikki olisivat siis kommenttigenreen kuuluvien tekstien valinnaisia osia, koska on mahdollista kirjoittaa kommentti, joka ei sisällä näistä osista yhtäkään.

Kuten jo aiemmin on todettu, ei kommenttien sisältöä kuitenkaan juuri ohjata säännöillä. Kirjoittajat itsekin totesivat sen olevan tekstilajina hyvin vapaa. Vaikka suurin osa kommentteista noudattaakin yllä esiteltyä rakennetta, on aineistossa sellaisiakin tekstejä, jotka on kirjoitettu poikkeavilla tavoilla. Näitä tarkastellaan seuraavassa luvussa.

5.1.2 Poikkeavat rakenteet

Edellä esitettyä ongelma–mielipide-rakennetta eivät siis suinkaan kaikki kommentit noudattaneet. Jo kyselyyn vastanneet toimittajat kertoivat rikkoneensa perinteisiä yhtenäisen tekstin vaatimuksia tekemällä kommentista esimerkiksi numeroidun listan. Tämänkin tutkimuksen aineistossa oli yksi tämäntyyppinen kommentti (esimerkki 111).

Esimerkki 115

Miksi päävalmentaja puuttuu?

Vaihtoehto A: Ei hosuta. Stuart Baxterille pitää maksaa palkkaa. Markku Kanerva hoitaa homman paljon paremmin paljon halvemmalla.

Vaihtoehto B: Päävalmentajahakutyöryhmä ei ole miettimiseltään ehtinyt vielä kysyä ketään. Nyt ei saa tyriä.

Vaihtoehto C: Kysytty on, mutta ykkösvaihtoehto on kieltäytynyt. Ja kakkos- ja kolmosvaihtoehto.

Vaihtoehto D: Päävalmentaja on löytynyt, mutta hän valmentaa seurajoukkueessaan kevään ja aloittaa Suomen ruorissa kesäkuussa vierastasapelillä San Marinoa vastaan.

(Miksi päävalmentaja puuttuu? IL 13.1.2011)

Esimerkki 111:n teksti ei siis noudata edellisessä luvussa esitettyä mallia, mutta se voi silti sisältää jotain sellaista, mitä muutkin kommentit. Jo aiemmin on käynyt ilmi, että kommentissa tärkeää on jonkin epäkohdan esiin nostaminen ja/tai kirjoittajan oman mielipiteen tai uuden näkökulman antaminen.

Periaatteessa tästäkin luettelomaisesta kommentista voi tulkita epäkohdan ja toimittajan mielipiteen, vaikkei niitä suoraan ole sanottukaan. Kirjoittaja ei selvästikään ole tyytyväinen siihen, miten päävalmentajan valintaa on hoidettu. Ironian ja sarkasmin keinoin hän ilkkuu asiaa hoitavia. Jalkapalloon perehtynyt tulkinnee tekstiä myös niin, että toimittajan mielestä viivyttely on huono ratkaisu.¹³

Vaikka tästä tekstistä onkin mahdollista löytää sisällöllisesti edellä mainitut välttämättömät osat, epäkohta ja mielipide, ei sellaista hyvin väljälläkään tulkinnalla voinut kaikista kommentteista nähdä.

Ehdotetun rakenteen kannalta ongelmallisimmat tapaukset olivat kommentteja, jotka kertoivat jonkin tarinan tai sattumuksen, kuten esimerkki 116. Kyselyyn vastanneet toimittajat mainitsivatkin, että teksti voi sisältää myös omakohtaisen kokemuksen.

---

¹³ Noin kaksi kuukautta ennen kommentin julkaisua Suomi oli voittanut San Marinon jalkapallojoukkueen lajille epätavallisen suurilla lukemilla 8-0. Kun kommentin kirjoittaja nyt epäilee, että uuden päävalmentajan avulla päästään vain tasapeliin, voi tulkita hänen ennustavan suurta tason laskua joukkueelle. Mitä ilmeisimmin siihen olisi osaltaan syynä tämä valmentajaan liittyvä tilanne.

Esimerkki 116

Vuosi taisi olla 2006. En muista varmasti. Elettiin kuitenkin syksyä ja päädyin erikoisen tapahtumaketjun päätteeksi eräälle musiikkistudiolle Helsingin Lauttasaareen. Mukana oli vaalea nainen ja vielä vaaleampi koira. Istahdin studion nurkkaan ja tuolilla istui itse T.T. Oksala. Vasta siinä vaiheessa minulle aukesi, missä edes oltiin. Nainen ja koira lähtivät ulkoilemaan ja jäin Oksalan kanssa kahden.

Mies oli jo silloin sairastellut, eikä vointi ollut ihan kohdallaan. Mutta mitä siitä. Hän oli saanut jostain käsiinsä todellisen musiikillisen löydön. Kaiuttimista kajahti harppu-musiikkia. Oksalan mukaan hienointa mitä hän oli ikinä kuullut. Kirjoitin artistin nimen nöyrästi ylös. Viskiä tarjottiin. Naureskeltiin.

Sen jälkeen hän pisti soimaan Lordin tuoreen Kauppatori-taltioinnin. Soundin hienoutta ihasteltiin kaksin, sisältöön ei puututtu. Sitten hypättiin taksiin ja ajettiin Oksalan kantapaikkaan Tornin irkkubaari O'Malleysiin. Siellä miestä oli jo odoteltu, kuten aina ennenkin. Muistaakseni hän pelasi loppuillan backgammonia.

(Studion uumenista. IL 3.1.2011)

Esimerkki 116 ei kerro toimittajan omaa mielipidettä mistään asiasta (paitsi ehkä siitä, että hän pitää T. T. Oksalaa suuressa arvossa) eikä osoita minkäänlaista epäkohtaa. Tämän tutkielman aineistoon vastaavia kertomuksen muotoon tehtyjä kommentteja mahtui kolme. Kommenteiksi ne on nimetty, vaikkei niissä mitään kommentoidakaan. Kirjoittaja kertoo satumuksen eikä mitään muuta. Teksti voisi yhtä hyvin olla vaikkapa kolumni, mutta syystä tai toisesta se on merkitty kommentiksi.

Moni toimittaja totesi, että yksi kommentin vaatimus on tekstin lyhyys. Ehkä on myös niin, että lyhyt kirjoitus on kommentti ja pidempi kolumni. Tätä vastaan puhuu kuitenkin se seikka, että muutama aineiston kommentti oli hyvinkin pitkä.

Eräs selitys sille, miksi jokin teksti on kommentti, on tietysti se, että teksti liittyy uutiseen. Luvussa 3.3 esiteltiin Hasanin rakennepotentiaalia, jonka mukaan teksteillä on oltava jokin välttämätön rakenneos, jotta ne muodostavat yhtenäisen genren. Varsinaisesta tekstistä sellaista ei löydy, mutta välttämättömäksi osaksi on mahdollista tulkita jokin tekstinulkoinenkin osa. Esimerkiksi Heikkilä (2006: 83) on tulkinnut kuvatekstien ainoaksi välttämättömäksi rakenneosaksi itse kuvaa. Näin ollen voisi kommentteistakin todeta, että niiden ainoa välttämätön elementti on uutinen.

Miten kommentteissa sitten viitataan uutiseen? Sitä käsitellään seuraavaksi.

5.2 Viittaukset uutiseen

Aiempaan tekstiin viittaaminen ja sen referointi on odotuksenmukaista aineistopohjaisissa teksteissä (Mikkonen 2010: 92). Myös kommentit voidaan nähdä aineistopohjaisina teksteinä

ainakin siinä mielessä, että ne eivät esiinny ilman pääjuttua, uutista. Odotuksenmukaista olisi, että kommentteissa esiintyisi jonkinlaisia viittauksia uutiseen.

Kyselyyn vastanneista toimittajista vain muutama oli pohtinut uutiseen viittaamista – mahdollisesti siksi, että tätä ei kysytty heiltä suoraan. Kolme vastaajaa oli kuitenkin sivunnut tätä kuvaillessaan noudattamaansa rakennetta. Heistä kaksi ilmoitti aloittavansa tekstin *sidoksella* uutiseen, mutta yksi huomautti, että *oletus on, että lukija tuntee asian*, koska kommentti on *leipätekstin kainalo*.

Mielipidekirjoituksissa ja vastineissa referoiva jakso on useimmiten tekstin alussa (Mikkonen 2010: 94, Mäntynen 2005: 262). Kommenteissa suoria viittauksia uutiseen ei esiintynyt juuri lainkaan. Ne harvat suorat viittauksetkaan eivät olleet varsinaisesti referointeja, vaan kertoivat esimerkiksi jutuntekoprosessista tai selvensivät uutisen sisältöä.

Esimerkki 117

Keräsimme *tälle sivulle* usein kuultuja ekovinkkejä, joiden todellinen merkitys on hämmentävän pieni. (*Pienistä puroista kasvaa pieni virta*. HS 1.9.2010)

Esimerkki 118

Kirjoittaessani *vieressä olevaa juttua* kävin läpi kymmenittäin eri yritysten asiakaspalveluiden nettisivuja. (*Kuluttaja eksyy hintaviidakkoon*. KS 23.8.2010)

Esimerkissä 117 pohjatekstiin viitataan sanoilla *tälle sivulle*. Tekstin kirjoittaja tuntuu ajattelevan, että koko sivun uutispaketti on yhtä kokonaisuutta, johon kommenttikin kuuluu. Sama ilmiö näkyy korostetummin esimerkissä 118.

Esimerkki 119

Tässä jutussa esiintyvät Alzheimerin tautiin sairastuneet Ahti Mäkelä ja Eeva Pulkkinen ovat onnekkaita. (*Mistä tunnet sä ystävän?* IL 8.1.2011)

Esimerkissä 119 on jo selvää, että toimittajalle kommentti on osa juttua eikä uutista ja kommenttia ajatella erillisinä (tästä kuitenkin poikkeaa edellä esitetty *Kuluttaja eksyy hintaviidakkoon* –teksti, esimerkissä 118). Siksi suoraa referointia ei ehkä teksteissä esiinnykään: ajatellaan, että juttukokonaisuus on paketti, jonka lukija tutkii kokonaisuudessaan. Referoinnin puuttuminen näyttäisi osoittavan, ettei kommenttia ole tarkoitus lukea ilman varsinaiseen uutiseen tutustumista. Tai ehkä kommentin tehtävänä on nimenomaan pakottaa lukijan tarttumaan myös vieressä olevaan uutiseen.

Referointi saattaa puuttua siitäkkin yksinkertaisesta syystä, että uutinen todella on kommentin vieressä, samassa lehdessä ja samalla sivulla. Mielipidekirjoitushan useimmiten viittaa tekstiin, joka on ilmestynyt jo aiemmassa lehdessä, ehkä useita päiviä sitten. Uutinen ei siis

ole kommentille pohjateksti samalla tavalla kuin mielipidekirjoitusten kirjoittamiseen innoittaneet aiemmat kirjoitukset.

Lisäksi kommentin kirjoittaja oli ainakin tämän tutkimuksen aineiston teksteissä kirjoittanut itse myös kokonaisuuteen liittyvän uutisen. Ehkä oman itsensä referointi ei tunnu luontealta. Mahdollista toki olisi ollut referoida kommentissa jotain uutista varten haastateltua henkilöä ja uutiseen kirjoitettua sitaattia. Tällaistaakaan ei tosin aineiston teksteissä esiintynyt.

Kun referoinnin edellytyksenä on, että lainattu osuus on helposti tekstistä erotettavissa, voidaan siis todeta, ettei kommentteissa tyypillisesti referoida pohjatekstiä. Sanomalehtien juttukokonaisuuksien tulisikin koostua itsenäisistä osista, jotka ovat ymmärrettäviä yksinään (Kotilainen 2003: 78).

Kommentin on siis oltava ymmärrettävä ilman uutistakin ja lisäksi vielä kuulua aiheeltaan samaan kokonaisuuteen uutisen ja mahdollisten muiden juttujen kanssa. On todennäköistä, että vaikka referointi puuttuu, sisältää kommentti silti jotain uutisesta poimittua. Kuten jo mainittiin, eräs kyselyyn vastannut toimittaja puhui *sidoksesta* uutiseen.

Kommenttien alkupuolella usein nostetaan esiin jokin yksittäinen uutisen esittämä tieto ja esitetään se lukijalle ikään kuin uutena asiana (siksi kyse ei ole referoinnista).

Esimerkki 120

Kotkassa on jo vuosikausia haikailtu ravintolalaiva Relandersgrundin perään, kun se aikanaan lähti paremmille apajille Kotkan Kantasatamasta. Nyt satamaan ilmaantui uusi yrittäjä, mutta kaupungilta laiturialueen vuokranneet hyyryläiset eivät löydä laituriltaan millään ilveellä tilaa 37-metriselle uudisrakennukselle. Paratipaikalla pyllistelevät sen sijaan virolaiset ja turkulaiset hinaajat. (*Yrittäminen kiellettyä Kotkassa*. KS 13.8.2010)

Esimerkkiin 120 liittyvä uutinen kertoo satamaan mielivästä, uudesta ravintolalaivayrittäjästä, jolle ei kuitenkaan löytynyt tilaa laitureilta. Kommentin lukijan ei tarvitse edes nähdä uutista tietääkseen, mistä siinä pääpiirteittäin on kysymys.

Jo aiemmin erään toimittajan kerrottiin todenneen kyselyssä, ettei kommentin enää tarvitse referoida uutista, koska se on *leipätekstin kainalo*. Monessa kommentissa toimitettiin juuri näin. Oletettiin, että lukija on kyllä lukenut uutisen – tai saa luvan lukea, jos haluaa ymmärtää, mistä kommentissa puhutaan.

Esimerkki 121

Hienoa Matti, ja suu kiinni kaikille niille, joiden mielestä tunteitaan ei saa näyttää. Veikkaan, että esimerkiksi Italian pojat ja velivenäläisetkin toimisivat varsin impulsiivisesti, jos heidän reviiirilleen astuttaisiin. Matin reaktio maalissa oli vähintäänkin terve. (*Kuin raivo härkä*. IL 4.1.2011)

Esimerkin 121 kommentista lukija ei saa selvyttä, kenestä Matista puhutaan tai mihin hän on reagoinut tunteensa näyttäen. Maalissa hän on ollut, joten mitä ilmeisimmin kyse on urheilus-

ta. Kommentin loppupuolella paljastuu, että kyse on hiihdosta, mutta Matista ja hänen reaktiostaan ei enää puhuta.

Tällaisia kommentteja oli aineistossa jotakuinkin yhtä paljon kuin niitä, joissa ei edellytetty lukijalta uutisen lukemista.

Monista kommentteista ei kuitenkaan voi osoittaa yhteyttä uutiseen, jos uutisteksti ei ole luettavissa. Kommentissa voi toki tällöinkin olla sidos uutiseen, mutta se selviäisi vain vertailemalla uutista ja kommenttia keskenään. Tässä työssä ei niin laajan tekstimateriaalin tutkimiseen ole mahdollisuutta ryhtyä, mutta jotkut sidokset ovat silti pääteltävissä.

Sidos uutiseen on havaittavissa usein erityisesti aikaan liittyvistä ilmaisuista. Todennäköinen uutistekstiin viittaaja on sana *nyt*. Kommentin *nyt* on nimittäin usein uutistapahtuman nykyhetki.

Esimerkki 122

Tony Arima, Bob Probert ja *nyt* Arto Javanainen. Siinä on kolme viime vuosina menehtynyttä erittäin pidettyä jääkiekkoilijaa (*Elämä alkaa pelin jälkeen*. IL 26.1.2011, 2. kappale)

Esimerkki 123

US Openin voitto oli sikäli merkittävä, että *nyt* Nadal valloitti ensimmäisen kerran nopeimmalla alustalla pelattavan Grand Slam -turnauksen. (*Nadalille vaikea löytää pysäyttäjää*. HS 15.9.2010)

Myös muut ajankohtaa ilmaisevat sanat näyttäisivät viittaavan pohjatekstiin. Tällaisia ovat muun muassa viikonpäivät tai muut tiettyyn päivään tai päiviin liittyvät ilmaukset.

Esimerkki 124

Munkkivuori on edelleen sama tylsän vehreä itsensä kuin ennen *eilistä* tapaustakin (*Rauhallinen ostokeskus*. IL 18.1.2011)

Esimerkki 125

Liigan kovakuntoisimpiin nippuihin kuuluva Ilves oli *torstaina* koko ajan pari potkua turkulaisia edellä. (*Pullamössöporukkaa*. IL perjantaina 28.1.2011)

Esimerkki 126

Hankkeet tehdä Suomesta rauhanvälittämisen suurvalta lisääntyivät *viikonvaihteessa* kahdella (*Tungosta rauhan asialla*. HS tiistaina 7.9.2010)

Näiden sidosten havaitseminen edellyttää kuitenkin sitä, että lukijalla on jonkinlainen käsitys siitä, mikä uutinen on – tai siitä, millaisia uutisia lehdissä perinteisesti on, ja mikä se näin ollen tässä kyseisessä tapauksessa voisi olla.

Useimmiten onkin niin, että uutinen on antanut kommenttitekstillemme aiheen, josta kirjoittamiseen toimittaja voi valita mieleisensä lähestymistavan. Hän voi olettaa, että lukija tuntee

uutisen, ja kertoa asiasta jotain hieman lisää (kuten oman mielipiteensä). Yhtä hyvin toimittaja voi myös ajatella, että kommentin innoittamana lukija vasta päättää, lukeeko uutisenkin.

Jos ajatellaan kommenttien rakenteen välttämättömiä ja valinnaisia osia, on sidosta uutiseen pidettävä kuitenkin teksteille valinnaisena. Tässä työssä ei pystytä osoittamaan, että sellainen todella löytyisi kaikista kommentteista – tai että se olisi mitään muuta kuin yhteinen aihe.

5.3 Kieli

5.3.1 Tyylin vapaamuotoisuus

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista toimittajista uskoo, että kommentin kieli eroaa uutisen kielestä. Sitä kuvaillaan ennen kaikkea persoonalliseksi ja vapaaksi. Kielellä saa revitellä ja leikitellä, puhekielen ja murteen käyttö ei ole kiellettyä eikä kielioppisäännöistäkään tarvitse aina piitata.

Erityisen hyvin tämä näkyy aineistossa Kymen Sanomien kommentteissa. Niistä lähes jokainen sisälsi jonkinlaista puhekielisyyttä tai uutiskieleen kuulumattomia elementtejä, kuten huudahduksia ja liitepartikkeleita.

Esimerkki 127

Testataanpa. Junalippu Pendolinoon ja läppäri matkaan. MacBook löytää junan langattoman verkon vaivatta.

Siis *facebookaamaan!*

Aloitussivun eli Googlen avaaminen onnistuu... tai *no* siis, hakukenttä ainakin tulee näkyviin... odotetaan vielä hetki Googlen logon latautumista... ja eihän junassa ole onneksi mihinkään kiire...

(10 minuuttia oli liikaa. KS 15.8.2010, kursivoinnit lisätty¹⁴)

Esimerkissä 127 huomiota herättää myös kolmen peräkkäisen pisteen käyttö välimerkkinä. Tavanomaisessa uutistekstissä tällaista tuskin voi nähdä. Harvinaisia ovat huutomerkitkin, joita edellisen esimerkin tavoin esiintyy monissa kommentteissa.

Puhekieliset ilmaisut eivät rajoitu vain Kymen Sanomien teksteihin. Niitä esiintyy kyllä muussakin aineistossa, mutta ei aivan niin taajaan. Sen sijaan Helsingin Sanomien ja Iltalehden kielen persoonallisuus on useimmiten seurausta ahkerasta kielikuvien käytöstä, kuten esimerkissä 128.

---

¹⁴ Tästä eteenpäin esimerkeissä osoitetaan merkityksellisiä kohtia kursivoimalla silloinkin, kun sitä ei erikseen ole mainittu.

Esimerkki 128

Vesa-Matti Loiri rakensi kansansuosionsa Uuno Turhapurona ja muissa Spede-tuotannoissa 1960- ja 1970-luvuilla. Silloin populaari- ja korkeakulttuurin *raja-aitoja jo työnneltiin varovasti kumoon*, mutta Spede oli vielä *suljettu visusti roskareservaattiin*. (Toinen jalka roskakuopassa, toinen jalustalla. HS 1.9.2010)

Joskus kielikuvien sanavalinnat voivat olla puhekielisiäkin, mutta lähtökohtaisesti etenkin Helsingin Sanomissa pysytään asiatyylisessä, vaikka kielikuvilla väritetyssä kielessä.

Yhteistä kaikkien lehtien aineistolle on runsas kysymysten käyttö. Kertovaan ja faktatietoa esittelevään uutiseen kysymysmuoto ei useinkaan sovi, mutta kommentissa niitä viljellään paljon. Eräs aineiston kommentti on jopa rakennettu kokonaan kysymysten varaan (esimerkki 129).

Esimerkki 129

Ensinnäkin: Kuinkakohan hieno erävoitto parisuhdelain vastustajille on aikoinaan ollut se, että vaikka itse laki tulikin voimaan, yhteisen sukunimen saaminen sentään tehtiin homopareille aivan helvetin hankalaksi?

Toiseksi: Mitä hyötyä kenellekään on siitä, että samaa sukupuolta olevat pariskunnat joutuvat odottamaan yhteistä sukunimeään kuukausikaupalla? Tai että nimilautakunta käyttää aikaansa käsittelemällä sukunimihakemuksia, joiden lopputulos on kaikille osapuolille jo etukäteen päivänselvä?

Kolmanneksi: mitä muuta kuin kiusaamista on homopareilta perittävä 166 euron maksu nimenmuutoksesta?

Ja neljänneksi: Voisiko kaikkien kannalta hankalan ja typerän käytännön pikimmiten poistaa? (Muutama kysymys sukunimistä. KS 2.8.2010)

Kyselyyn vastanneet toimittajat kertoivat yhdeksi kommentin tehtäväksi aiheen analysoinnin, pyörittelyn ja kyseenalaistamisen. Tähän tarkoitukseen kysymyslauseet sopivat ja juuri tätä tehtävää esimerkki 129 täyttääkin.

Vastauksista ilmeni myös, että kommentit ovat lyhyitä paitsi kokonaispituudeltaan myös ilmaisultaan. Eräs toimittaja kuvaili kommentteja lyhytproosaksi eli *viinaa ja lyhyitä lauseita kuten pappi Hemingway opetti*. Kieltämättä lyhyet, jopa yhden sanan virkkeet ovat kommentteissa yleisiä.

Esimerkki 130

Mutta entäpä sitten, kun kunnanjohtaja teki asialle jotain valttikortilla Munapirtti? *Noh. Hänelle annettiin varoitus.*

Varoitusta ei anneta kepein perustein, joten varmaan Olli Ikosella oli Munapirtti-hankkeessa liian nopea vauhti tai sitten liian isot saappaat. *Tekeväälle sattuu.*

(Hoi Pyhtää, missä on ripeä vuorovaikutus kuntalaisiin? KS 11.8.2010)

Toimittajien mukaan kommentille (kuten muillekin lehden teksteille) on määritelty enimmäispituus. Lyhyiden vaatimus vaikuttaa varmasti ilmaisun tiiviyteen, mutta toisaalta muutamien sanan virkkeet ovat myös pysäyttävä tehokeino.

Kaiken kaikkiaan toimittajien kuvailu kielestä vastaa aineiston kommentteja. Ainoastaan muutaman vastaajan mainitsemat murreilmaisut puuttuivat. Kielen vapaus kommentteissa on kuitenkin sellaista, että epäilemättä se sallisi vaikkapa kokonaan murteella kirjoitetun tekstin.

5.3.2 Kommentoituus

Moni toimittaja kertoo kirjoittavansa kommenttiin oman mielipiteensä. Näin ollen he myös kuvailivat kommentin kieltä arvolutautuneeksi ja kantaaottavaksi. Se oli joidenkin mielestä jopa syy, miksi kommenttien kirjoittaminen on mieluisa tehtävä: objektiivisia uutisia pääasiassa tekevä toimittaja saa joskus heittäytyä reilusti subjektiiviseksi.

Esimerkki 131

Ystäviä oli yllättävän *vaikea* löytää, maan viranomaiskäytännöt olivat *rasittavia* ja asuntojen kunto *alta riman*.

Muuton taustalla oli epämääräinen kutina siitä, että muualla kaikki on toisin. Ei ollut. Englanti on vain kosteampi, *rumempi* versio Suomesta. Pubit ovat *parempia*.
(*Turhia haaveita*. IL 19.1.2011)

Arvolutautuneita ilmaisia on lähes poikkeuksetta jokaisessa aineiston tekstissä. Enimmäkseen niissä on negatiivinen ja kritisoiva sävy, mutta muutama positiivinenkin kannanotto joukossa on. Tällaisia on etenkin urheilusivujen kommentteissa, joissa kaiken kaikkiaan on lähes poikkeuksetta kyse urheilijan tai urheilujoukkueen taitojen arvioinnista.

Esimerkki 132

Lökäpöksyt ja löysähkö olemus hämäävät yhä harvempia. Lumilautailijat ovat suuren urheiluyleisönkin silmissä jo *salonkikelpoisia* urheilijoita – ainakin silloin kun taistellaan olympia- tai MM-mitaleista.

Hyvä niin. Lumilautailu vaikuttaa ammattiurheilun muotona huomattavasti *tervehenkisemmältä* toululta kuin moni muu laji. Paipeissa ja slopeissa ei ihmetellä diivoja, dopingkojuja eikä lahjusskandaaleita. Peetupiirioiset ja kumppanit harjoittelevat ja keskittyvät suorituksiinsa kuten muutkin *huippu-urheilijat*, mutta kilpailut jälkimaininkeineen käydään *rennommassa* ilmapiirissä.
(*Terveempää touhua*. IL 17.1.2011)

Muilla osastoilla kritiikki kohdistuu usein asioihin, joista yhteiskunnan päättäjät ovat päättäneet ”tavallisen kansan” puolesta. Kommentteissa moititaan muun muassa lakeja tai vaikkapa apurahajärjestelmää. Tässä tapauksessa kommentti toteuttaa sitä tunnettua journalistista tehtävää: se nostaa esille yhteiskunnan epäkohtia ja toimii, kuten monesti sanotaan, vallan vahtikoirana.

Tavallinen kansakin saa osansa kommenttien kritiikistä. Usein kirjoittaja haluaa olla eri mieltä kuin enemmistö, esittää vasta-argumentin yleiselle mielipiteelle.

Esimerkki 133

Suu kiinni myös niille, jotka kuvittelevat, että menestyminen Tour de Skillä vie parhaimmat potkut MM-kisoista. Näin on moni erehtynyt luulemaan, kun viime vuoden olympiamenestys jäi pannukukiksi. (*Kuin raivo härkä*. IL 4.1.2011)

Arvolataus ja mielipide näkyvät selvästi jo siinä, että kommentteissa käytetään runsaasti adjektiiveja tai adjektiivilausekkeita, jotka ilmaisevat jotain sellaista ominaisuutta, joka on kirjoittajan subjektiivinen näkemys.¹⁵

Esimerkki 134

Voisiko kaikkien kannalta *hankalan* ja *typerän* käytännön pikimmiten poistaa? (*Muutama kysymys sukunimistä*. KS 2.8.2010)

Esimerkki 135

Laivalla tunnelma oli kuitenkin varsin *apaattinen*. (*Julkisesti yhtään mitään mieltä*. HS 27.9.2010)

Kirjoituksissa käytetään muitakin arvolatautuneita sanavalintoja. Kun johonkin tilanteeseen *joudutaan* tai jotain tapahtuu *valitettavasti*, ilmenee kirjoittajan kritiikki lukijalle, vaikka suoraan ei sanotakaan asioiden olevan huonolla tolalla.

Esimerkki 136

Venälaistaustaiset *joutuvat* vielä vuonna 2011 Suomessa häpeämään aksenttiaan ja käyttämään äidinkieltään kuiskaten. (*Euroterapiaa ryssäkammoon*. IL 5.1.2011)

Esimerkki 137

Valitettavasti vanhuus ei vaan ole sellainen ”vaiva”, joka Suomessa otettaisiin tällä hetkellä vakavasti. (*Kuka huolehtii äidistäsi?* IL 5.1.2011)

Aina kommentoivuutta ei tarvitse hakea sanojen merkityksistä, vaan toimittajaa tekee näkyvästi selväksi, että kyse on hänen mielipiteestään, kuten esimerkeissä 138 ja 139.

Esimerkki 138

Tarkennan vielä Ekamista sen, että *mielestäni* luuta tai harja ei ratkaise varsinaista ongelmaa. Se poistaa sotkun, ei savua. (Savu väärin, savuttomuus oikein. KS 17.8.2010.)

Esimerkki 139

Kriitikkona *soisin*, että apurahoitajat ottaisivat vastuun omista päätöksistään. Sekä sen, että nuorliitollaiset vastaisivat huutoonsa ja nimeäisivät bulkin tekijöitä. (*Puhutaanpas nimillä*. 3.9.2010)

Tähän liittyy luonnollisesti se, että kirjoittaja käyttää yksikön ensimmäistä persoonaa eli kirjoittaa tekstin minä-muodossa. Kommenttien persoonaa käsitellään seuraavaksi.

¹⁵ Esimerkiksi piimää voisi kuvailla adjektiiveilla *valkoinen* ja *paha*. Olisi varmasti helppoa päästä yksimielisyyteen siitä, että piimä todella on valkoista. Sen sijaan siitä, onko piimää pahaa vai ei, olisi varmaankin monia eri mielipiteitä. Kommenteista on tarkasteltu siis vain sellaisia adjektiiveja, kuten *paha*.

5.3.3 Kommentin persoona

Aiemmin on jo todettu, että toimittajat kirjoittavat pääasiassa neutraaliuteen pyrkiviä uutistekstejä. Kommentit antavat tilaisuuden paitsi edellä käsiteltyjen mielipiteiden ilmaisemiselle myös oman persoonan näkymiselle. Uutisissa kirjoittajan persoonan ei kuulu näkyä, mutta kommentteissa sille ei ole estettä.

Kyselyyn vastanneet toimittajat eivät juuri pohtineet tekstin persoonamuotoja, mutta henkilökohtaisuutta käsiteltiin senkin edestä. Toiset sanoivat kirjoittavansa kommentin vain silloin, kun uutinen nostattaa mieleen jonkin henkilökohtaisen mielipiteen tai muiston. Tällainen kirjoittaminen vaatii todennäköisesti yksikön ensimmäisen persoonan käyttöä.

Yksikön ensimmäistä persoonaa, minä-muotoa on kuitenkin perinteisesti totuttu sanomalehtien teksteissä välttelemään. Toimittajat tuntuvat uskovan sen korostavan tarpeettomasti heidän egoaan, mitä puolestaan pidetään epäammattimaisuuden merkinä. (Makkonen-Craig 2005: 221.)

Myös tämän tutkimuksen vastaajissa oli henkilökohtaisuuden paheksujia. He eivät halunneet kirjoittaa saati lukea *lapsuuden muisteloita* ja mielipiteen sisältäneitä kommentteja kuvailtiin *kiusallisiksi* sekä *oman egon pönkittämisiksi*.

Jos kirjoittajan näkyminen on uutisissa äärimmäisen harvinaista, eivät kommentit tässä tapauksessa noudata uutisen perinteitä. Jopa näkyvin tapa, eli minä-muoto, on käytössä noin kolmanneksessa aineiston kommentteista. Ahkerimmin minää käytettiin Kymen Sanomien teksteissä, joista jopa puolet sisälsi minä-muodon. Iltalehdessä yksikön ensimmäinen persoona esiintyi hieman alle puolessa teksteistä (21 kommentissa 55:stä). Harvinaisinta se oli Helsingin Sanomissa, jossa tätä muotoa oli käytetty vain neljässä kommentissa (32:sta).

Kommenttien minät näyttäisivät jakaantuvat kahteen eri käyttötarkoitukseen. Monesti sen merkitys tuntuu olevan mielipiteenomaisuuden tai kommentoinnin vahvistaminen. Kirjoittaja haluaa tehdä selväksi, että kyse on vain hänen ajatuksistaan.

Esimerkki 140

Mielestäni tipatonta tammikuuta tärkeämpää olisikin miettiä, kuinka lopun vuotta kenossa kuin Pisan kalteva torni kulkeva kansamme saataisiin vihdoinkin ymmärtämään, ettei alkoholia tarvitse aina juoda niin paljon kuin jaksaa. (*Kallellaan kuin Pisan torni*. IL 10.1.2011)

Esimerkki 141

Sen sijaan *en ymmärrä*, miksi Finland Sport Academy on valinnut itselleen englanninkielisen nimen, jossa pääasia eli kohderyhmä ei näy mitenkään. (*Liikuntaa suomeksi*. KS 9.8.2010)

Oikeastaan esimerkkien 140 ja 141 tapauksissa minä-muodon käyttäminen on jopa turhaa. Kommentin perusluonteeseen kuuluu, että teksti on kirjoitettu toimittajan nimissä ja näin ol-

len se on hänen oma henkilökohtainen näkemyksensä. Minä-muodolla voi toki olla muitakin merkityksiä, kuten tuttuuden luominen. Voidaan ajatella, että kirjoittaja astuu lähemmäs lukijaa puhuen suoraan itsestään. Se tekee muuten ”persoonattomasta” lehtitekstistä henkilökohtaisempaa ja toimittajasta lukijan tutun.

Toinen, hieman vähemmän käytetty minä, on tarinankertoja–minä. Näissä toimittaja ei välttämättä esitäkään mielipidettään (ainakaan kovin suorasanaisesti), vaan kertoo jotain itselleen tapahtunutta, joka ehkä toimii jopa esimerkkitapauksena jostakin varsinaisen uutisjutun kertomasta asiasta.

Esimerkki 142

Minulta muutti bestis Kanadaan, kun *olin* vielä alle kouluikäinen. (*Keinot on monet*. HS 6.9.2010)

Esimerkki 143

1. päivä helmikuuta 2001 valkeni synkkänä. Kirka oli kuollut edellispäivänä, ja *minulla* oli krapula. (*Maljapuhe*. IL 28.1.2011)

Toimittaja saattaa tarinoivalla kommentillaan pyrkiä todistamaan uutisen väitteitä, ikään kuin sanomalla ”totta se on, minullekin tapahtui niin”. Toisaalta kommentti voi toimia myös päinvastoin ja kumota varsinaisessa uutisessä esiintyneet väitteet.

Tarinankerronnaksi voi laskea nekin tapaukset, joissa minä-kertoja valaisee uutisen tekemiseen liittyneitä seikkoja (esimerkit 144 ja 145).

Esimerkki 144

Kirjoittaessani vieressä olevaa juttua *kävin* läpi kymmenittäin eri yritysten asiakaspalveluiden nettisivuja. (Kuluttaja eksyy hintaviidakkoon. KS 23.8.2010)

Esimerkki 145

Kysyin Iltalehden nettisivuilla, pitäisikö isovanhemmille taata laissa oikeus tavata lapsenlapsiaan. (Väärä kysymys. IL 13.1.2011)

Myös näissä tapauksissa toimittaja tuo itseään lähemmäs lukijaa. Hän saattaa ajatella lisävänsä uutisen arvoa tai jopa uskottavuutta kertomalla tarkemmin sen tekoprosessista, mutta samalla hän tuo työtään näkyvämmäksi ja tutummaksi. Näin toimittaja esiintyy tavallisena työtä tekevänä ihmisenä, johon lukijan on helpompi samaistua tietäessään, miten työtä tehdään.

Yksikön ensimmäisen persoonan lisäksi monet kolmannen persoonankin muodot, kuten nollapersoona, sekä passiivi voivat viitata kirjoittajan minään. Tällöin puhutaan implisiittisestä minästä, kun taas yksikön ensimmäinen persoona on eksplisiittinen minä. (Heikkinen & Lounela 2009: 224–225)

Implisiittisiä minä-muotoja on kommentteissa paljon, jopa puolissa teksteistä oli jokin implisiittinen minä-viittaus. Tässä kohtaa on toki huomioitava, että näiden viittausten poiminta on perustunut henkilökohtaiseen tulkintaan ja joku toinen aineistoa tutkiva saattaisi päätyä erilaisiin lukemiin.

Implisiittiseksi viittaukseksi on laskettu kaikki yksikön 3. persoonan, nollapersoonan ja passiivin ilmaukset, jotka voidaan tulkita tarkoittamaan joko vain kirjoittajaa tai jotain sellaista joukkoa, jota kirjoittaja edustaa.

Eniten implisiittisiä viittauksia sisältäviä kommentteja oli Iltalehdessä (31 kappaletta). Yli puolet sen kommentteista viittaa kirjoittajaan epäsuorasti. Myös Helsingin Sanomien kommentteista yli puolet (18) toivat näillä keinoin tekijäänsä esille. Kymen Sanomissa määrä oli tasan puolet eli 7 kommenttia.

Kaikissa lehdissä käytetyin epäsuora viittaus oli kolmannen persoonan ilmaus.

Esimerkki 146

Keräsimme tälle sivulle usein kuultuja ekovinkejä, joiden todellinen merkitys on hämmentävän pieni.

Tarkoitus ei ole *kehottaa* ketään lopettamaan ekotekojen tekemistä eikä vähätellä kuluttajan roolia ilmastotalkoissa. Tarkoitus on vain *muistuttaa*, että ympäristöasioissa tarvitaan suhteellisuudentajua: asiat tärkeysjärjestykseen. (*Pienistä puroista kasvaa pieni virta*. HS 1.9.2010)

Esimerkin 146 kirjoittaja viittaa ensimmäisen kappaleen perusteella paitsi itseensä myös muihin jutun tekoon osallistuneisiin henkilöihin, heihin, jotka keräsivät sivun ekovinkit.

Monissa kommentteissa kirjoittaja kuitenkin puhuu selvästi vain itsestään, vaikka käyttääkin kolmatta persoonaa. Itseen viitataan muun muassa nimityksillä *toimittaja*, *allekirjoittanut*, *kuluttaja* tai *sivustakatsoja*.

Esimerkki 147

Miten se Lehto sanoikaan Tunteemattomassa sotilaassa? "Saatana, minun tekisi mieli vetää sinua, mutten ilkeä?" Tunne on tuttu sotaväestä kiinnostuneelle *toimittajalle*. ("*Kyl myö ain toimee tulla*". HS 5.9.2010)

Joskus kirjoittaja tuntuu häivyttävän omaa persoonaansa kirjoittamalla asioista, joita lehti on tehnyt. On toki mahdollista, että asialla on ollut toimittajan kollega tai joku muu henkilö, joka edustaa lehteä. Kun kuitenkin viitataan tietoon, joka on hankittu sitä uutista varten, jonka kommentin kirjoittaja on tehnyt, tuntuu luontevalta ajatella, että tässä tapauksessa lehti on kirjoittaja itse.

Esimerkki 148

Liian moni upseeri kuvittelee, että tiedottamisen estäminen estää asiasta kertomisen. Se tuli ilmi, kun HS selvitti miinalaiva Pohjanmaan osallistumista Atlanta-operaatioon.

--

Se, että *HS* sai varmistettua tietoa suomalaisten suunnitelmista, johtuu puolustusministeri Jyri Häkämiehen (kok.) puuttumisesta asiaan. ("*Kyl myö ain toimee tullaa*". *HS* 5.9.2010)

Monesti toimittaja häivyttää minä-muodon silloin, kun hän esittelee mielipiteen. On mahdollista, että joissakin tapauksissa mielipide on yleisesti jaettu eikä vain toimittajan. Tukea sille käsitykselle, että ajatus kuitenkin on toimittajan oma, saa jo siitäkin, että tämän tutkielman kyselyyn vastanneista suuri osa kertoi kirjoittavansa kommentteihin nimenomaan oman mielipiteensä.

Esimerkki 149

Suunnistukselle Kauppi on lottovoitto. Hän tuo lajille huomiota enemmän kuin muut urheilijat yhteensä – ja nyt vieläkin enemmän. Hän on valloittava persoona, josta *ei voi olla pitämättä*.

--

Joku voi olla sitä mieltä, että vuoden urheilijaksi olisi pitänyt valita joku muu. Joku isomman lajin edustaja.

Mutta sitä kukaan *ei voi sanoa*, ettei Minna Kauppi olisi titteliään ansainnut. (*Rohkea nainen*. *IL* 11.1.2011)

Kuten jo aiemmin todettiin, voi implisiittinen minä-viittaus olla myös passiivimuodossa (Heikkinen & Lounela 2009: 224–225). Aineiston kommentteissa näitäkin tapauksia on useita. Luonnollisesti niissä viitataan useimmiten joukkoon, johon kirjoittajakin kuuluu. Joskus kuitenkin vaikuttaa todennäköisemmältä, että kyse on passiivista huolimatta nimenomaan toimittajan omista kokemuksista. Etenkin, jos kommentissa myöhemmin puhutaan samasta aiheesta minä-muodossa, kuten esimerkissä 150.

Esimerkki 150

Ennen oli elämä karumpaa, jos kaveri muutti. *Ei pantu* lasta yksin lentokoneeseen eikä junaankaan kuin pakon edessä. Sitä kai *pidettiin* tuhlauksena. Tuhlausta oli myös puhua kaukopuheluita, sillä nekin olivat kalliita.

Jäljelle jäivät kirjeet. Niitä *jakettiin* kirjoitella ehkä pari vuotta.

Minulta muutti bestis Kanadaan, kun olin vielä alle kouluikäinen. Toinen muutti Haminaan, kun olttiin yhdeksänvuotiaita. Sinne ne haihtuivat, kirjeistä ja satunnaisista tapaamisista huolimatta. (*Keinot on monet*. *HS* 6.9.2010)

Toimittajien läsnäoloa passiivimuodoissa on tutkinut myös Makkonen-Craig (2005: 13). Hän nimittää dialogiseksi passiivilauseeksi tapausta, jossa passiivia käytetään ilmaisemaan vuoropuhelua toimittajan ja esimerkiksi lukijoiden tai lähteiden välillä. Muodollisesti dialoginen passiivilause sisältää passiivin indikaatiivin preesensmuotoisen predikaatiivin, mutta sen käyttö on deiktisen¹⁶ persoonamuodon tapainen.

¹⁶ Deiktinen on sellainen kielen aines, joka kytkee ilmauksen esittämiskontekstiinsa (VISK). Deiktinen persoonamuoto siis kytkee ilmaisun tiettyihin persooniin.

Lyhimmillään lehtitekstien dialoginen passiivilause on muotoa *Kokeillaan*. Pidemmät versiot voivat koostua useista elementeistä, kuten *Mutta kokeillaanpas nyt kuitenkin hieman*. (Makkonen-Craig 2005: 42–43.)

Kommenteissa näitä dialogisia passiivilauseita on muutamia.

Esimerkki 151

Testataanpa. Junalippu Pendolinoon ja läppäri matkaan. MacBook löytää junan langattoman verkon vaivatta.

— —

... *odotetaan* vielä hetki Googlen logon latautumista... ja eihän junassa ole onneksi mihinkään kii-re...

Ehkä Pendolino ei pidä Googlesta? *Kokeillaan* jotain toista sivua. (10 minuuttia oli liikaa. KS 15.8.2010)

Implisiittisten ja eksplisiittisten minä-viittausten luettelu kuuluu tekstin pintatasolle eikä näin juurikaan oteta huomioon tämän tason takaa löytyviä merkityksiä. Kirjoittaja näkyy teksteissä myös syvemmällä tasolla, muun muassa asenteiden ja arvottamisten kautta. Jo näiden tekstien nimi, kommentti, asettaa oletuksen sille, että kommentoivuus luultavasti näkyy tekstissä. Kun kyse on toimittajan kommentoinnista, mielipiteestä ja näkemyksestä, käy se ilmi myös itse kirjoituksesta.

6 PÄÄTÄNTÖ

6.1 Tulokset

6.1.1 Kirjoittamisen käytännöt ja kirjoittajien mielipiteet tekstilajisuudesta

Selvin yhdistävä tekijä kommenttien kirjoittamisen käytännöissä on vapaaehtoisuus. Kyselyyn vastanneet toimittajat olivat yksimielisiä siitä, ettei kommenttien tekeminen ole velvollisuus. Esimies voi suositella tai ehdottaa kirjoittamista, mutta viime kädessä päätöksen tekee toimittaja itse.

Vapaaehtoisuudella saattaa olla jotain tekemistä senkin seikan kanssa, että kommentti koetaan useimmiten tai jopa aina mieluisaksi tehtäväksi. Näin vastasi 92 % kyselyyn osallistuneista. Kirjoittamisen mieluisuudelle voi olla moniakkin syitä, mutta yksi selitys saattaa olla juuri se, että tehtävä on vapaaehtoinen. Toisaalta on niinkin, että kyselyyn luultavasti vastasivat vain ne toimittajat, jotka edes joskus ovat kirjoittaneet kommentteja – eikä vapaaehtoiseen kirjoitustyöhön todennäköisesti tulisi ryhdyttyä, jos ei tehtävää pitäisi edes jonkin verran mieluisana. Toisin sanoen ne toimittajat, jotka eivät pidä kommenttien kirjoittamisesta, eivät varmaankaan niitä edes kirjoita, saati vastaa kommentteja koskeviin kyselyihin.

Mielisuudesta huolimatta kommentteja kuitenkin kirjoitetaan melko harvoin. Noin puolet vastaajista kirjoittaa kommentin harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja lähes 40 % vastaajista 1-3 kertaa kuukaudessa. Jotkut mainitsivatkin, että kommentteja tulisi kirjoitettua useammin, jos vain olisi aikaa. Uutisen tekeminen lienee kuitenkin toimittajan ensisijainen työtehtävä ja muut tekstit (kuten kommentti) syntyvät, jos uutisen kirjoittamisen jälkeen jää riittävästi työaika.

Enemmistön mielipide vastauksissa oli lisäksi ohjeistuksen puute. 74 % toimittajista ei ollut saanut kommenttien kirjoittamiseen mitään ohjeita. Lopuille vastaajista oli annettu ohjeita enimmäkseen tekstin pituudesta ja tiiviistä ilmaisusta.

Tekstilajisuuden kannalta ei vaikuta hyvältä se, että tekstien kirjoittamiseen ei ole annettu juuri mitään ohjeita ja kielikin saa olla millaista tahansa. Toisaalta voi todeta, että lähtökohta kirjoittamiselle ainakin on kaikilla samanlainen: tavoitteena on uutisen aiheeseen jollain tapaa liittyvä lyhyt teksti, jossa kirjoittaja saa halutessaan leikitellä kielellä mielensä mukaan.

Toimittajille lähetetyssä kyselylomakkeessa kysyttiin, muodostavatko kommentit toimittajien mielestä yhtenäisen tekstilajin. Kirjoittajien oma mielipide tekstilajisuudesta on aina

tärkeä, mutta entistä tärkeämmäksi sen voi ajatella nousevan, kun kirjoittajat ovat tekstien tekemisessä ammattilaisia.

Kysymys ei selvästikään ollut helppo eikä asiasta ole toimittajienkaan keskuudessa yksimielisyyttä. Kyllä- ja ei-vastaukset saivat lähes saman määrän vastauksia. Pieni enemmistö, 54 % vastaajista, ei pidä kommentteja tekstilajina. Vastaavasti 46 % oli valmis nimeämään kommentin yhdeksi sanomalehden tekstilajeista.

Vastustajien mielestä kommentit muistuttavat liiaksi muita tekstilajeja ollakseen oma lajinsa. Toimittajat vastasivat kyselyssä myös kysymykseen siitä, muistuttavatko kommentit kieleltään tai muilta piirteiltään muita tekstilajeja. Selvä enemmistö (77 %) vastasi myöntävästi ja nimesi samankaltaisiksi tekstilajeiksi ennen kaikkea kolumnin tai pakinan.

Toisaalta juuri tyylin vapaus on vastaajien mielestä yhdistävä tekijä. 87 % toimittajista kertoi käyttävänsä kommenteissa erilaista kieltä kuin muissa lehden teksteissä. Sanallisissa vastauksissaan kirjoittajat kuvailivat kieltä ja tyyliä monin eri tavoin vapaammaksi. Toimittajien kertoman mukaan lähes mikä tahansa voisi olla kommenttien tekstille mahdollista.

Tämä tosin johtaa monen mielissä toiseen perusteluun tekstilajittomuudesta. Toimittajien mielestä jokainen kommentti on kirjoittajansa näköinen ja vapaa muuttumaan lähes rajattomasti. Tästä syystä kommentit eivät siis heidän mielestään voi olla yhtenäinen tekstilaji.

Kuten jo todettiin, puolustajiakin löytyi. Heidän perustelunsa olivat kirjavampia ja osittain päällekkäisiä vastustajien perusteluiden kanssa. Joidenkin mielestä nimittäin se, että kommentti on ikään kuin kolumni, mutta lyhyempi, on perustelu tekstilajisuudelle. Enimmäkseen perusteluksi mainittiin kuitenkin kommenttien lyhyys tai tiivis ilmaisutapa sekä arvolutunut kieli.

Tekstilajisuudesta kertoo myös kommenttien tavoite. Kyselyn perusteella moni toimittaja haluaa esittää kommentissa uuden näkökulman uutisen aiheeseen ja antaa näin lukijalle enemmän ajattelemisen aihetta. Tällaiset toimittajat hyödyntävät omaa kriittistä ajattelutapaansa sekä vuosien varrella aiheesta keräämäänsä tietoa. He ehkä uskovat tietävänsä asiasta enemmän kuin lukija ja ennen kaikkea enemmän kuin uutiseen on kirjoitettu. He saattavat uskoa, että uusi näkökulma on kerrottava lukijalle kommentissa, koska muuten lukija ei itse sitä keksisi. Tai ehkä he haluavat helpottaa lukijan urakkaa antamalla eri näkökulmavaihtoehtot valmiina.

Toinen tavoite kommentille on uutisen aiheen tuominen lähemmäs lukijan omaa elämää. Sen toimittaja tekee kirjoittamalla jotain omaan arkeensa liittyvää. Tällainen toimittaja haluaa ehkä yleisemminkin osoittaa olevansa lähellä lukijaa, samanlainen ja ihan tavallinen ihminen. Hän todennäköisesti uskoo, että lukija tarttuu uutiseen helpommin ja ymmärtää si-

sältöä paremmin, kun toimittaja on osoittanut sen yhteyden jokapäiväiseen elämään. Kaiken kaikkiaan kommenttien, kuten muidenkin oheistekstien, yksi tärkeä tehtävä lienee houkutella lukija syventymään uutiseen.¹⁷

Näissä kahdessa tavoitteessa voi nähdä vastakkainasettelua. Siinä missä toiset toimittajat pysyttelevät ”asialinjalla”, toiset kirjoittavat kevyesti omasta arjestaan. Moni ”asialinjan” kommentintekijä osoitti vastauksissa jopa paheksuntaa niitä toimittajia kohtaan, jotka kirjoittavat *lapsuuden muisteloitaan*. Faktoissa pysyttelevät toimittajat tuntuivat pitävän kiusallisena ja huomionhakuisena sitä, että joku katsoo sopivaksi kirjoittaa uutisen yhteyteen henkilökohtaisia asioitaan. Toisaalta kommenttien kirjoittamista pidettiin myös toimittajan oman *egon pönkittämisenä*, joten ehkä faktatietojen esittelyäkin paheksutaan. Toimittaja ei saisi päteä tiedoillaan, mutta ei myöskään höpötellä arkisia juttujaan.

Perimmiltään molempien toimittajakuntien tavoite kommentteilleen on melko samansuuntainen. Kaikki vastaajat ajattelivat asiaa lukijan kannalta. Tavoitteena on helpottaa ja syventää uutisen ymmärtämistä – vain keinot siihen ovat erilaiset. On mahdollista, että toimittajat ajattelevat kirjoittavansa erilaiselle yleisölle: toinen kirjoittaa juttujaan niille, jotka ovat kiinnostuneita tavallisesta arjesta ja toinen niille, jotka janoavat tarkempaa faktaa esimerkiksi politiikasta tai urheilusta. Muutamassa vastauksessa puhuttiinkin lisäarvon tuomisesta juttukokonaisuudelle. Se lienee kaikkien kirjoittajien tavoitteena – ja näin ollen todiste siitä, että kommenttiteksteillä tosiaan on yhteinen päämääränsä.

6.1.2 Tekstien rakenne, viittaukset ja kieli

Tekstiaineistossa suuri osa kommentteista noudattaa rakennetta, jossa alkupuolella taustoitetaan tilannetta ja esitellään jokin ongelma tai epäkohta ja loppupuolella kerrotaan oma mielipide tai annetaan ehdotus ratkaisusta. Kaikki nämä ovat kommentteille valinnaisia rakenneosia.

Taustatilanne voi olla tiivistys aiemmin tapahtuneesta tai viittaus uutisen tekstiin. Taustoitus tehdään käyttämällä mennyttä aikamuotoa ja usein hyvin lyhyesti. Aina taustojen kertomiselle ei ole uhrattu edes kokonaista virkettä. Tämä on luultavimmin seurausta tekstille asetetusta enimmäispituudesta tai tilan vähyydestä. Kommentit ovat (muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta) hyvin lyhyitä tekstejä.

Taustaan voi sisältyä myös sidos uutiseen, mutta suoria viittauksia uutistekstiin on todella harvoin. Monista kommentteista on mahdoton arvata, mistä uutisessa on ollut kyse. Jois-

¹⁷ Väite perustuu myös omaan kokemukseeni ajalta, jolloin työskentelin sanomalehden toimittajana. Oheistekstien merkitystä varsinaiseen tekstiin ohjaavina ”houkuttimina” korostettiin itse asiassa jo työhaastattelussani.

sakin teksteissä sidos uutiseen on vihjaus yhteisestä tapahtuma-ajasta. Kun kommentissa jokin tapahtuu *nyt*, on kyse uutisenkin nykyhetkestä. Muita sidoksia ei kommenteissa ole. Sen sijaan esimerkiksi uutisen aiheena olevaan henkilöön saatetaan kommentissa viitata pelkällä etunimellä.

Kun tempus vaihtuu, vaihtuu myös rakenteen osa epäkohdan esittelyyn. Epäkohdat, ongelmat, mielipiteet ja ratkaisuehdotukset esitetään enimmäkseen preesensissä. Näissä kirjoittaja ei juuri itseään hillitse vaan lataa kommenttiin arvolatautunutta kieltä, adjektiiveja ja värikkäitä kielikuvia. Kommenteissa kielellä on lupa leikitellä, muun muassa välimerkein, kysymyksin ja huudahduksin.

Tämän jälkeen vahvistetaan tekstiä kertomalla mielipide asiasta ja antamalla mahdollisesti ehdotus siitä, miten tilanne tulisi ratkaista. Mielipiteiden ilmaisussa toimittaja tekee selväksi, että kyse on hänen omista ajatuksistaan. Noin joka kolmannessa aineiston kommentissa käytetään yksikön ensimmäistä persoonaa. Toimittaja tuo itsensä näkyväksi monin muinkin tavoin, kuten käyttämällä häntä itseään tarkoittavia kolmannen persoonan muotoja tai passiivia. Kovin vahvasti hän kuitenkin halua sanojensa takana seisoa, vaan ilmaisee mielipiteitään konditionaalilla ja epävarmoilla modaaliverbeillä. Ainoastaan urheilu- ja politiikantoinmittajat tuntuvat olevan asiastaan muita varmempia.

Kaikkiin kommentteihin tämä rakennemalli ei kuitenkaan päde. Aineiston teksteissä rakenteella oli leikitely muun muassa tekemällä tekstistä luettelomainen tai tarinamainen. Kyselyn vastauksissakin mielipiteet jakautuivat, kun kyse oli rakenteesta. Vain harva osasi kuvailla noudattamaansa rakennetta tarkasti, mutta vastaajat nimesivät silti joitain kommenttien osia. Toiset sen sijaan totesivat, että kommenttien rakenne voi olla mitä hyvänsä.

Yksi välttämätön rakenneosa kommentteilla kuitenkin on. Yhtäkään kommenttia ei (ainakaan tässä aineistossa) esiinny ilman uutista. Kommentti saa uutiselta aihealueen sisällöllään, ja vaikuttaakin siltä, että uutinen on edellytys kommentin olemassaololle. Jo nimitys ”kommentti” kertoo tästä riippuvuussuhteesta. Ei kai ole mahdollista kommentoida, jos ei ole jotain, jota kommentti koskee?

Jopa tarinalliset, luettelomaiset tai muut erikoiset kommentit edellyttävät uutista. Toimittajan kirjoittama lyhyt tarinanpätkä siitä, mitä tapahtui, kun toimittaja tapasi musiikkituottajan, tuntuisi yksinään omituiselta. Merkityksen ymmärtää vasta, kun huomaa tekstin liittyvän uutiseen tuottajan kuolemasta.

Kommenttiteksteillä on siis yksi välttämätön rakenneosa (uutinen) ja neljä valinnaista osaa. Lisäksi tekstien tavoite on yhtenevä.

6.2 Pohdinta

Kommentit osoittautuivat mielenkiintoisiksi teksteiksi etenkin tekstilajisuuden kannalta. Niiden kirjoittamiseen ei ole ohjeistusta, niiden tyyllille ei ole sääntöjä ja niiden tekeminen on vapaaehtoista. Se, mitä kommentteilla halutaan sanoa, riippuu kirjoittajasta. Toimittaja päättää myös sen, mikä kaikki on kommentoimisen arvoista – ja tämäkin on kirjoittajakohtaista.

Joitain perusteluja on kuitenkin oltava sille, miksi tietty ryhmä tekstejä nimetään lehdis-sä nimenomaan kommentteiksi eikä joksikin muuksi. Edellytys sille, että kommenttiteksti ylipäänsä syntyy, on uutinen. Oli kirjoittajan tavoite kommentille sitten mikä hyvänsä, on tarve sen kirjoittamiselle lähtöisin uutisesta. Jos tekeillä ei olisi uutista ammattiopiston tupakointikiellosta, ei toimittaja kirjoittaisi aiheesta kommenttiakaan.

Kommentin asemaa rajaa myös se, että se liittyy nimenomaan uutiseen eikä mihinkään muuhun sanomalehden tekstiin. Kommentteja ei kirjoiteta lukijoiden mielipidekirjoituksista tai päätoimittajien laatimista pääkirjoituksista. Kommentti ei ole lehdessä yksin eikä pääosassa niin, että sen perusteella olisi tehty oheisjuttuja.

Yhteydestä uutiseen kertoo kommentin sijoittelu ja ulkoasu. Kommenttijuttu taitetaan uutiseen yhteyteen niin, että lukija ymmärtää sen liittyvän tähän suurempaan juttukokonaisuuteen. Toisaalta se myös erotetaan uutistekstistä omaksi ”laatikokseen”. Teksti nimetään niin, että lukija tietää sen olevan toimittajan omaa kommentointia.

Yhteistä kommentteille on sekin, että toimittajalla on ollut tarve kertoa lukijoille vielä jotain. Halusi hän sitten kerskua tiedoillaan tai muistella lapsuuttaan, on joka tapauksessa kyse siitä, että jotain kerrottavaa on. Ennen kaikkea kerrottavana on jotain sellaista, minkä toimittaja uskoo kiinnostavan lukijoita. Siitä toimittajat tosin ovat montaa mieltä, mikä lukijoita kiinnostaa ja mikä ei.

Mielestäni on perusteltua pitää kommenttia omana tekstilajinaan. Sen tuottamiseen liittyy vakiintuneita käytäntöjä: vapaaehtoisuus ja kirjoittajan henkilökohtainen tarve kertoa enemmän. Tekstin olemassaololle on yksi välttämätön osa, uutinen. Kommentin kielelle ja rakenteelle on ominaista vapaus eikä vaatimuksia uutiseen viittaamiselle ole.

Tämän työn johdannossa sivuttiin kysymystä, mitä kommentoinnilla ylipäänsä tarkoitetaan. Vuoden 2010 ylioppilaskirjoitusten yhteydessä oli pohdittu, mitä ominaisuuksia tekstillä on oltava, jotta se olisi kommentti. Ylioppilastutkintolautakunta listasi silloin ominaisuuksiksi muun muassa sen, että kommentin on otettava kantaa ja viitattava siihen, mihin otetaan kantaa. Tämä tutkielma osoittaa ainakin sen, etteivät useimmat toimittajien kommentteista vastaisi lautakunnan vaatimuksiin. Moni kommentti toki ottaa kantaa, mutta ei läheskään kaikki. Mi-

tään vaatimusta kannanotolle ei ole. Myös uutistekstin referointi puuttuu kommentteista, muutamaa yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta. Toimitusten käsitys kommentoinnista tuntuu oikeastaan melko lavealta.

Persoonallisen luonteensa vuoksi kommenttien tekstilajisuuden tutkiminen on ollut moniulotteinen projekti. Vaikka tekstit ovat lyhyitä, olisi niissä lukuisia piirteitä, joita olisi voinut tarkastella. Tähän työhön valitut kielenpiirteet ovat ennen kaikkea henkilökohtaisia valintojani, joista joku toinen voisi hyvin olla eri mieltä. Mitä enemmän tekstejä lukee, sitä enemmän esiin nousee mahdollista tutkittavaa. Rajaus on tehtävä ja uskon onnistuneeni poimimaan kommentteista suurimman osan niille tyypillisistä piirteistä.

Tekstien tutkimiseen olisi voinut paneutua enemmänkin, mutta silloin toimittajille tehty kysely olisi jäänyt tekemättä. Kyselyn merkitys tälle työlle oli suuri, joten pidän valintaani perusteltuna. Vaikka kirjoittajien haastattelu olisi antanut mahdollisuuden jatkokysymyksille ja mahdollisesti syvemmälle pohdinnalle, antoi kyselylomake aineksia yleistettävimpiin tuloksiin. Lisäksi kirjoittamisen ammattilaiset antoivat lomakkeeseenkin kattavia vastauksia, ja moni tuntui paneutuneen vastausten miettimiseen erittäin huolellisesti.

Kommenttien tutkimiseen on vielä monia muitakin näkökulmia. Tämänkin työn aineistosta olisi ollut mahdollista poimia lehtien välillä olevia eroja tai eri osastojen kommenttien välisiä eroja. Kiinnostava näkökulma olisi sekin, jos tutkittavaksi löytyisi samasta uutisesta tai samasta uutisaiheesta tehtyjä kommentteja. Silloin olisi mahdollista pohtia, mitä uutisesta nostetaan kommentoitavaksi. Sellaista olisi toki voinut tästäkin aineistosta tehdä, jos mukaan olisi poimittu myös uutistekstit.

Lukijoidenkin ajatuksia olisi mielenkiintoista kartoittaa. Tässä työssä olen lähinnä joutunut arvailemaan lukijoiden näkemyksiä. Itseäni en kuitenkaan tässä tapauksessa voi pitää tavanomaisena lehdenlukijana, koska olen työskennellyt toimittajana useiden vuosien ajan ja kirjoittanutkin monia kommentteja. Toivon, että olen silti onnistunut tekemään tutkimusta riittävästi ulkopuolisen asemasta, mutta myös sisäpiirin tietoa sopivasti hyödyntäen.

7 LÄHTEET

- Aristoteles [1967]: *Runousoppi* – Pentti Saarikoski (suom.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Bhatia, Vijay K. 2004: *Worlds of Written Discourse. A Genre-based view*. London: Continuum
- Etäopisto 2011: *Teletopelius. Journalismin kurssi*. <http://etaopit.pp.fi/Teletopelius/lehti/sanastoleh.htm> 20.1.2011
- Hasan, Ruqaiya 1985: The structure of a text. – M.A.K. Halliday & Ruqaiya Hasan (toim.), *Language, context and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective* s. 52–69. Victoria: Deakin University Press.
- Heikkilä, Elina 2006: *Kuvan ja tekstin välissä – Kuvateksti uutiskuvan ja lehtijutun elementtinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1065. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Heikkinen, Vesa – Lounela, Mikko 2009: Uudenvuodenpuheen minä – Vesa Heikkinen (toim.), *Kielen piirteet ja tekstilajit* s. 218–249. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hemánus, Pertti 1972: *Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista*. Tampereen yliopiston tiedotus- tutkimuksen laitos. Monistesarja 10. Tampere: Tampereen yliopisto.
- JSN = Julkisen sanan neuvosto 2011: *Lehtimiehen ohjeet 1968 – Ohjeet kautta aikain*. http://www.jsn.fi/ohjeet_kautta_aikain/?id=4245 9.3.2011
- KMT = Kansallinen mediatutkimus 2009: *Levikkitietokanta*. <http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php> 8.2.2011
 ———2010: *Lukijatiedote syyskuu 2010*. http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukijatiedote_syyskuu_2010.pdf 8.2.2011
- Kotilainen, Lauri 2003: *Parempi lehtijuttu*. Jyväskylä: Inforviestintä Oy.
- Kunelius, Risto 1993: Uskottavuuden anatomia. Kova uutinen, genre ja kansalainen. *Tiedotustutkimus* 2/1993.
- Kuutti, Heikki 2006: *Uusi mediasanasto*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Makkonen-Craig, Henna 2005: *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. Näkökulmia suomenkielen passiivisiin dialogilauseisiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1026. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mikkonen, Inka 2010: ”Olen sitä mieltä, että...” *Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentointi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mäntynen, Anne 2003: *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 926. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
 ———2005: Referointi tekstilajipiirteinä. Esimerkkinä kielijutut – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 258–281. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
 ———2006: Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 42–71. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mäntynen, Anne – Shore, Susanna 2006: Tekstilajien risteyksessä. Mika Myllylän testamentti – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 283–302. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ridell, Seija 1992: Journalismi ja genre – Tarmo Malmberg & Lauri Mehtonen (toim.), *Kanssakäymisiä: Juhla-kirja Veikko Pietilälle* s. 129–152. Julkaisuja 3/1992. Tampere: Tampereen yliopisto.
 ———2006: Genre ja mediatutkimus – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 184–213. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Shore, Susanna – Mäntynen, Anne 2006: Johdanto – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 9–41. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

STT 2011 = STT-Lehtikuva: *Tyylikirja*. <http://www.stt.fi/fi/tyylikirja/> 3.1.2011

Swales, John M. 1990: *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

———2004: *Research Genres: Exploration and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.

Valli, Raine 2001: Kyselylomaketutkimus – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* s. 100–112. Jyväskylä: PS-kustannus.

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 27.2.2011. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>

YLE 2010: *Abitreenit*. Kysymysarkisto: Äidinkieli ja kirjallisuus kevät 2010 tekstitaito. http://abitreenit.yle.fi/yo-kokeet/Aidinkieli_ ja _kirjallisuus/Kevat_2010_tekstitaito/kysymysarkisto/6689 18.1.2011

LIITE 1

Kyselylomake

Tällä lomakkeella selvitetään kommenttien kirjoittajien näkemyksiä ja kokemuksia kommentti-juttutyypistä.

Jokainen vastaus on tutkielman tekijälle todella arvokas. Tietoja käsitellään luottamuksella ja nimettöminä, eikä niitä tulla käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin tutkielman tekoon.

Vastaaminen vie noin 20 minuuttia aikaasi. Suuri kiitos avustasi!

* *Pakollinen kysymys*

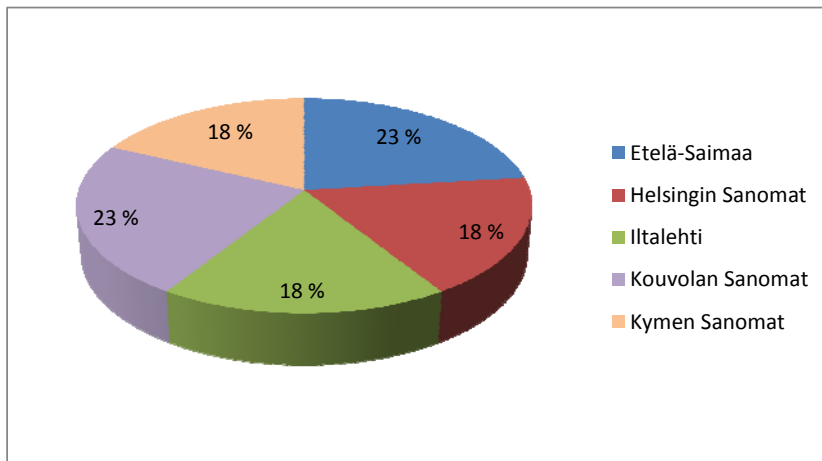
1. Minkä lehden palveluksessa työskentelet tällä hetkellä? *
  - a. Etelä-Saimaa
  - b. Helsingin Sanomat
  - c. Iltalehti
  - d. Kouvolan Sanomat
  - e. Kymen Sanomat
  - f. Jokin muu, mikä?

2. Millä lehden osastolla työskentelet? *

3. Kuinka usein arvioit kirjoittavasi kommentin? *
  - a. Kerran viikossa
  - b. 1-3 kertaa kuukaudessa
  - c. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

4. Onko kommentin kirjoittaminen sinulle vapaaehtoista? *
  - a. Kyllä, täysin vapaaehtoista
  - b. Kyllä, mutta joskus esimies on suositellut tai ehdottanut kommentin kirjoittamista
  - c. Ei, kirjoitan kommentin vain määräyksestä
  - d. Jokin muu, mikä?

5. Kirjoitatko mielelläsi kommentin? *
  - a. Kyllä, aina
  - b. Useimmiten kyllä
  - c. Useimmiten en
  - d. En koskaan

6. Jos haluat, voit perustella lyhyesti, miksi kommenttien kirjoittaminen on mieluisaa tai epämieluisaa.

7. Oletko saanut kommenttien kirjoittamiseen ohjeita? *
  - a. Kyllä
  - b. En (*Sirto kysymykseen 9.*)

8. Millaisia asioita saamasi ohjeet ovat käsitelleet?

9. Kuvaile syitä, miksi yleisimmin päädyt kirjoittamaan kommenttia. *
10. Muistele jotakin kirjoittamaasi kommenttia, johon olit erityisen tyytyväinen. Mistä aiheesta olit sen kirjoittanut? Miksi se mielestäsi oli niin onnistunut? *
11. Millaisesta aiheesta kirjoitat mieluiten kommentin? *
12. Eroaako kommentissa käyttämäsi kieli mielestäsi muista lehden teksteistä, kuten uutisista? *
- Kyllä
  - Ei (*Siirto kysymykseen 14.*)
  - En osaa sanoa (*Siirto kysymykseen 14.*)
13. Millä tavoin kommentin kieli eroaa muista?
14. Muistuttavatko kommentit mielestäsi kieleltään (tai muiltakin ominaisuuksiltaan) jotain toista tekstilajia? *
- Kyllä
  - Ei (*Siirto kysymykseen 16.*)
  - En osaa sanoa (*Siirto kysymykseen 16.*)
15. Mitä tekstilajia kommentit mielestäsi muistuttavat?
16. Noudatatko mielestäsi jotakin tietynlaista rakennetta, kun kirjoitat kommentin? Millaista? *
17. Kuvaile vielä lyhyesti, millainen on mielestäsi juuri sinulle tyypillinen kommentti.
18. Muodostavatko kommentit sinun mielestäsi oman, itsenäisen tekstilajin? *
- Kyllä
  - En
19. Perustele äskeistä vastaustasi.

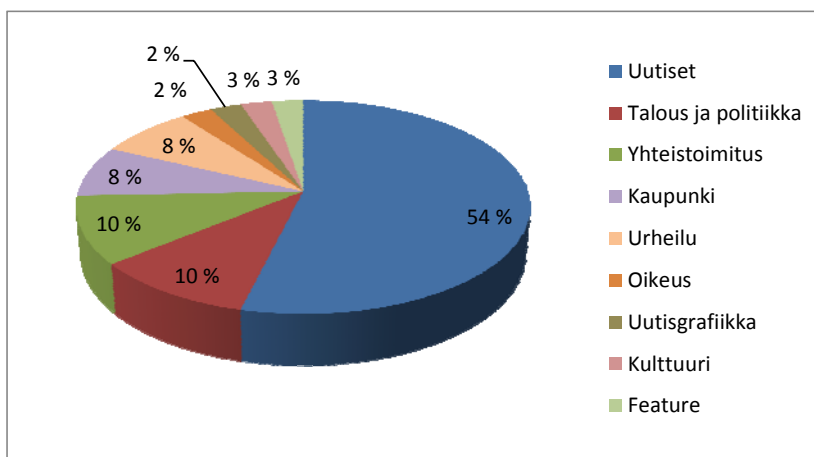
LIITE 2

Perustietoa kyselyn vastaajista

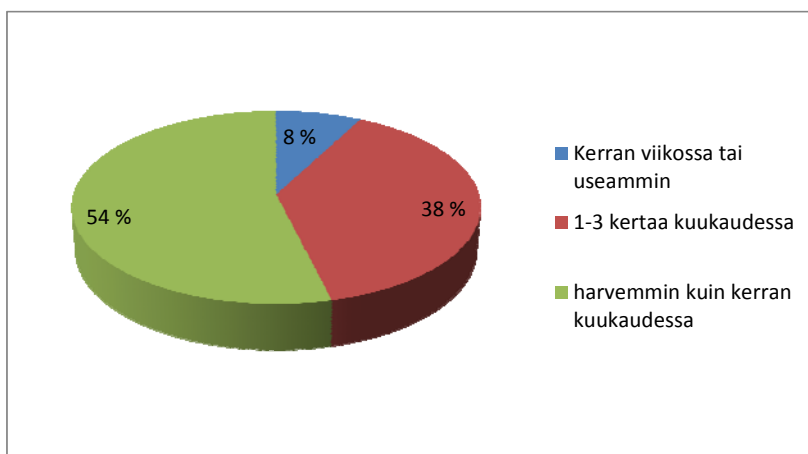
1. Lehti, jossa vastaaja työskentelee

2. Lehden osasto, jolla vastaaja työskentelee

3. Vastaajan arvio, kuinka usein hän kirjoittaa kommentin

LIITE 3

Esimerkki uutisesta ja siihen liittyvästä kommentista

Oh no, Andy! (Iltalehti 31.1.2011)

Andy Murray ei pystynyt taaskaan päättämään brittien 75 vuoden piinaa.

Miltäköhän tuntuu, kun kokonainen kuningaskunta odottaa voittoa? Andy Murray tietää sen paremmin kuin moni muu.

Miljoonat britit seurasivat eilen Murrayn finaalia televisiosta. Skottipelaaja sai kannustusviestejä jopa **David Cameronilta** ja **Alex Salmondilta** – Ison-Britannian ja Skotlannin pääministereiltä.

Kaikki toivoivat pubeissa ja puutarhoissa, että Murraysta tulisi ensimmäinen britti sitten **Fred Perryn**, joka voittaa miesten kaksinpelin grand slam –turnauksessa. Perry voitti viimeisimmän tittelinsä 1936.

Murray oli eilen kolmatta kertaa grand slam –finaalissa. Kolmatta kertaa hän myös poistui kentältä häviäjänä voittamatta erääkään. Serbian **Novak Djokovic** pyyhki Murraylla Rod Laver –areenan lattiaa erin 3-0 (6-4, 6-2, 6-3).

Murray oli ottelun jälkeen pettynyt, mutta syynä siihen ei ollut tunne kansansa pettämisestä.

– Kuten sanoin ennen finaalia, en menetä yöuniani sen asian takia. Totta kai haluan voittaa, mutta jos se ei tapahdu, se ei tapahdu, Murray totesi ottelun jälkeen.

Väljähtänyt

Djokovic oli läpi ottelun aggressiivisempi kuin Murray, joka näytti aneemiselta. Djokovic takoi kovia peruslyöntejä, eikä Murray pystynyt vastaamaan. Skotti teki käsittämättömiä virheitä kerta toisensa jälkeen.

Eurosportin selostaja **Jari Hedman** kuvasi osuvasti, että Murray oli kuin limupullo, joka on lojunut pöydällä viikon verran korkki auki. Niin väljähtäneeltä hänen touhunsa ajoittain näytti.

Kun Murrayn viimeinen kämmenlyönti jäi verkkoon kahden tunnin ja 38 minuutin aheruksen jälkeen, unelma brittiläisestä mestarista siirtyi taas eteenpäin.

– Hän on pelannut loistavaa tennistä. Uskon, että hän voi voittaa grand slamien, brittien entinen ykköspelaaja **Tim Henman** sanoi BBC:lle.

Hänestä itsestään ei koskaan ollut siihen.

KOMMENTTI¹⁸

Luuserileima

Tim Henman oli sympaattinen pelaaja, mutta grand slam –voittajaa hänestä ei koskaan tullut. Maailmanlistalla parhaimmillaan neljäntenä olleen Henmanin kohtaloksi jäi luuserin imago, sillä kuudesta semifinaalistaan hän ei voittanut yhtään. Hän ei pystynyt päättämään brittien piinaa, vaikka sitä etenkin Wimbledonissa monesti toivottiin.

Andy Murray on jo nyt saavutuksiltaan Henmanin edellä, mutta hänkin alkaa uhkaavasti kerätä itselleen luuserin leimaa. Kolme grand slam –finaalia, kolme tappiota.

Ihan näin yksinkertaista sen ei pitäisi olla.

Grand slam –finaaliin selviytyminen on jo itsessään huikea juttu. Se vaatii kuuden ottelun voittamista putkeen. 126 pelaajaa epäonnistuu siinä joka kerta. Vain kaksi onnistuu.

Vaikka Murray ei ollut eilen parhaimmillaan, Novak Djokovic pelasi niin hyvin, ettei tappio häntä vastaan ole häpeä.

Murray ja Henman ovat erinomaisia urheilijoita. Henman oli ennen Murrayn läpimurtoa paras brittiläinen pelaaja tenniksen avoimella aikakaudella eli vuodesta 1968 lähtien.

Sitä moni ei muista. **Murraynkin pitää voittaa grand slam tai muuten hän jää ihmisten mielissä historian häviäjänä.**

Ne kovimmat kundit voittavat nimittäin myös ne viimeiset pelit.

¹⁸ Iltalehdessä kommentista käytetään nimitystä Näkökulma, mutta tähän nimeksi on selvyuden vuoksi vaihdettu Kommentti.